50 jaar
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Cahier 2023-14

Monitor jeugdcriminaliteit 2023

Ontwikkelingen in jeugdige strafrechtelijke daders en de afdoeningen tot 2022

Wetenschappelijk onderzoek- en kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid

Cahier 2023-14

Monitor jeugdcriminaliteit 2023

Ontwikkelingen in jeugdige strafrechtelijke daders en de afdoeningen tot 2022

N. Tollenaar
A.M. van der Laan

Cahier
De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van WODC Repository.

Inhoud

	Begrippenlijst	**6**
	Samenvatting	**7**
	Introductie	**11**
1	**Inleiding**	**13**
1.1	Leeswijzer	14
1.2	Korte beschrijving geraadpleegde data	14
2	**Jeugdige strafrechtelijke daders**	**15**
2.1	Langetermijnontwikkelingen HALT-jeugdigen en strafrechtelijke daders (2000 tot 2022)	15
2.2	Kortetermijnontwikkeling HALT-jeugdigen en strafrechtelijke daders (2017 tot 2022)	20
2.3	Kortetermijnontwikkelingen strafrechtelijke daders naar pleeggemeente, stedelijkheid en pleegprovincie (2017 tot 2022)	25
2.3.1	Jeugdige strafrechtelijk daders naar pleeggemeente en stedelijkheid	25
2.3.2	Jeugdige strafrechtelijke daders naar pleegprovincie	28
3	**Sancties tegen jeugdige daders**	**29**
3.1	Langetermijnontwikkeling sancties (2000 tot 2022)	29
3.2	Kortetermijnontwikkeling sancties minderjarigen en jongvolwassenen (2017 tot 2022)	31
3.2.1	Gemiddelde duur vrijheidsstraffen (2017 tot 2022)	33
3.3	Ernst jeugdcriminaliteit volgens strafdreiging en werkelijk opgelegde straf	34
3.4	Trend in de toepassing van het adolescentenstrafrecht (2014 tot 2022)	36
4	**Geregistreerde jeugdcriminaliteit tijdens de Coronajaren 2020 en 2021**	**39**
4.1	Algemene trends strafbare feiten tijdens Coronatijd	39
4.2	Duiding trends 2020-2021 in vergelijking met de periode 2018-2019	40
5	**Tot besluit**	**43**
5.1	Algemene ontwikkelingen	43
5.1.1	Ontwikkelingen naar leeftijd	43
5.1.2	Ontwikkelingen in ernst van de geregistreerde jeugdcriminaliteit	44
5.1.3	Ontwikkelingen naar type misdrijf	44
5.1.4	Ontwikkelingen naar type sancties	45
5.1.5	Lokale verschillen in trends	46
5.1.6	Ontwikkelingen tijdens de Covid-19-periode	46
5.2	Concluderend	46
	Summary	**48**
	Literatuur	**51**
	Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie	**52**

Bijlage 2 Gebruikte data en methoden **53**

Bijlage 3 Overige tabellen **59**

Bijlage 4 Grafieken feiten in Coronatijd per leeftijdscategorie **67**

Begrippenlijst

Begrip	Uitleg
CBS	Centraal bureau voor de statistiek.
GBM	Gedragsbeïnvloedende maatregel. Dit is een (niet-vrijblijvende) maatregel voor jeugdigen gericht op heropvoeding, waarbij de jeugdige niet gedetineerd wordt maar wel in de vrijheid wordt beperkt. De GBM omvat trainingen en behandelingen.
Halt	'Het alternatief'. Dit is een buitengerechtelijke maatregel waarbij na goede afronding de zaak tegen de jongere wordt geseponeerd en er geen registratie in het justitieel documentatie systeem plaatsvindt.
OM	Openbaar Ministerie.
PIJ	Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen, een behandelmaatregel voor jeugdigen bij wie er sprake is van een ontwikkelingsstoornis of psychische aandoening.
Sanctie	Straf of maatregel die is opgelegd in een strafzaak, zoals geldboete, gevangenisstraf, terbeschikkingstelling en ontzegging van de rijbevoegdheid.
Vrijheidsbenemende maatregel	Maatregel waarvan insluiting onderdeel is, zijnde de inrichting voor stelselmatige daders (ISD), plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) of tbs.
ZM	Zittende magistratuur, de rechters.

Samenvatting

In dit deelrapport van de Monitor Jeugdcriminaliteit worden de trends beschreven van de jeugdigen die een Halt-interventie hebben gekregen en de jeugdige daders die schuldig zijn bevonden door het Openbaar Ministerie (OM) en de rechterlijke macht (ZM) en de bijbehorende afdoeningen voor hun strafzaken tot 2022. De ontwikkelingen worden apart beschreven voor minderjarigen (12- tot 18-jarigen) en jongvolwassenen (18- tot 23-jarigen). Naast ontwikkelingen in de traditionele criminaliteit worden ontwikkelingen in cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit beschreven. Ook wordt specifiek de ontwikkeling van door OM en ZM geregistreerde jeugdcriminaliteit in de Coronajaren (2020-2021) bekeken. Het gaat hier alleen om ontwikkelingen onder jongeren die met Halt, het OM en de rechter in aanraking zijn gekomen wegens een misdrijf. Dat is slechts een deel van de populatie jongeren die delicten pleegt. Voor een uitgebreider en genuanceerder overzicht over de ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit kunnen het best ontwikkelingen op basis van meerdere bronnen worden bekeken. Daarvoor verwijzen we de lezer naar de webpagina jeugdcriminaliteit en het syntheserapport van de Monitor Jeugdcriminaliteit (verwachte update medio 2024).

Geregistreerde jeugdcriminaliteit is onder alle leeftijdsgroepen in de jaren 2017-2021 lager dan de periode daarvoor, vooral in de periode 2020-2021

Uit de cijfers blijkt dat het aantal en aandeel Nederlandse jeugdigen dat vervolgd is voor criminaliteit door het OM en de rechter in de jaren 2017 tot 2022 lager is dan in de vijftien jaren daarvoor. In 2021 gaat het om 5.300 strafrechtelijke minderjarigen en 15.000 jongvolwassenen, wat neerkomt op 4,5 strafrechtelijke daders per 1.000 12- tot 18-jarigen en 13,5 strafrechtelijke daders per 1.000 18- tot 23-jarigen. In 2020 en 2021 laten de meeste vormen van jeugdcriminaliteit een verdere afname zien na een stagnatie in 2018/2019. Deze daling is het sterkst onder de 18- tot 23-jarigen. Dit is mogelijk deels een effect van de COVID-19-pandemie en de daarvoor getroffen maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19-virus. Het is dan ook te vroeg om te constateren dat deze daling bestendig is. Mogelijk dat in de komende jaren de geregistreerde jeugdcriminaliteit weer deels terugveert.
Verder zijn er geen aanwijzingen gevonden dat de geregistreerde jeugdcriminaliteit ernstiger wordt of dat jeugdige daders steeds jonger worden.

Niet alle typen afdoeningen van jeugdstrafzaken dalen

Op de korte termijn (vanaf 2017) is er een daling van de jeugdcriminaliteit die is afgedaan door het OM of de ZM. Niet alle typen afdoeningen laten echter een daling zien. Zo laten bij de minderjarige daders (12 tot 18 jaar) de leerstraf, de gedragsbeïnvloedende maatregel, de voorwaardelijke vrijheidsstraf, de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf tot drie maanden en de vrijheidsbenemende maatregel een beperkte toename zien. Hierbij gaat het wel, afgezien van de vrijheidsstraffen, om absoluut kleine aantallen. Onder jongvolwassen daders (18- tot 23 jaar) nemen alleen de leerstraffen toe en blijft de beleidssepot min of meer constant.

Meeste geregistreerde delicten bij OM en ZM afgenomen, maar enkele ernstige feiten niet

Zowel onder minderjarigen als jongvolwassen daders zijn de meeste door OM of ZM geregistreerde delictsoorten afgenomen, waarbij vermogensdelicten het sterkst afnemen. Cybercriminaliteit laat bij beide leeftijdsgroepen een relatief sterke toename zien. Het gaat hierbij echter nog steeds om absoluut enkele tientallen jeugdige strafrechtelijke daders in 2021. Onder minderjarigen neemt ook het relatieve aantal drugsstrafzaken toe, maar ook daar gaat het om relatief kleine aantallen rond de 200 jeugdige strafrechtelijke daders in 2021. Het (absolute) aantal strafrechtelijk vervolgde jeugdige daders van enkele ernstige feiten, zoals vermogensdelicten met geweld, zware mishandeling of (poging tot) doodslag nemen sinds 2016/2018 niet af. Onder minderjarigen is sprake van een toename tot aan 2021, onder jongvolwassenen blijft het aantal sinds die tijd min of meer stabiel. Of deze ontwikkeling zich doorzet is onduidelijk, het OM meldde in haar meest recente jaarverslag over 2022 een afname in het aantal minderjarige verdachten van dergelijk ernstige feiten.

Daling toepassing volwassenstrafrecht bij minderjarigen, stijging toepassing jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen

Sinds 1 april 2014 kan het adolescentenstrafrecht worden toegepast. Hierdoor kan het sanctiestelsel rond de leeftijd van 18 jaar flexibele ingezet worden, oftewel de toepassing van het jeugdstrafrecht bij 18- tot 23-jarige jongvolwassenen en het volwassenenstrafrecht bij minderjarigen in de leeftijd van 16 of 17 jaar.
Sinds 2015 is er een beperkte mate van toepassing van het volwassenstrafrecht bij minderjarigen. Na een lichte toename tot en met 2019 daalt deze weer in de periode 2019-2021. In 2021 wordt het maar in vijf gevallen toegepast. Daarentegen is het gebruik van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen in absolute aantallen gestegen tot en met 2019, daalde in 2020 en nam vervolgens weer toe tot 563 strafzaken in 2021. Het aandeel jeugdstrafrecht als percentage van het totale aantal strafzaken van jongvolwassenen is sterk gestegen van 2020 tot 2021, waarbij het in 2021 uitkomt op 8% van alle zaken tegen 18- tot 23-jarigen.

Daling in geregistreerde jeugdcriminaliteit tijdens Coronajaren hangt samen met perioden van strengere maatregelen tegen verspreiding Coronavirus

Tijdens de Covid-19-periode, met name in de maanden waarin lockdowns van kracht waren, zijn opvallende dalingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit waarneembaar. In vergelijking met de periode vóór Covid-19 vertoonden alle soorten strafbare feiten tijdelijke afnames in de geregistreerde jeugdcriminaliteit tijdens de lockdowns in 2020 en 2021. Met name vermogensdelicten, vernieling/lichte agressie en openbare orde en verkeer droegen bij aan deze tijdelijke dalingen. Niettemin waren er ook meer delicten van specifieke soorten tijdens de Covid-19-periode, zoals openbare-orde-delicten in bepaalde maanden, zoals de avondklokrellen die plaatsvonden in januari 2021.

Conclusie

In 2021 is het aantal jeugdige strafrechtelijke daders op landelijke niveau opnieuw gedaald, zowel in absolute aantallen als per 1.000 leeftijdsgenoten. Ook het aantal

sancties tegen minderjarigen en jongvolwassenen is afgenomen. Deze daling past binnen een langdurige neerwaartse trend die al gaande was. Het is mogelijk dat de Covid-maatregelen hebben bijgedragen aan deze verdere daling, en het is ook mogelijk dat er in 2022 nog een verwacht na-ijleffect is, waardoor we pas in de komende jaren zullen weten of deze neerwaartse trend op de langere termijn zich werkelijk voortzet. Niet alle vormen van strafrechtelijk daderschap en sancties zijn echter gedaald of even sterk gedaald—er is veel variatie. De daling betreft de meeste typen delicten. Een uitzondering betreft jeugdige daders van enkele ernstige feiten als vermogen met geweld, zware mishandeling en (poging tot) doodslag. Die aantallen laten in de jaren vanaf 2016/2018 een (lichte) toename zien onder minderjarigen en een stabilisering onder jongvolwassenen. Hierbij is wel de vraag of dit zo blijft gegeven de meest recente signalering van het OM van een afname onder minderjarigen in 2022. Daarnaast laten de aantallen strafrechtelijke daders van cyberdelicten een toename zien, waarbij het wel gaat om kleine absolute aantallen. Verder zijn er regionale verschillen, in sommige gemeenten daalt het (relatieve) aantal jeugdige strafrechtelijke daders sterker dan in andere en in een enkele gemeente is sprake van een lichte toename in het laatste jaar (hoewel die mogelijk ook eenmalig is). Voor een mogelijke verjonging van de groep jeugdige strafrechtelijke daders zijn geen aanwijzingen gevonden, het omgekeerde lijkt eerder het geval: jeugdige daders bij OM en de rechter worden (gemiddeld) iets ouder. Daarnaast lijken de zaken van jongeren in aanraking met OM en de rechter afgaande op de strafdreiging tot aan 2020 iets ernstiger te worden, en in het laatste jaar juist minder ernstig. Het is dan ook de vraag hoe die trend zich gaat ontwikkelen. Mogelijke verklaringen voor deze beide signaleringen vragen verdiepend vervolgonderzoek.

Belangrijkste bevindingen

In 2021 is het aantal minderjarigen met een Halt-interventie wegens een misdrijf met 39% gedaald ten opzichte van 2017 naar ongeveer 4.500 jongeren. Gerelateerd aan het aantal leeftijdgenoten is sprake van een afname naar 3,9 per 1.000 12 tot 18-jarigen.
Het aantal minderjarigen dat strafrechtelijk werd vervolgd en schuldig werd bevonden (de minderjarige daders) is afgenomen met 34% naar ongeveer 5.300. Relatief is dit een afname van 6,6 minderjarigen per 1.000 in 2017 naar 4,5 per 1.000 in 2021. De afname in het aantal strafrechtelijke daders geldt niet voor alle vormen van criminaliteit. Zo neem het aantal daders van drugs- en cybercriminaliteit toe, hoewel het aantal bij deze types criminaliteit nog steeds relatief klein is.
Ook het aantal jongvolwassen daders is afgenomen met 23% naar ongeveer 15.000 in 2021, een afname van 18,7 naar 13,5 daders per 1.000 leeftijdsgenoten. De afname geldt voor alle vormen van criminaliteit, behalve cybercriminaliteit. Het aantal daders van cybercriminaliteit in 2021 is verdriedubbeld ten opzichte van 2017. Absoluut gaat het echter maar om tientallen daders.

Lokaal op gemeente- en provinciaal niveau kunnen er andere trends optreden dan op landelijk niveau. Zo is er bij de G25-gemeente Zwolle sprake van een stijging in het aantal minderjarige en jongvolwassen daders per 1.000 minderjarigen. In Zoetermeer is er een stijging van alleen het aantal 12- tot 18-jarige daders per 1.000 minderjarigen. Op provinciaal niveau is Zeeland de enige provincie waar een stijging van 5% in het aantal minderjarige strafrechtelijke daders is. Ook laat Zeeland de kleinste daling in het aantal 18- tot 23-jarige daders per 1.000 leeftijdsgenoten zien.

Het aantal door het OM opgelegde sancties tegen minderjarigen is gedaald van ongeveer 4.900 sancties in 2017 naar 3.000 in 2021, een daling van 42%. Het aantal sancties opgelegd door de ZM is met bijna 20% gedaald van ongeveer 6.400 naar 5.200. De daling is sterker voor OM-sancties dan voor ZM-sancties, maar de daling geldt niet voor alle ZM-sancties. De aantallen opgelegde korte vrijheidsstraffen tot drie maanden zijn licht toegenomen, evenals leerstraffen, vrijheidsbenemende maatregelen en gedragsbeïnvloedende maatregelen. Deze laatste drie sancties worden echter slechts weinig opgelegd.

Bij jongvolwassenen is het aantal OM- en ZM-sancties ook afgenomen, namelijk van ongeveer 12.000 in 2017 naar 9.400 in 2021 (22% daling), respectievelijk van 16.600 naar 12.500 (25% daling). Bij deze groep laat alleen het aantal leerstraffen een toename zien.

De toepassing van het volwassenstrafrecht bij minderjarigen sinds 2014 blijft gering en neemt af over de periode 2019-2021 en wordt nog in vijf gevallen opgelegd. De toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen is in absolute aantallen toegenomen tot en met 2019, daalt in 2020 en neemt vervolgens weer toe in 2021. Als percentage van het aantal jongvolwassen zaken neemt het aandeel jeugdstrafrecht toe met een sterke toename van 2020 op 2021, tot 8% in 2021.

Het aandeel vrijheidsstraffen met een onvoorwaardelijke deel is toegenomen bij minderjarigen in de periode 2017 tot 2022, terwijl bij jongvolwassenen de verhouding tussen voorwaardelijk en onvoorwaardelijk gelijk is gebleven. De gemiddelde lengte van opgelegde vrijheidsstraffen laat bij zowel minderjarigen als jongvolwassenen een piek zien in 2020. Die kan mogelijk het gevolg zijn van de opschorting van behandeling van lichtere strafzaken door de tijdelijke sluiting van rechtbanken in Coronatijd.

Introductie

Jeugdcriminaliteit is een maatschappelijk probleem dat zich in verschillende vormen voordoet. Het gaat zowel om delicten die gepleegd worden door minderjarigen als door jongvolwassenen. Deze delicten kunnen variëren van relatief lichte vergrijpen zoals winkeldiefstal en vandalisme tot ernstige misdrijven zoals mishandeling, doodslag of moord. Jeugdcriminaliteit vindt zowel plaats in de fysieke wereld als meer online in de vorm van cybercriminaliteit. De geregistreerde jeugdcriminaliteit laat in z'n algemeenheid in het afgelopen decennium een afname zien (Van der Laan, Boot en Beerthuizen, 2021).

Voor beleid en samenleving blijft het relevant de ontwikkelingen in jeugdcriminaliteit te blijven monitoren, bij voorkeur op basis van meerdere bronnen. Daartoe wordt de jeugdcriminaliteit sinds 2010 integraal en via meerdere bronnen twee- à driejaarlijks gemonitord in de monitor jeugdcriminaliteit. Deze bronnen variëren van een door de jeugdige zelf ingevulde vragenlijst over wat zij zelf aangeven gepleegd te hebben tot officiële registraties van strafbare feiten door politie en de parketten van jeugdigen als respectievelijk verdachte of door het OM of de rechter gesanctioneerde dader van een misdrijf. Door ontwikkelingen op basis van meerdere bronnen te beschrijven en daarbinnen ook uit te splitsen naar allerhande bevolkingsgroepen, type delicten en type sancties ontstaat een genuanceerder beeld van de trends in jeugdcriminaliteit, een die niet enkel is gebaseerd op de jeugdcriminaliteit onder groepen die in beeld komen bij politie of justitie, maar aangevuld wordt met bijvoorbeeld wat jongeren zelf rapporteren.

Tot aan 2020 werden de gebundelde resultaten uit de monitor jeugdcriminaliteit alleen in een overkoepelende rapportage gerapporteerd. De beperking daarvan was dat het publicatiemoment afhankelijk was van het moment dat de gegevens uit alle bronnen beschikbaar waren, waardoor sommige statistieken minder actueel waren. Hierom en omdat het beleid van het ministerie van Justitie en Veiligheid graag vaker geïnformeerd wil worden over ontwikkelingen in de (geregistreerde) jeugdcriminaliteit is gekozen voor een andere opzet van de MJC. Over een periode van twee jaar (2023 en 2024) worden in deelrapporten gegevens over ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit gepubliceerd die tot dan beschikbaar zijn. Deze deelrapporten worden via het idee van 'online first' gepubliceerd op de webpagina en betreft een tussenstand. Aan het eind van de tweejaarscyclus volgt de totale MJC inclusief een synthese waarin de geupdate bevindingen uit alle deelrapporten worden beschouwd en geduid. Onderaan deze introductie vindt u een overzicht van de te verschijnen deelrapporten in deze cyclus. De cyclus wordt vervolgens in de jaren 2024-2026 opnieuw uitgevoerd.

De centrale vraag in de MJC is 'hoe heeft de jeugdcriminaliteit in Nederland en omringende landen zich ontwikkeld in de periode tot en met 2022'. Naast ontwikkelingen over de langere termijn (afhankelijk van de bron vanaf 2000), wordt specifiek ingegaan op de ontwikkelingen over de meest recente 5 jaren, de korte termijn ontwikkelingen. De ontwikkelingen worden beschreven in absolute aantallen, maar omdat het aantal jongeren in Nederland per jaar kan veranderen, ook relatief per 1.000 leeftijdgenoten.

In dit deelrapport wordt ingegaan op de ontwikkelingen in de door het Openbaar Ministerie (OM) en de rechtelijke macht (zittende magistratuur, ZM) geregistreerde

jeugdige verdachten en de sancties die jeugdigen van deze instanties hebben gekregen. Ook worden jongeren die met Halt in aanraking zijn gekomen wegens een misdrijf meegenomen. In dit rapport vindt u de deelresultaten van de monitor jeugdcriminaliteit 2023 over Halt-jeugdigen, vervolgde jeugdigen die schuldig zijn bevonden (strafrechtelijke jeugdige daders) en hun sancties. Het gaat om cijfers tot 2022. Cijfers voor het jaar 2022 komen in 2024 beschikbaar. Omdat in dit rapport alleen trends staan over geregistreerde criminaliteit, moet de lezer rekening houden met verschillende registratie-effecten die los kunnen staan van werkelijke ontwikkelingen in de criminaliteit. De hier beschreven ontwikkelingen hebben immers betrekking op een selectie van de populatie jeugdigen dat delicten pleegt.

Overige deelrapporten Monitor Jeugdcriminaliteit 2023-2024*

Deelrapport	Uitgebracht/verwacht
Professionals over jeugdcriminaliteit	2023 kwartaal 1
Ontwikkelingen in jeugdige verdachten 2010 tot 2023	2023 kwartaal 3
Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen 2010-2021	2023 kwartaal 4
Zelfgerapporteerd daderschap en risico- en beschermende factoren (MZJ online 2023)	2024 kwartaal 2/3
Monitor Jeugdcriminaliteit 2023-2024 synthesestudie	2024 kwartaal 2/3
Geografische ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit tot 2023	2024 kwartaal 3/4

* De deelpublicaties worden gepubliceerd op de webpagina Jeugdcriminaliteit zodra ze gereed zijn via het 'online first' principe.

1 Inleiding

In dit rapport worden trends beschreven van de aantallen en kenmerken van jeugdige daders die met het OM of de rechter (ZM) in aanraking zijn gekomen wegens een misdrijf en schuldig zijn bevonden. We noemen deze groep gemakshalve de jeugdige strafrechtelijke daders. Dit zijn jeugdigen die door het Openbaar Ministerie (OM) of de rechter (zittende magistratuur, ZM) schuldig zijn bevonden[1] aan één of meerdere misdrijven in een strafzaak. Het gaat hier om jeugdigen in de leeftijd van 12 tot 23 jaar. Voor de minderjarigen tot 18 jaar is het jeugdstrafrecht het reguliere sanctiestelsel, voor de jongvolwassenen vanaf 18 jaar het volwassenenstrafrecht. Onder bepaalde condities kan bij 16- tot 18-jarigen het volwassenenstrafrecht worden toegepast (artikel 77b Sr.) en bij 18- tot 23-jarigen het jeugdstrafrecht (artikel 77c Sr.). Naast de jeugdigen zelf worden ook de ontwikkelingen beschreven in de sancties die bij deze leeftijdsgroep zijn opgelegd naar aanleiding van hun strafzaak.

Daarnaast kijken we naar de aantallen jeugdigen die een Halt-interventie opgelegd hebben gekregen naar aanleiding van een misdrijf. Een Halt-interventie is feitelijk een voorwaardelijk politiesepot met als voorwaarde een werkproject, een leerproject of het aanbieden van excuses. Daarom zijn Halt-jongeren geen strafrechtelijke daders (tenzij er latere vervolging plaatsvindt omdat men zich niet aan de voorwaarde(n) heeft gehouden).

Alle jeugdige verdachten die niet vervolgd of veroordeeld zijn blijven buiten beschouwing, evenals jongeren die zelf aangeven delicten te hebben gepleegd zonder dat dit binnen het zicht van politie en/of justitie viel.

We kijken in grote lijnen naar ontwikkelingen op de lange termijn vanaf 2000 tot 2022 en in meer detail naar ontwikkelingen op korte termijn vanaf 2017 tot 2022. De volgende onderzoeksvraag met drie deelvragen worden in dit deelrapport beantwoord:

1 Wat zijn de landelijke ontwikkelingen in jeugdige (strafrechtelijk vervolgde) daders en afdoeningen tegen jeugdigen sinds 2000 tot en met 2021?
   - Wat zijn de ontwikkelingen in strafrechtelijk vervolgde jeugdige daders?
   - Wat zijn de ontwikkelingen in afdoeningen tegen jeugdige (strafrechtelijke) daders?
   - Wat zijn de ontwikkelingen in opgelegde vrijheidsstraffen aan jeugdige strafrechtelijke daders?

De laatste twee jaren van het onderzoek omvat een bijzondere periode, de Covid-19-periode, waarin maatregelen zijn genomen die mogelijk gevolgen hebben gehad voor de ontwikkelingen in geregistreerde jeugdcriminaliteit op de korte termijn. Daarom gaan we in dit deelrapport ook nader in op die twee jaren 2020 en 2021 en de in die periode toegepaste Covid-19-maatregelen.

[1] Jeugdigen die niet schuldig waren bevonden zijn verwijderd.

1.1 Leeswijzer

In het hiernavolgende beschrijven we eerst kort de gebruikte databronnen. Daarna wordt ingegaan op de ontwikkelingen van de strafrechtelijke daders (paragraaf 2.1 tot en met 2.3) en de afdoeningen tegen jeugdigen (paragraaf 3.1 tot en met 3.2). Meer specifiek gaan we in op de ontwikkelingen van het aantal opgelegde vrijheidsstraffen en op de toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen (respectievelijk paragrafen 3.2.1 en 3.4). Ook beschrijven we de ernst van de strafzaken (paragraaf 3.3). De onderzoeksperiode omvat ook de Coronaperiode, inclusief de geldende (vrije)tijdsbeperkende maatregelen. Het valt buiten de scope van de MJC om hier uitgebreid op in te gaan, maar we ontsnappen niet aan een korte beschrijving van de ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in die periode (hoofdstuk 4). We sluiten dit deelonderzoek af met een beknopte slotbeschouwing (hoofdstuk 5).

1.2 Korte beschrijving geraadpleegde data

Voor de Halt-jeugdigen is gebruikgemaakt van de Halt-tabellen in Statline (CBS Statline, 2023) die gebaseerd zijn op het systeem Aurah (tot februari 2020) en JOIN (sinds februari 2020) van bureau Halt. De gebruikte bron voor de strafrechtelijke daders en sancties van het OM en ZM is de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD; Wartna, Blom & Tollenaar, 2011). Deze bron bevat alle justitiële uitspraken binnen het Nederlands strafrecht en de daarbij horende informatie, zoals dader-, delict- en sanctiekenmerken. Specifiek voor de toepassing van het adolescentenstrafrecht zijn data uit RAC-min (RApsody Centraal Management Informatiesysteem) gebruikt. RAC-min is een beperkte afslag van het datawarehouse van het OM (Phoenix) en bevat net als de OBJD informatie over strafzaken, maar alleen die zaken die in eerste aanleg zijn afgedaan.[2] Het bestand is uitgebreider dan de OBJD wat betreft tussentijdse beslissingen en hun timing.

Het WODC verwerkt deze gegevens binnen de Monitor Jeugdcriminaliteit. Hiervoor is een data protection impact assessment (DPIA)[3] geschreven welke akkoord is bevonden door de FG van het ministerie van JenV.

Er zijn verschillende momenten waarop de leeftijd van de onderzoeksgroep kan worden bepaald, bijvoorbeeld op moment van plegen van een delict, op moment van instroom bij het OM of de ZM, op moment van de beslissing of op moment van de executie van een afdoening. Naarmate de leeftijd verder in de keten wordt bepaald, kunnen er verschillen optreden in de onderzoeksgroep. Omdat de MJC betrekking heeft op gepleegde jeugdcriminaliteit wordt voor het bepalen van de leeftijd van de onderzoeksgroep uitgegaan van de pleegleeftijd van jongeren. Zie voor een uitgebreide versie van de hier gebruikte databronnen bijlage 2.

[2] Eerste aanleg is alleen de eerste keer dat een rechter of officier van justitie een strafzaak afgedaan heeft. De aangeklaagde kan vervolgens nog in hoger beroep gaan, waardoor de eerste aanleg sanctie(s) niet meer geldig is (zijn).

[3] Een instrument (document) om vooraf de privacyrisico's van een gegevensverwerking in kaart te brengen.

2 Jeugdige strafrechtelijke daders

In dit hoofdstuk worden de trends in aantallen jongeren dat een Halt-interventie naar aanleiding van een misdrijf heeft gekregen en de jeugdige strafrechtelijke daders van misdrijven afgedaan door OM en ZM besproken. Als eerste worden de langetermijn-ontwikkelingen beschreven over de periode 2000 tot 2022. Vervolgens gaan we dieper in op de kortetermijnontwikkelingen over de periode 2017 tot 2022.

2.1 Langetermijnontwikkelingen HALT-jeugdigen en strafrechtelijke daders (2000 tot 2022)

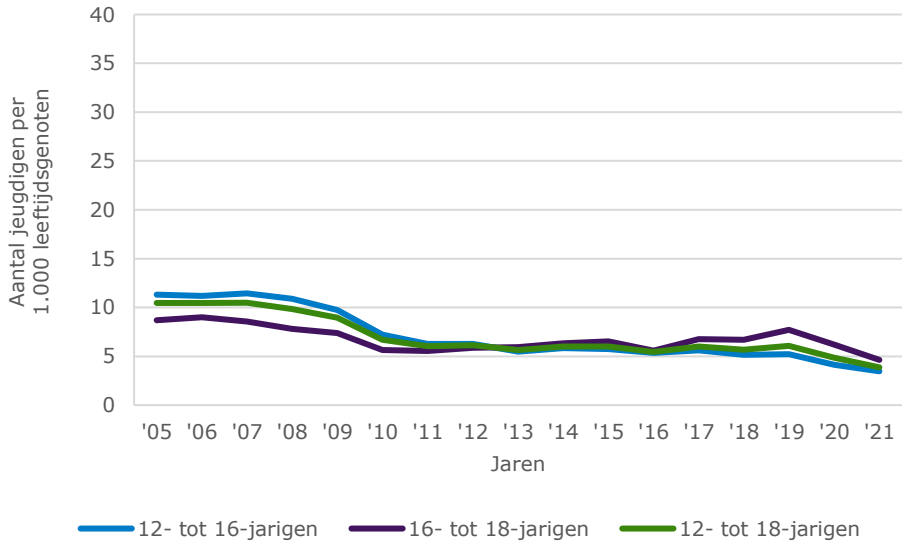
In deze paragraaf behandelen we eerst de langetermijntrends van het aantal jeugdigen dat een Halt-interventie voor een misdrijf heeft gekregen[4] en vervolgens van het aantal jeugdigen dat strafrechtelijk is vervolgd wegens een misdrijf en schuldig zijn bevonden.

Een Halt-interventie is een alternatieve straf waarvoor gekozen kan worden als een jongere met de politie in aanraking komt. Halt is een buitengerechtelijke maatregel met als doel het voorkomen van recidive door jongeren onder andere te leren verantwoordelijkheid te nemen voor zijn delictgedrag. Met een Halt-interventie wordt de zaak niet door het OM vervolgd en wordt voorkomen dat een jongere een strafblad krijgt (zie verder Halt.nl).

Eerst gaan we in op het aantal Halt-jeugdigen. In figuur 2.1 zijn de langetermijn-ontwikkelingen voor het aantal Halt-jeugdigen weergegeven vanaf 2005. Het aantal Halt-jeugdigen is iets meer dan 10 jongeren per 1.000 leeftijdsgenoten in de periode 2005 tot 2008. Daarna neemt het totale aantal Halt-jeugdigen af tot 6 per 1.000 in 2012, om daarna relatief stabiel te blijven tot en met 2019 (hoewel vanaf 2016 het aantal 16- tot 18-jarige Halt-jeugdigen wel toeneemt). In 2020 en 2021 neemt het aantal Halt-jeugdigen jaarlijks af; in 2021 zijn er nog 3,9 per 1.000 minderjarigen. Dit is zeer waarschijnlijk vermoedelijk onder invloed van de pandemie en de ertegen genomen maatregelen, waardoor jongeren minder in de gelegenheid zijn geweest om delicten te plegen (zie voor meer achtergrond hoofdstuk 4).

[4] Overtredingen zoals het afsteken van illegaal vuurwerk of schoolverzuim tellen hierbij dus niet mee. Het totale aantal jeugdigen dat een Halt-interventie krijgt ligt dan ook een stuk hoger.

Figuur 2.1 Aantal Halt-jeugdigen per 1.000 leeftijdsgenoten

Bron: JOIN/AuraH/SSB, CBS; voor de cijfers zie bijlage 3 tabel B3.1

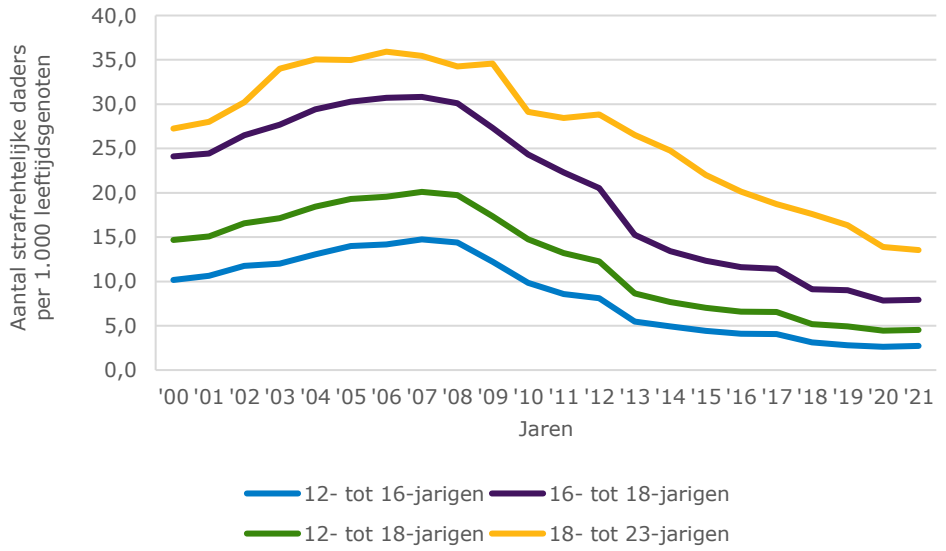
Minderjarigen

In figuur 2.2 is de trend van jeugdige strafrechtelijke daders weergegeven vanaf 2000. Het aantal minderjarige strafrechtelijke daders in de leeftijd van 12 tot 18 jaar neemt toe vanaf 2000 tot 2008. Vervolgens blijft het aantal minderjarige strafrechtelijke daders in 2008 ongeveer gelijk, om daarna af te nemen tot en met 2019. In 2020-2021 is dit aantal stabiel rond de 4,5 per 1.000 12- tot 18-jarigen. In deze algehele daling is een keer een sterkere daling te zien in 2013.

Jongvolwassenen

Voor strafrechtelijke daders in de leeftijd van 18 tot 23 jaar is een iets andere ontwikkeling te zien. Ook voor deze groep is vanaf 2000 een stijging waar te nemen, hoewel de sterkste stijging ophoudt in 2004. Hierna schommelt tot 2010 het aantal daders rond de 35 per 1.000 leeftijdsgenoten. Daarna daalt het aantal daders, met uitzondering van 2012, door tot 2021. In 2021 stabiliseert het aantal jongvolwassen daders tegen 14 per 1.000 18- tot 23-jarigen.

Figuur 2.2 Aantal strafrechtelijke jeugdige daders per 1.000 leeftijdsgenoten, 2000 tot 2022

Bron: OBJD, WODC; SSB, CBS; voor de onderliggende cijfers zie bijlage 3 tabel B3.1

Verschillende internationale onderzoeken hebben aantgetoond aan dat de meeste vormen van criminele activiteit, zoals geweldsmisdrijven, diefstal, drugsgerelateerde misdrijven en vandalisme, de neiging hebben om te stijgen vanaf de vroege adolescentie en hun hoogtepunt bereiken tussen de leeftijd van 15 en 25 jaar (zie bijv. (zie bijv. Farrington, 1986) om vervolgens weer te dalen. Dit verloop in deelname in criminaliteit naar leeftijd wordt de leeftijdscriminaliteitscurve (d.i. de *age-crime curve*) genoemd.

Om een beeld te krijgen van de leeftijdsopbouw van geregistreerde jeugdcriminaliteit in Nederland, staan in figuur 2.3 de leeftijdscriminaliteitscurves[5] weergegeven voor 2009, 2012, 2015 en 2021. De leeftijdscriminaliteitscurve laat zien hoeveel van de jeugdigen van een leeftijd daders zijn binnen een specifiek jaar. Om de figuur leesbaar te houden, zijn tussenliggende jaren weggelaten. Wat opvalt is dat de curves steeds platter worden met het verstrijken van de tijd. Dat is consistent met de eerder geconstateerde daling van het aantal strafrechtelijke daders. De vorm van de curves is wel ongeveer hetzelfde: een stijging vanaf het 12e levensjaar tot een piek rond het 19e jaar met daarna een daling.

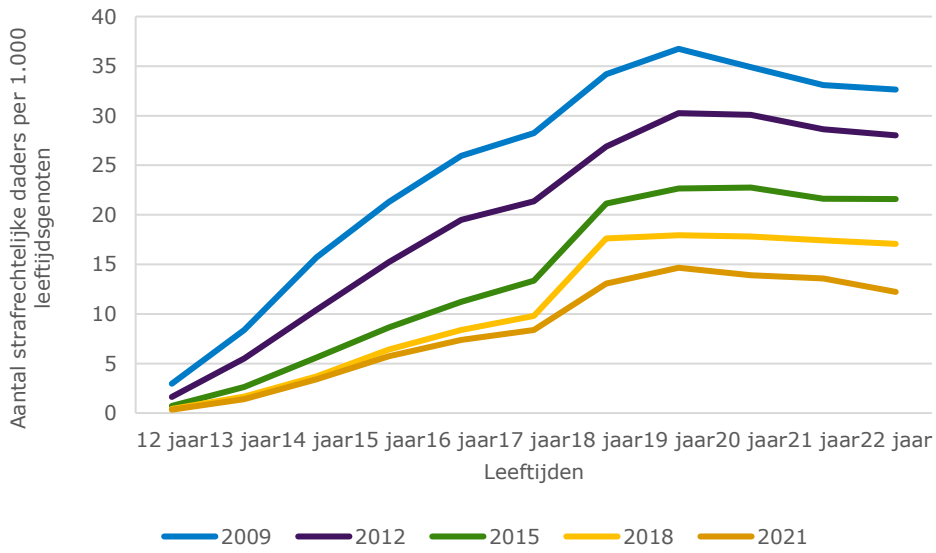
Opvallend is dat op het oog bij de groep 17 jaar en jonger de curves tot aan 2015 sterker lijken in te zakken dan in de 2018 en 2021 erna, terwijl de afname bij de 18-jarigen en ouder meer geleidelijk lijkt. Anders gezegd bij de minderjarigen heeft de sterkste daling zich tot aan 2015 voorgedaan.

Verder valt op dat er een sterke knik in alle curves te zien is tussen 17 en 18 jaar. Dat is waarschijnlijk het effect van het jeugdstrafrechtsysteem dat jeugdigen zo lang mogelijk buiten het strafrecht probeert te houden. Wanneer een jeugdige 18 jaar is, is hij strafrechtelijk volwassen en gaat men sneller over tot vervolging. Dit wordt

[5] Het gaat feitelijk om leeftijd-daderschapscurves, omdat alleen de eerste zaak binnen een jaar is meegeteld.

bevestigd door het feit dat deze knik niet te zien was in de leeftijdscriminaliteitscurves van verdachten (Boot en Kessels, 2020).

Figuur 2.3 Leeftijd-criminaliteitscurve 12- tot 23-jarigen, 2009, 2012, 2015, 2018 en 2021

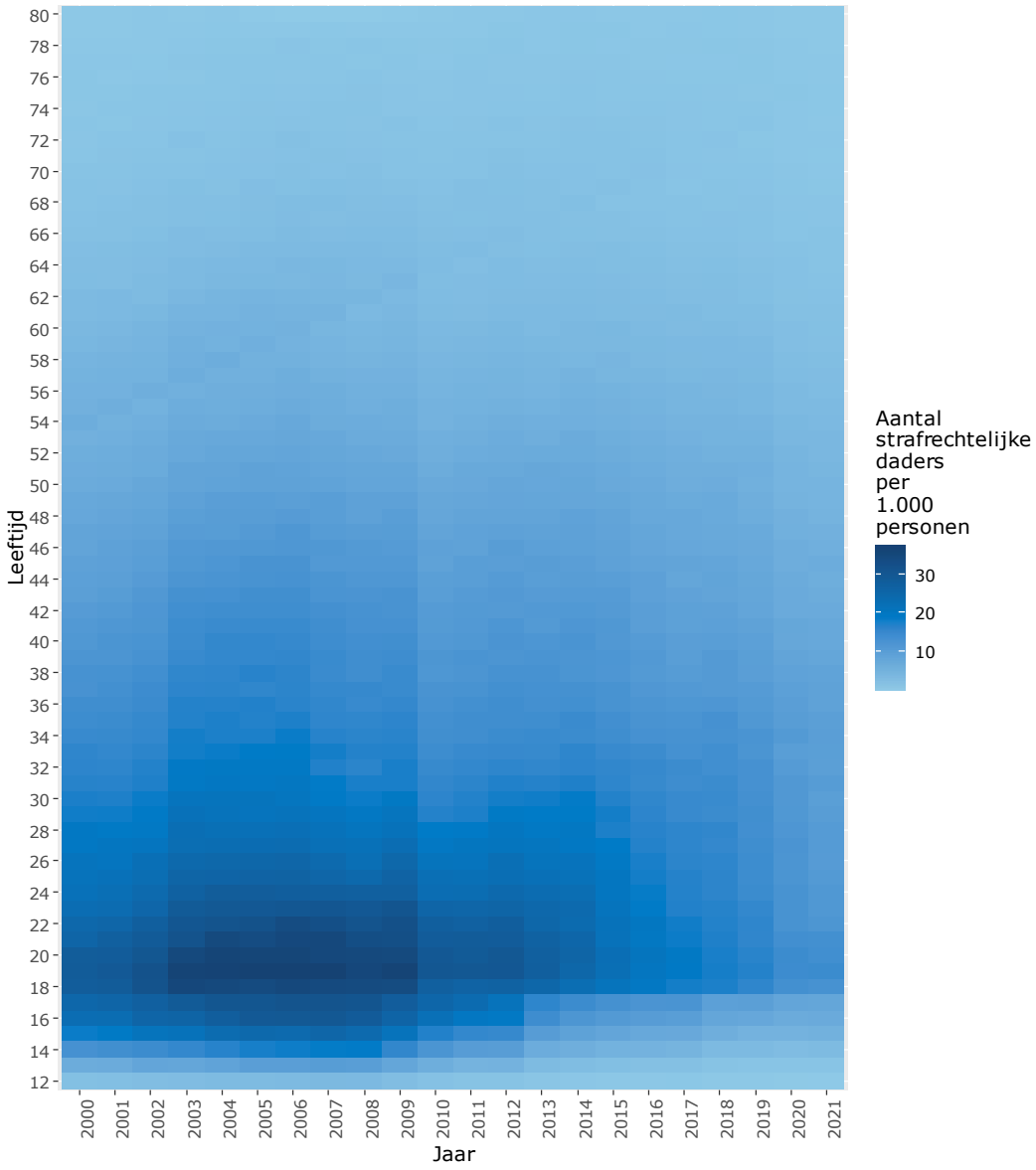
Bron: OBJD, WODC

Om te zien of deze ontwikkeling ook voor andere leeftijden geldt, is er een zogenoemde heatmap gemaakt. In figuur 2.4 het verloop van de criminaliteitscurve over de gehele leeftijdsrange weergegeven over de tijd, maar dan over de periode 2000-2021. Op de horizontale as staat het jaar van beslissing van de zaak en op de verticale as de leeftijd (12 t/m 80 jaar). In de legenda staat in kleurcodering weergegeven hoeveel daders er per 1.000 leeftijdsgenoten waren.

In de heatmap is te zien dat de piek in de leeftijdscriminaliteitcurve het hoogste was in de periode 2003-2008. Vanaf 2009 vlakt de curve van het aantal strafrechtelijke daders per 1.000 inwoners af en de piek verdwijnt helemaal in het laagste punt in 2020-2021.

De age-crime curve van strafrechtelijke daders is vlakker geworden, zoals te zien is aan het steeds donkerder worden van de heatmap per jaar. Verder biedt de heatmap geen aanleiding te stellen dat de strafrechtelijk vervolgde daders steeds jonger zijn geworden. In tegendeel uit de figuur blijkt dat in de meest recente jaren het aandeel strafrechtelijk vervolgde daders onder de jongste leeftijden juist sterker is verminderd dan in de volwassen leeftijdsgroepen (zie de donkere vlakken rechtsonder). Dit correspondeert ook met de sterke afvlakking in de age-crimecurves in de meest recente jaren onder de jongste leeftijden (figuur 2.3).

Figuur 2.4 Leeftijd-criminaliteitsheatmap 12- t/m 80-jarigen

Bron: OBJD, WODC

In deze paragraaf hebben we de langetermijntrends in het aantal Halt-jeugdigen en jeugdige daders behandeld. Daaruit blijkt in de periode 2000-2021 eerst tot aan 2007/2008 een toename in het aantal en aandeel strafrechtelijke jeugdige daders dat door OM en/of ZM is vervolgd. Deze toename wordt gevolgd door een jarenlange daling. In de meest recente twee jaren lijkt sprake van een stabilisering, zowel onder minderjarigen als meerderjarigen. In de volgende paragraaf gaan we nader in op de ontwikkelingen op de korte termijn, namelijk de afgelopen vijf jaar.

2.2 Kortetermijnontwikkeling HALT-jeugdigen en strafrechtelijke daders (2017 tot 2022)

In tabel 2.1 zijn de landelijke kortetermijnontwikkelingen voor Halt-jeugdigen en strafrechtelijke daders weergegeven in absolute aantallen, relatieve aantallen (per 1.000 leeftijdsgenoten) en procentuele verandering ten opzichte van 2017 (het index-jaar). In 2017 waren er ongeveer 7.400 jongeren met een Halt-interventie en in 2021 is dit aantal met 40% afgenomen tot ruim 4.400. Deze afname is ook te zien bij het aantal Halt-daders per 1.000 leeftijdsgenoten, namelijk 36%. Deze daling is vooral zichtbaar in de jaren 2020 en 2021, waarin diverse coronamaatregelen golden die direct invloed hebben gehad op de mogelijkheid tot het plegen van delicten (zie ook hoofdstuk 4).

Minderjarigen
Voor de aantallen minderjarige strafrechtelijke daders die in aanraking zijn gekomen met OM of ZM is eveneens een daling waar te nemen in de jaren 2017-2021. In 2017 telt Nederland ongeveer 8.000 minderjarige strafrechtelijke daders, terwijl dit in 2021 er nog maar ongeveer 5.300 zijn, een daling van 34%. Deze daling zet jaarlijks door, maar niet altijd even sterk. Zo is in 2018 de daling ten opzichte van 2017 veel sterker, wanneer vergeleken met de andere dalingen van jaar op jaar in 2018-2021. Ook komt deze daling voor ongeacht geslacht of uitgesplitst naar first offenders of meerplegers.

Bij de meeste delictvormen is er ook sprake van een daling van het aantal daders, met uitzondering van cyber- en drugscriminaliteit.[6] Omdat het aantal minderjarige daders binnen deze categorieën cyber- en drugsmisdrijven jaarlijks maar enkele tientallen of maximaal enkele honderden jongeren betreft, dienen deze ontwikkelingen voorzichtig geïnterpreteerd worden. Verder zien wij in deze periode de bekende verschillen terug bij deze jonge groep daders: mannen komen vaker voor in registraties dan vrouwen, de meest voorkomende vormen van criminaliteit zijn geweld, vermogen en vandalisme, en de meeste minderjarige daders zijn first offenders. Over de tijd verandert hier nauwelijks iets aan.

Jongvolwassenen
Het aantal jongvolwassen strafrechtelijke daders daalt ook, zij het minder sterk. In 2017 waren er ongeveer 19.500 jongvolwassen daders en in 2021 nog ongeveer 15.000, wat neerkomt op een daling van 23%. Deze daling zet jaarlijks door en is te zien bij vrijwel alle type daders, behalve bij strafrechtelijke daders van cybercriminaliteit. De laatstgenoemde gaat om zeer kleine aantallen, waardoor de verdriedubbeling voorzichtig geïnterpreteerd dient te worden. Ook hier zijn de typische criminologische verschijnselen aanwezig, zoals een grotere ongelijke verdeling naar geslacht, een groter aandeel van verkeerscriminaliteit en meerplegers in vergelijking met first offenders, in vergelijking met minderjarigen.

[6] Het gaat hierbij om het zwaarste feit.

Tabel 2.1 Kortetermijnontwikkelingen Halt-jeugdigen en strafrechtelijke daders naar leeftijdscategorie minderjarigen en jongvolwassenen

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
12- tot 18-jarigen								
Halt-jeugdigen	7,4	4,5	6,0	5,7	6,1	4,8	3,9	64
Strafrechtelijke daders								
Totaal	8,0	5,3	6,6	5,2	4,9	4,4	4,5	69
Naar geslacht								
Mannen	6,7	4,7	10,6	8,5	8,2	7,6	7,8	73
Vrouwen	1,3	0,6	2,3	1,7	1,5	1,1	1,1	49
Naar delict								
Geweld	2,8	2,2	2,3	2,0	1,9	1,9	1,9	81
Vermogen	3,2	1,6	2,6	2,0	2,0	1,5	1,4	53
VLAOO[a]	2,2	1,7	1,8	1,4	1,3	1,2	1,5	83
Drugs	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	108
Verkeer	0,5	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	69
Cybercriminaliteit	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	131
Gedigitaliseerde crim.[b]	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	85
Overig	1,3	1,1	1,0	0,8	0,8	0,9	0,9	90
Naar daderschap								
First offender	5,7	3,9	4,7	3,6	3,5	3,1	3,4	72
Meerpleger	2,3	1,4	1,9	1,6	1,5	1,3	1,2	62
18- tot 23-jarigen								
Strafrechtelijke daders								
Totaal	19,5	15,0	18,7	17,6	16,4	13,9	13,5	72
Naar geslacht								
Mannen	16,4	13,0	30,8	29,1	27,2	23,5	23,0	75
Vrouwen	3,1	2,0	6,1	5,6	5,1	3,9	3,7	60

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	’17	’21	’17	’18	’19	’20	’21	’21
Naar delict								
Geweld	4,3	3,4	4,1	3,8	3,5	3,1	3,0	73
Vermogen	5,9	4,2	5,6	5,3	5,2	4,1	3,8	67
VLAOOa	3,6	2,8	3,4	3,2	2,8	2,4	2,6	75
Drugs	1,7	1,4	1,6	1,5	1,4	1,3	1,3	78
Verkeer	4,4	3,4	4,2	3,9	3,9	3,3	3,1	73
Cybercriminaliteit	<0,05	0,1	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	0,1	315
Gedigitaliseerde crim.[b]	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	69
Overig	3,1	3,0	3,0	2,9	2,5	2,4	2,7	91
Naar daderschap								
First offender	10,5	8,4	10,1	9,8	9,5	7,8	7,6	75
Meerpleger	9,0	6,6	8,6	7,8	6,8	6,1	5,9	69

a Vernieling, lichte agressie en openbare orde.

b Gedigitaliseerde criminaliteit in beperkte zin, oftewel alleen voor zover losse wetsartikelen identificeerbaar zijn in het Wetboek van Strafrecht (zie bijlage 2 tabel B2.1). Gedigitaliseerde criminaliteit zijn traditionele delicten die met ICT-middelen gepleegd worden.

Bron: AuraH/SSB, CBS; OBJD, WODC; zie bijlage 3 tabel B3.2 voor de uitsplitsing van 12- tot 16-jarigen en 16- tot 18-jarigen

Er is binnen het jeugdstrafrecht een scheiding in de op te leggen sanctiematen en -stelsels bij jongeren onder de 16 jaar en 16- en 17-jarigen. Zo kunnen 12- tot 16-jarigen maximaal 1 jaar jeugddetentie krijgen, terwijl 16- tot 18-jarigen maximaal 2 jaar kunnen krijgen. Ook de mogelijkheid tot het toepassen van het volwassenstrafrecht bestaat alleen bij 16- en 17-jarigen (daarover meer in paragraaf 3.4).

Daarom zijn in tabel B3.2 in bijlage 3 de kortetermijnontwikkelingen voor de Halt-jeugdigen en de minderjarige strafrechtelijke daders uiteengezet voor 12- tot 16-jarigen en 16- tot 18-jarigen. In beide leeftijdsgroepen is een daling te zien, zowel absoluut als relatief. De algemene daling is iets sterker in de leeftijdsgroep van 12 tot 16 jaar in vergelijking met de 16- tot 18-jarigen.

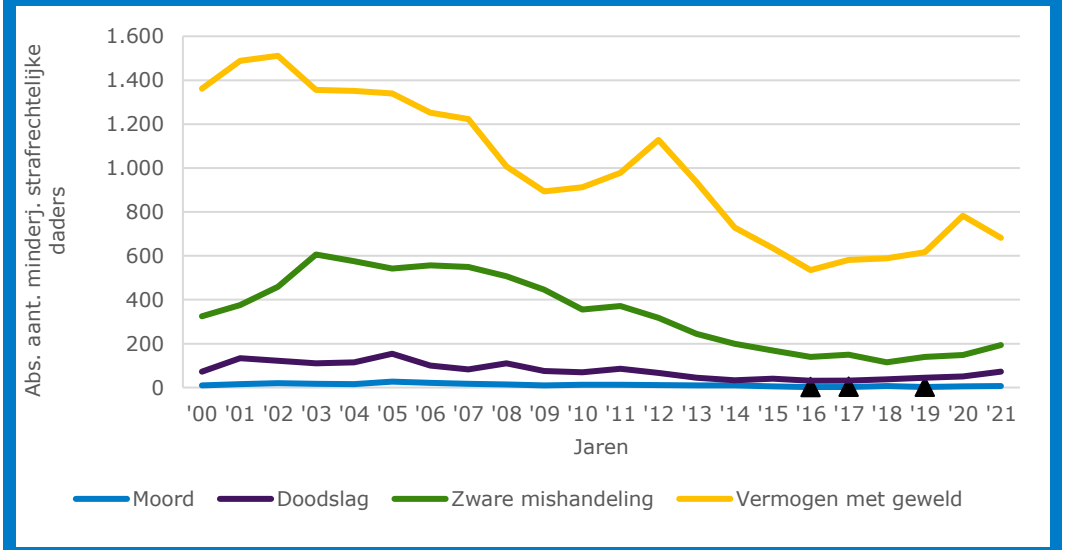
Box 2.1 Minderjarige en jongvolwassen daders van ernstig geweld

In de afgelopen jaren is er veel media-aandacht geweest voor een toename van ernstig geweld onder minderjarigen in Nederland en thema's die vermeend gerelateerd zouden zijn, zoals de verheerlijking van (grote) steekwapens in muziekvideo's van drillrap (zie ook Roks & Van den Broek, 2020). Omdat de eerder besproken dalende ontwikkeling van minderjarige strafrechtelijke daders van geweldsdelicten betrekking heeft op alle vormen van geweld, waaronder ook minder ernstige varianten van mishandeling, gaan we in deze box specifiek in op zware vormen van strafrechtelijk geweld bij minderjarigen: vermogensmisdrijven met geweld (inclusief afpersing), zware mishandeling, doodslag en moord. Het gaat hierbij zowel om pogingen als om voltooide misdrijven.

In figuur A staan de absolute aantallen veroordeelde minderjarige strafrechtelijke daders van moord, doodslag, zware mishandeling en vermogensmisdrijven met geweld weergegeven binnen de periode 2000 tot 2022. Vanaf 2015 is het aantal minderjarige strafrechtelijke daders van moord stabiel gebleven met enkele veroordelingen per jaar. Dit aantal komt jaarlijks vaak niet boven de vijf uit.
In 2015 telt het aantal minderjarige daders van doodslag 41 personen, om in 2016 te zakken naar 31 personen, om daarna toe te nemen tot 72 personen in 2021.
Bij minderjarige daders van zware mishandeling is een schommelende ontwikkeling te zien, die overwegend dalend is – in 2016 telt dit daderaantal 139 personen en in 2018 nog 118 personen, waarna dit aantal toeneemt tot 193 in 2021.

Na een dip in 2016, neemt het aantal daders van vermogensmisdrijven met geweld toe van 535 naar 782 in de periode 2016 tot en met 2020. Hiermee ligt in 2020 het niveau nog steeds onder dat van 2013 van 935 personen. Deze ontwikkelingen zijn niet anders als er gecorrigeerd wordt voor het aantal minderjarige Nederlanders.

Figuur A Langetermijnontwikkeling minderjarige strafrechtelijke daders van moord, doodslag, zware mishandeling en vermogensmisdrijven met geweld, in absolute aantallen

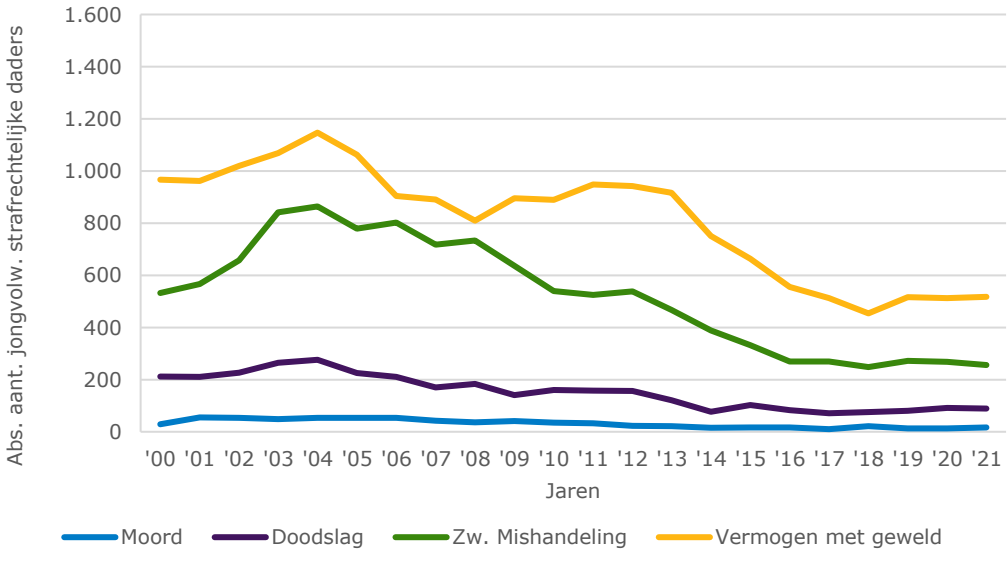

Noot: Een driehoek geeft aan dat er minder dan vijf daders in dat jaar zijn.
Bron: OBJD, WODC.

In figuur B staan de absolute aantallen veroordeelde jongvolwassen strafrechtelijke daders van moord, doodslag, zware mishandeling en vermogensmisdrijven met geweld weergegeven binnen de periode 2000 tot 2022.

Het aantal (pogingen) tot moord is hoger bij de groep jongvolwassen daders dan bij de jeugdige daders. In het jaar 2000 ging het om 29 daders. Dit aantal steeg vervolgens tot 55 daders in 2001 maar daalde daarna gestaag. In 2020 en 2021 waren er respectievelijk 13 en 16 jongvolwassen daders van moord.
Het aantal jongvolwassen daders van doodslag fluctueerde gedurende de periode, ook al is er een dalende trend. Het hoogste aantal werd bereikt in 2004 met 276 daders. Na 2004 was er een algemene neerwaartse trend met enkele schommelingen. In 2021 waren er 89 jongvolwassen daders van doodslag.
Het aantal jongvolwassen daders van zware mishandeling steeg gestaag van 532 in 2000 tot 864 in 2005, met enkele schommelingen. Daarna was er sprake van een geleidelijke daling van het aantal daders. In 2021 waren er 256 jongvolwassen daders van zware mishandeling.
Het aantal jongvolwassen daders van vermogensdelicten met geweld vertoont enige grotere schommelingen gedurende de jaren. Het hoogste aantal werd bereikt in 2004 met 1.147 daders. Daarna volgde nog een piek in 2011, waarna de daling ingezet werd tot en met 2018. In de periode 2019- 2021 ligt het niveau van het aantal weer wat hoger maar constant. In 2021 waren er 517 jongvolwassen daders van vermogen met geweld.

Figuur B Langetermijnontwikkeling jongvolwassen strafrechtelijke daders van moord, doodslag, zware mishandeling en vermogens-misdrijven met geweld, in absolute aantallen

Bron: OBJD, WODC

Kortom, na een jarenlange daling van van het aantal minderjarige strafrechtelijke daders van ernstige vormen van geweld (met name zware mishandeling en (poging) tot doodslag) die tot stilstand was gekomen in de periode 2016-2018, is er in de meest recente jaren vanaf ongeveer 2018/9 tot aan 2021 sprake van een lichte toename.

2.3 Kortetermijnontwikkelingen strafrechtelijke daders naar pleeggemeente, stedelijkheid en pleegprovincie (2017 tot 2022)

In het voorgaande zijn de landelijke ontwikkelingen beschreven. De ontwikkelingen in geregistreerde jeugdcriminaliteit blijkt echter ook geografisch te verschillen (Broere et al., 2021; Tollenaar et al., 2022). In tabel 2.2 zijn de kortetermijnontwikkelingen van het aantal daders naar de 25 grootste gemeenten van Nederland weergegeven. Het gaat hier om pleeggemeenten, oftewel gemeenten waar jeugdige strafrechtelijke daders misdrijven hebben gepleegd die zijn vervolgd en niet zijn vrijgesproken.

Er is gekozen te rapporteren naar pleeggemeente omdat de woongemeente van de daders niet beschikbaar is in de gebruikte bron (OBJD) en de pleeggemeente komt daar het dichtste bij. In veel gevallen plegen jongeren misdrijven in dezelfde gemeente als ze wonen, maar zeker met uitgaanssteden kan ook een deel door jeugdigen uit een andere gemeente worden gepleegd. Andersom zou ook kunnen, dat jeugdigen woonachtig in de gemeente in een jaar alleen misdrijven buiten hun woongemeente plegen. Daarom kan het zijn dat de getallen anders komen te liggen als woongemeente wel bekend was geweest en daarom dienen deze cijfers voorzichtig geïnterpreteerd te worden.

2.3.1 Jeugdige strafrechtelijk daders naar pleeggemeente en stedelijkheid

In tabel 2.2 zijn de aantallen daders uitgedrukt per 1.000 jongeren dat binnen een gemeente woont. De gemeenten zijn geordend van groot naar klein in termen van hun totale aantal inwoners.

Tabel 2.2 Kortetermijnontwikkelingen jeugdige strafrechtelijke daders naar pleeggemeente

	12- tot 18-jarigen						18- tot 23-jarigen					
	'17	'18	'19	'20	'21	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
	Relatief (per 1.000 leeftijdsgenoten)					Index (2017 = 100)	Relatief (per 1.000 leeftijdsgenoten)					Index (2017 = 100)
Nederland	6,6	5,2	4,9	4,4	4,5	69	18,7	17,6	16,4	13,9	13,5	72
Amsterdam	14,3	11,7	12,1	9,6	8,6	60	34,6	34,4	35,3	26,3	22,9	66
Rotterdam	17,3	13,5	12,8	9,5	9,9	57	36,5	33,1	29,7	22,9	22,2	61
Den Haag	10,6	7,8	7,2	6,6	7,2	68	30,9	27,8	25,4	20,4	21,5	70
Utrecht	9,5	7,3	8,4	8,2	7,5	79	17,0	20,1	18,4	16,8	14,7	86
Eindhoven	9,3	9,1	8,2	8,5	6,8	73	35,7	34,4	30,0	23,6	20,5	57
Groningen	15,5	12,3	12,8	12,6	9,2	60	13,8	11,0	12,6	11,8	9,9	72
Tilburg	11,1	7,5	8,2	9,3	7,3	66	18,8	16,6	14,9	16,1	15,3	81
Almere	8,6	8,4	7,4	8,7	6,2	72	23,7	27,0	19,6	17,8	14,7	62
Breda	5,8	5,3	7,2	5,0	5,5	94	20,2	21,4	19,1	16,3	16,8	83
Nijmegen	5,6	3,9	4,3	4,8	4,4	78	14,5	14,0	12,7	10,3	12,9	89
Apeldoorn	9,5	7,8	5,9	3,9	3,3	34	23,3	22,2	19,7	17,6	17,2	74
Haarlem	6,9	5,0	5,2	4,5	4,6	67	25,2	20,5	21,3	17,1	18,9	75

	12- tot 18-jarigen						18- tot 23-jarigen					
	’17	’18	’19	’20	’21	’21	’17	’18	’19	’20	’21	’21
	Relatief (per 1.000 leeftijdsgenoten)					Index (2017 = 100)	Relatief (per 1.000 leeftijdsgenoten)					Index (2017 = 100)
Arnhem	13,1	8,6	9,9	8,6	10,5	81	30,6	26,3	25,5	21,5	22,6	74
Enschede	11,2	5,3	6,9	4,8	5,4	48	13,4	12,9	12,5	11,1	10,7	80
Amersfoort	8,1	6,2	5,3	5,3	4,1	51	28,9	29,4	24,8	17,3	17,9	62
Zaanstad	5,6	5,1	5,1	5,8	4,4	79	21,4	21,8	23,6	14,7	15,3	71
Haarlemmermeer	7,0	6,0	4,3	2,7	4,3	62	63,5	56,3	46,5	27,2	31,8	50
Den Bosch	7,4	6,3	5,7	3,6	4,9	67	32,0	26,4	24,7	18,6	17,3	54
Zwolle	8,3	8,6	8,3	7,5	8,9	106	21,4	23,2	21,8	20,6	25,3	118
Zoetermeer	10,3	9,5	8,5	8,4	7,6	73	22,4	20,7	22,4	23,9	23,1	103
Leiden	8,4	7,4	6,3	5,0	6,7	79	16,2	12,2	13,7	12,7	12,3	76
Leeuwarden	10,9	7,1	7,0	5,0	4,6	42	24,4	20,1	18,6	15,0	16,9	69
Maastricht	8,9	7,3	9,9	7,0	6,7	76	11,5	10,7	14,2	11,4	9,0	78
Dordrecht	13,9	11,6	9,6	10,1	8,3	60	27,4	28,5	24,1	21,1	18,0	66
Ede	8,4	4,4	4,2	2,8	3,7	44	15,9	15,2	16,7	13,5	12,1	76

Bron: OBJD, WODC; SSB, CBS

Minderjarigen

De landelijke daling in het aantal minderjarige strafrechtelijke daders is in tabel 2.2 (linkerzijde) meestal ook op gemeenteniveau te zien. Er is slechts één gemeente waar het aantal strafrechtelijke minderjarige daders per 1.000 leeftijdsgenoten licht is toegenomen in 2021 ten opzichte van 2017, namelijk Zwolle. Er is echter veel variatie in de sterkte van de daling, waarbij het relatieve aantal minderjarige strafrechtelijke daders bijna met twee derde kan afnemen. Voor bijna alle gemeenten geldt dat het aantal relatieve daders in 2021 sterk is veranderd ten opzichte van 2017.

In de bijlage in tabel B3.3 (linkerzijde) staat de verdeling van de aantallen jeugdige daders weergegeven naar stedelijkheid van de pleeggemeente. Hieruit blijkt dat de meeste minderjarige strafrechtelijke daders ofwel in een G4-gemeente dan wel in gemeenten met 150 tot 250.000 inwoners of 20.000 tot 100.000 inwoners de delicten plegen. De dalende trend is het sterkste bij de gemeenten met 10.000 tot 20.000 inwoners, een daling van 57,2%. Dit heeft ook te maken met het relatief kleine aantal strafrechtelijke daders in die gemeenten.

Jongvolwassenen

Voor het relatieve aantal jongvolwassen strafrechtelijke daders is ook op gemeentelijk niveau een algemene daling in de cijfers te zien (tabel 2.2, rechterzijde). Voor jongvolwassen daders zijn er maar twee gemeenten waar sprake is van een stijging — Zwolle en Zoetermeer (hoewel bij deze laatste gemeente slechts gaat om een stijging van 3%). Ook bij jongvolwassen daders is veel variatie naar de sterkte van de daling in de verschillende gemeenten en hoeft de daling niet jaarlijks te zijn.

De verdeling van jongvolwassen daders tot 23 jaar is wat gelijkmatiger over de stedelijkheid van de pleeggemeente (tabel B3.3 in bijlage 3, rechterzijde). Daders die plegen in kleine gemeenten (tot 20.000 inwoners) komen alleen weinig voor. De neerwaartse trend is ook het grootste in deze gemeenten; aan het eind van de periode is het aantal daders met bijna de helft gedaald. De kleinste afname van daders in de leeftijd 18-22 jaar is te zien in gemeenten met 20.000 tot 100.000 inwoners en 150.000 tot 250.000 inwoners.

Op landelijk niveau staan de trends in 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen weergegeven naar provincie in tabel 2.3.

Tabel 2.3 Kortetermijnontwikkelingen jeugdige strafrechtelijke daders naar pleegprovincie

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
12- tot 18-jarigen								
Groningen	0,3	0,2	8,8	5,7	6,1	6,0	5,5	62,5
Friesland	0,3	0,2	6,5	4,6	4,5	5,2	4,8	73,5
Drenthe	0,2	0,1	5,5	3,4	4,0	3,2	3,3	59,4
Overijssel	0,3	0,2	3,7	2,4	2,5	2,5	2,3	62,5
Flevoland	0,2	0,2	7,2	6,7	6,2	6,0	5,5	75,8
Gelderland	0,9	0,6	6,1	4,7	3,9	3,5	4,0	65,8
Utrecht	0,5	0,3	5,3	3,9	3,9	4,1	3,6	68,5
Noord-Holland	1,3	0,9	6,6	5,8	5,3	4,5	4,6	70,0
Zuid-Holland	2,2	1,4	8,7	6,8	6,2	5,3	5,7	65,0
Zeeland	0,2	0,2	5,9	4,4	5,9	5,4	6,2	105,4
Noord-Brabant	0,9	0,6	5,2	4,5	4,1	3,8	3,8	74,5
Limburg	0,4	0,2	5,5	4,2	4,7	4,4	3,9	70,6
18- tot 23-jarigen								
Groningen	0,7	0,5	14,5	11,3	12,3	12,1	10,9	74,9
Friesland	0,7	0,5	18,3	15,1	14,7	13,4	12,0	65,5
Drenthe	0,4	0,3	16,3	12,9	11,9	11,7	10,1	61,8
Overijssel	0,7	0,5	10,0	7,5	8,0	7,6	6,8	68,8
Flevoland	0,6	0,4	21,6	22,9	17,6	14,8	13,1	60,9
Gelderland	1,9	1,6	14,7	13,5	12,7	10,8	11,9	80,5
Utrecht	1,3	1,1	15,7	16,6	14,2	13,2	12,2	77,9
Noord-Holland	4,0	2,7	24,6	22,9	22,4	16,4	15,4	62,8
Zuid-Holland	4,7	3,5	20,4	18,6	16,9	14,8	14,5	71,4
Zeeland	0,4	0,4	19,7	18,7	16,4	18,2	18,3	92,9
Noord-Brabant	2,7	2,1	17,7	16,7	14,7	13,5	12,8	72,2
Limburg	0,9	0,7	14,2	14,4	13,2	11,7	10,7	75,4

Bron: OBJD, WODC

2.3.2 Jeugdige strafrechtelijke daders naar pleegprovincie

Minderjarigen
Als we kijken naar de absolute aantallen jeugdigen in de leeftijd 12 tot 18 jaar, dan zien we dat verreweg de meeste jeugdige daders in de provincie Zuid-Holland misdrijven plegen. Echter, als er rekening wordt gehouden met het aantal minderjarige inwoners, dan komt deze provincie gelijk te staan met Groningen. De provincie waar relatief het minste aantal jeugdige strafrechtelijke daders delicten plegen is Overijssel.

De trend in het relatieve aantal jeugdige daders is overal dalend met uitzondering van Zeeland. Deze provincie zag in 2021 een stijging van 5% in het relatieve aantal plegende minderjarige daders ten opzichte van 2017. De grootste daling vond plaats in Drenthe (ruim 40%), maar ook in de provincies Groningen en Overijssel daalde het relatieve aantal jeugdige daders sterk (beiden 37,5%).

Jongvolwassenen
De cijfers voor de 18- tot 23-jarigen tonen een iets ander beeld. De provincies waar de grootste absolute aantallen daders in de leeftijd 18 tot 23 jaar plegen zijn zowel Zuid- en Noord-Holland. Als deze aantallen worden berekend per 1.000 leeftijdsgenoten dan komen echter ook Flevoland en Zeeland dichterbij. De grootste dalingen vindt plaats in Drenthe, Flevoland en Noord-Holland (respectievelijk 38, 39 en 37 procent). De minst sterke daling vindt plaats in Zeeland.

3 Sancties tegen jeugdige daders

In dit hoofdstuk worden de strafrechtelijke sancties[7] besproken die zijn opgelegd bij jongeren, zowel door het openbaar ministerie (OM) als door de rechter (zittende magistratuur, ZM). Eerst worden de langetermijnontwikkelingen beschreven over de periode 2000 tot 2022. Vervolgens gaan we dieper in op de kortetermijnontwikkelingen over de periode 2017 tot 2022.

3.1 Langetermijnontwikkeling sancties (2000 tot 2022)

In figuur 3.1 en 3.2 zijn, respectievelijk, de aantallen sancties door het OM en de ZM tegen jeugdigen weergeven per 1.000 leeftijdsgenoten voor de periode 2000 tot 2022.

Minderjarigen
Het aantal OM-sancties tegen minderjarigen neemt vanaf 2000 tot ongeveer 2005 toe, waarna deze aantallen relatief stabiel blijven tot 2008. Hierna neemt, met uitzondering van 2012, het aantal sancties af. Vanaf 2013 zwakt de daling af qua sterkte tot aan 2,4 per 1.000 minderjarigen in 2021

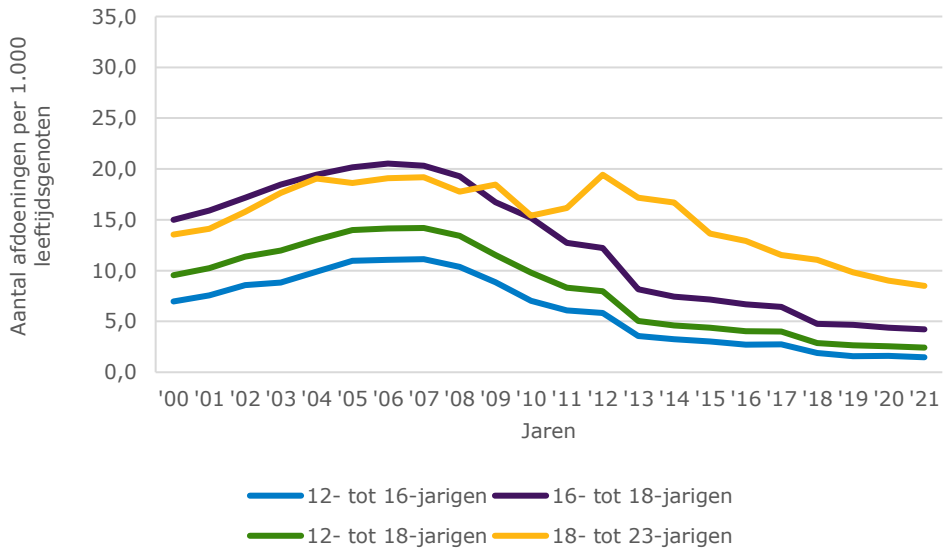
Het aantal sancties tegen minderjarigen opgelegd door de rechter volgt een iets ander patroon dan de sancties vanuit het OM. Het aantal ZM-sancties steeg vanaf 2000, waarna het enkele jaren stabiel bleef tussen 2005 en 2009. Daarna daalde het aantal sancties tot en met 2020, maar ligt in 2021 weer iets hoger dan het jaar ervoor met 4,4 per 1.000 minderjarigen.

Jongvolwassenen
De trend van het aantal OM-sancties tegen jongvolwassenen is duidelijk anders dan die voor minderjarigen. Initieel is er ook een stijging aanwezig vanaf 2000 tot aan 2004 met een daaropvolgend plateau. Vanaf 2009 zakt het aantal sancties tijdelijk in, om vervolgens te pieken in 2012, waarna het aantal sancties weer afneemt tot 8,5 in 2021. De piek in 2012 wordt veroorzaakt door de invoering van de wet OM-afdoening in 2008, waardoor het OM middels de strafbeschikking straffen kan opleggen zonder tussenkomst van de rechter (Netten & de Ridder, 2022, p. 64). Dit heeft blijkbaar voor een tijdelijke toename gezorgd van het aantal OM-afdoeningen.

Bij jongvolwassenen volgt het aantal sancties door de rechter een vergelijkbare ontwikkeling als die bij minderjarigen, hoewel het plateau en de daaropvolgende daling enkele jaren eerder plaatsvonden in respectievelijk 2003 en 2007. In 2021 zijn er 11,3 ZM-zaken per 1.000 jongvolwassenen afgedaan.

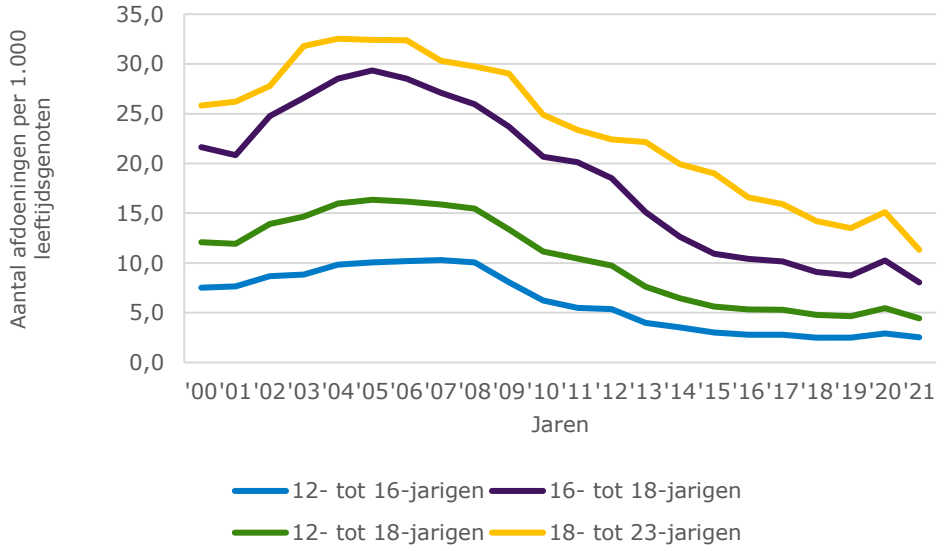
[7] Een sanctie kan een straf zijn of een maatregel. Een straf staat in verhouding tot de ernst van een misdrijf, een maatregel hoeft dat niet te zijn. Een voorbeeld van een maatregel is de plaatsing in een inrichting van jeugdigen (PIJ), in ook wel bekend als "jeugdTBS". De lengte van een PIJ-maatregel hangt af van de lengte van de behandeling die nodig is, dan wel van hoe lang er bescherming van de samenleving nodig is.

Figuur 3.1 Aantal OM-sancties tegen jeugdigen per 1.000 leeftijdsgenoten

Bron: OBJD, WODC; SSB, CBS; zie bijlage 3 tabel B3.4

Figuur 3.2 Aantal ZM-sancties tegen jeugdigen per 1.000 leeftijdsgenoten

Bron: OBJD, WODC; SSB, CBS; zie bijlage 3 tabel B3.4

3.2 Kortetermijnontwikkeling sancties minderjarigen en jongvolwassenen (2017 tot 2022)

In tabel 3.1 staan de recente ontwikkelingen van de sancties tegen minderjarigen en jongvolwassenen door het OM en de ZM in absolute aantallen, relatieve aantallen (per 1.000 leeftijdsgenoten) en de procentuele verandering.

Minderjarigen
In 2017 zijn ongeveer 4.900 sancties opgelegd door het OM en 6.500 sancties door de ZM. In 2021 zijn deze aantallen gedaald tot respectievelijk ongeveer 2.800 en 5.200, een daling van respectievelijk 43% en 20%. Het aantal sancties per 1.000 jongeren neemt jaarlijks af, behalve bij de OM-sancties in 2017. De meest voorkomende sanctie bij OM-sancties is het beleidssepot, terwijl bij ZM-sancties de werkstraf het meest voorkomt.

Hoewel het totale aantal sancties is gedaald, zijn er wel verschillen in het soort sancties dat wordt opgelegd. Voor sancties tegen minderjarigen opgelegd door het Openbaar Ministerie (OM) is het aantal werkstraffen en andere sancties sterker gedaald dan het aantal beleidssepots en financiële afdoeningen. Bij sancties door de Zittende Magistratuur (ZM) zijn er ook sancties die redelijk stabiel zijn gebleven of zelfs zijn toegenomen, namelijk leerstraffen, gedragsbeïnvloedende maatregelen (GBM), onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen tot drie maanden en vrijheidsbenemende maatregelen. Het gaat hier echter voornamelijk om sancties die minder vaak worden opgelegd aan minderjarigen en/of zwaardere sancties, met uitzondering van korte vrijheidsstraffen.

Tabel 3.1 Kortetermijnontwikkelingen OM- en ZM-sancties naar leeftijdscategorie minderjarigen en jongvolwassenen

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
12- tot 18-jarigen								
Totale aantal OM-sancties	4,9	2,8	4,0	2,9	2,6	2,6	2,4	60
Beleidssepot	2,4	1,7	1,9	1,4	1,2	1,3	1,5	75
Financieel	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	79
Werkstraf	1,4	0,4	1,2	0,8	0,7	0,5	0,4	32
Leerstraf	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	62
Overig	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	40
Totale aantal ZM-sancties	6,5	5,2	5,3	4,8	4,7	4,1	4,4	84
Boete	0,9	0,6	0,8	0,7	0,5	0,4	0,5	67
Werkstraf	3,4	2,4	2,8	2,4	2,2	1,8	2,0	73
Leerstraf	0,5	0,7	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	143
Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM)	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	142
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	103

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
Onvw. vrijheidsstraf (t/m 3 m.)	0,4	0,5	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	115
Onvw. vrijheidsstraf (3+ mnd.)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	95
Vrijheidsbenemende maatregel	<0,05	0,1	<0,05	<0,05	<0,05	0,1	<0,05	141
Overig	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	68
18- tot 23-jarigen								
Totale aantal OM-sancties	12,0	9,4	11,5	11,0	9,8	9,0	8,5	74
Beleidssepot	3,1	3,3	3,0	3,4	2,6	3,2	3,0	102
Financieel	6,7	4,4	6,4	5,7	5,5	4,5	4,0	62
Werkstraf	0,9	0,7	0,9	0,7	0,7	0,6	0,6	72
Leerstraf	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	79
Overig	1,4	1,0	1,3	1,2	1,0	0,7	0,9	67
Totale aantal ZM-sancties	16,6	12,5	15,9	14,2	13,5	10,5	11,3	71
Boete	4,5	2,7	4,3	3,8	3,4	2,4	2,4	56
Werkstraf	5,4	4,2	5,1	4,5	4,3	3,3	3,8	74
Leerstraf	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	156
Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM)	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	94
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	2,8	2,4	2,7	2,5	2,4	1,9	2,2	80
Onvw. vrijheidsstraf (t/m 3 m.)	2,1	1,6	2,0	1,9	1,8	1,4	1,4	71
Onvw. vrijheidsstraf (3+ mnd.)	0,8	0,7	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	87
Vrijheidsbenemende maatregel	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	80
Overig	0,8	0,6	0,8	0,6	0,6	0,5	0,6	73

Bron: OBJD, WODC; SSB, CBS

Omdat er mogelijk verschillen kunnen zijn binnen de groep 12- tot 18-jarigen, zijn in tabel B3.5 in de bijlage 3 de kortetermijnontwikkelingen voor OM- en ZM-sancties terug te vinden voor minderjarigen, uitgesplitst naar sancties tegen 12- tot 16-jarigen en 16- tot 18-jarigen. Over het algemeen wijken de ontwikkelingen voor deze twee leeftijdsgroepen niet veel af van die van de totale groep minderjarigen. Twee opvallende afwijkingen tussen de leeftijdsgroepen betreft de GBM en vrijheidsbenemende maatregelen. Voor deze sancties is in de ene leeftijdscategorie sprake van een toename, terwijl in de andere leeftijdscategorie het voorkomen van de sanctie juist afneemt.

Jongvolwassenen
In 2017 werden ongeveer 12.000 sancties opgelegd aan jongvolwassenen door het OM en 16.600 door de ZM. Vijf jaar later zijn deze aantallen respectievelijk gedaald tot ongeveer 9.400 en 12.500, wat overeenkomt met een afname van respectievelijk 22% en 25%. Uiteindelijk komt het aantal ZM-sancties in 2021 uit op 11,3 per 1.000 jongvolwassenen, en van het aantal OM-sancties op 8,5 per 1.000. Vooral van 2017 tot 2018 was er een sterke daling te zien in het aantal sancties per 1.000 jongvolwassenen.

Net als bij minderjarigen is er bij jongvolwassenen sprake van een aanzienlijke daling in het aantal sancties. Er zijn echter ook enkele opvallende verschillen te zien, zoals het aantal beleidssepots dat gelijk blijft, de daling van de korte vrijheidsstraf met 29%, en de daling van vrijheidsbenemende maatregelen.

3.2.1 Gemiddelde duur vrijheidsstraffen (2017 tot 2022)

In tabel 3.1 zijn de ontwikkelingen in opgelegde vrijheidsstraffen voor minderjarigen en jongvolwassenen in absolute en relatieve aantallen beschreven. Voor minderjarigen is er sprake van relatieve stabiliteit in het aantal opgelegde vrijheidsstraffen of zelfs groei, waar bij jongvolwassenen een afname te zien is in lijn met de algemene dalende trend van sancties (en daders). In deze paragraaf gaan we in op de ontwikkeling van de duur van de vrijheidsstraffen.

Er zijn verschillende de soorten vrijheidsstraffen die opgelegd kunnen worden: geheel onvoorwaardelijk, deels voorwaardelijk en geheel voorwaardelijk. De voorwaardelijke gevangenisstraf heeft een proeftijd en kan worden ingezet als stok achter de deur. Deze straf wordt ten uitvoer gebracht wanneer iemand recidiveert of andere voorwaarden schendt.[8] Een vrijheidsstraf kan ook bestaan uit zowel een onvoorwaardelijk als een voorwaardelijk deel.

In figuur 3.3 zijn de gemiddelde opgelegde detentiedagen (binnen een enkele strafzaak) aan minderjarigen en jongvolwassenen weergegeven naar voorwaardelijkheid.

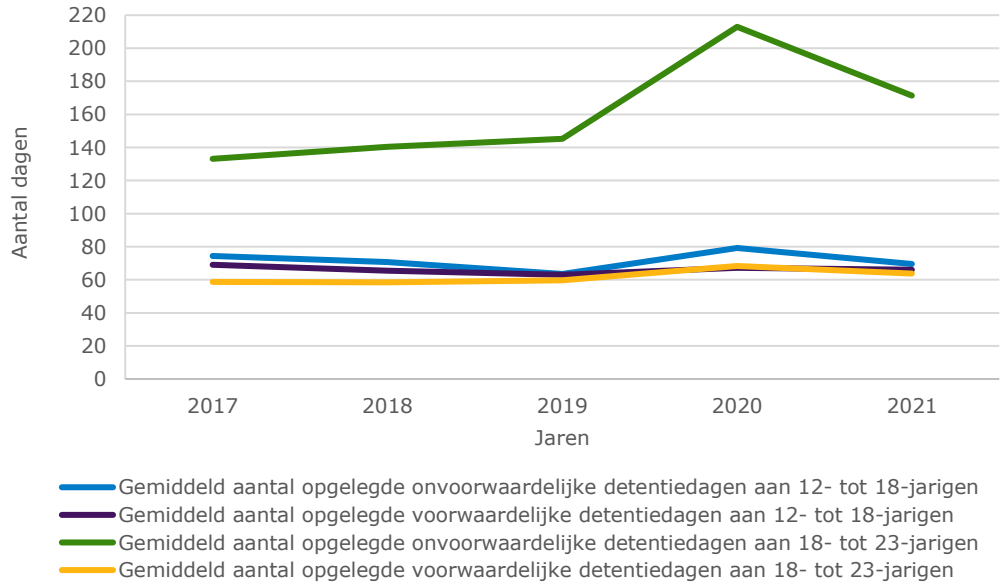
Minderjarigen
Voor minderjarigen ligt het aantal onvoorwaardelijk opgelegde detentiedagen in 2017 op 74 dagen, voor voorwaardelijke vrijheidsstraffen ligt dit op bijna 70 dagen. In 2021 zijn dit er nog gemiddeld iets meer dan 70 respectievelijk 66 dagen. In 2020 vindt er bij de onvoorwaardelijke duur een tijdelijke piek plaats van bijna 80.

Jongvolwassenen
Voor jongvolwassenen stijgt het gemiddelde aantal opgelegde onvoorwaardelijke detentiedagen tussen de vanaf 133 dagen in 2017 tot 171 in 2021. Net als bij de minderjarigen is er wel een sterke piek van 213 dagen in 2020. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de gedeeltelijke sluiting van rechtbanken in Coronatijd in de periode 17 maart tot en met 10 mei; de zaken die wel doorgingen dan wel als eerste op 11 mei weer zijn opgepakt[9] zijn waarschijnlijk de ernstigste en hebben dus de zwaarste straffen. Het aantal voorwaardelijke opgelegde detentiedagen blijft stabiel tot 2020 op ongeveer 60 dagen in dezelfde periode, heeft dan een lichte opleving van 68 dagen en eindigt in 2021 op 64 dagen.

[8] Andere voorbeelden van voorwaarden zijn het regelmatig rapporteren bij een reclasseringsambtenaar, het ondergaan van rehabilitatieprogramma's of het betalen van een schadevergoeding.
[9] Hierbij is onder meer prioriteit gegeven aan jeugdrechtbankzaken (Moolenaar & Choenni, 2021, p. 38).

Kortom, voor minderjarigen is een afname in de lengte van opgelegde vrijheidsstraffen waarneembaar, terwijl voor jongvolwassenen een (tijdelijk) toename waarneembaar is.

Figuur 3.3 Gemiddeld aantal opgelegde detentiedagen naar voorwaardelijkheid

Bron: OBJD, WODC; zie bijlage 3 tabel B3.6

3.3 Ernst jeugdcriminaliteit volgens strafdreiging en werkelijk opgelegde straf

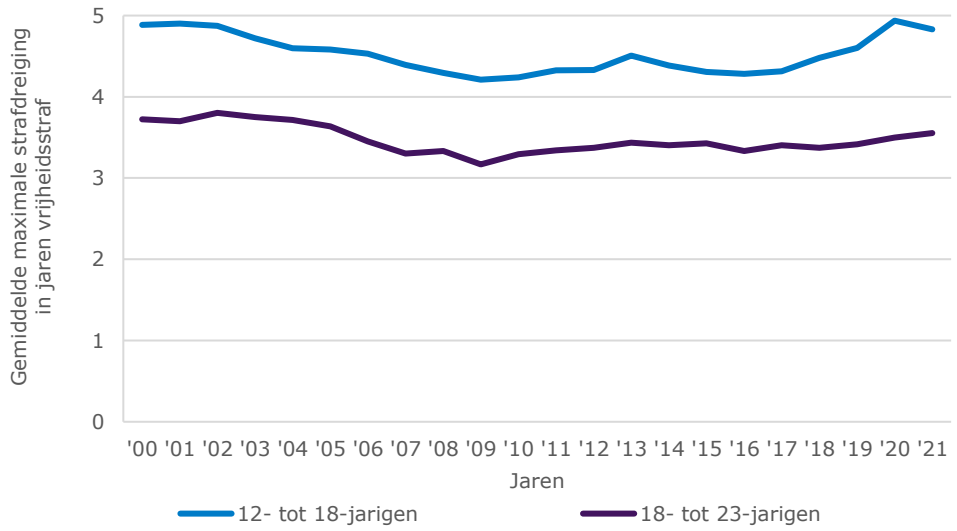
De eerder gerapporteerde statistieken geven wel inzicht in de ontwikkeling van de hoeveelheid geregistreerde jeugdcriminaliteit, maar slechts beperkt inzicht in ontwikkelingen in de ernst. In deze paragraaf gaan we in op de trend in ernst door te kijken naar de maximale strafdreiging.

De maximale strafdreiging is het hoogste aantal dagen vrijheidsstraf dat opgelegd mag worden volgens het Wetboek van Strafrecht dat hoort bij het zwaarst bedreigde misdrijf binnen een strafzaak. De wetgever beoogt ernstiger misdrijven met zwaardere maximale straffen te bedreigen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat veruit in de meeste strafzaken niet het strafmaximum wordt opgelegd.
De meest actuele bij het wetsartikel behorende strafdreiging in jaren wordt gebruikt om terug te kijken, ook voor de oudere strafzaken. Een voordeel van deze maat is zij vergelijkbaar is tussen strafzaken van minderjarigen en meerderjarigen. Een nadeel is dat ze geen rekening met individuele variatie binnen wetsartikelen.

In figuur 3.4 is de ontwikkeling van de gemiddelde maximale strafdreiging weergeven voor zowel minderjarige als jongvolwassen strafrechtelijke daders. In de periode 2015 tot 2018 verandert er weinig in de gemiddelde maximale strafdreiging van 4,3 jaar in strafzaken tegen minderjarigen. Vanaf 2017 neemt de gemiddelde maximale strafdreiging van strafzaken tegen minderjarigen toe tot 4,6 jaar in 2019. Bij jongvolwassenen blijft deze ontwikkeling over de hele periode vlak rond de 3,3 jaar. Dit sugge-

reert dat de ernst van de geregistreerde criminaliteit gepleegd door *minderjarigen* is toegenomen vanaf 2015 tot aan 2020 en weer afgenomen in 2021 op basis van een toenemende strafdreiging, terwijl die van *jongvolwassenen* weinig is veranderd.

Figuur 3.4 Langetermijnontwikkelingen gemiddelde maximale strafdreiging bij 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen

Bron: OBJD, WODC. Voor de onderliggende cijfers, zie tabel B3.7 in bijlage 3

De gemiddelde ernst van OM en ZM-zaken onder minderjarigen ligt hoger dan die onder jongvolwassenen. Dat betekent niet dat de delicten die door minderjarigen worden gepleegd ernstiger zijn, maar dit heeft eerder vooral te maken met de filtering van feiten binnen de jeugdketen. Omdat men jeugdigen zoveel mogelijk kansen wil bieden en een strafblad (van OM of ZM zaken) die kansen juist ontneemt, wordt getracht de jeugdigen zo lang mogelijk bij het strafrecht te houden door enerzijds de Halt-interventie en anderzijds door het civiele aansprakelijk stellen van ouders in het civiele recht of via civiele maatregelen om jeugdigen te begeleiden en hun gedrag te verbeteren. Sinds 2013 kan ook Halt+ worden toegepast (Staatscourant, 25 maart 2014), door het OM worden opgelegd, waardoor vanaf die tijd ook iets zwaardere straffen buiten het strafrecht kunnen worden opgelegd en de instroom bij het OM verder daalt. Hierdoor zullen lichte vergrijpen relatief ondervertegenwoordigd zijn in de groep minderjarigen die met OM en ZM in aanraking komen. Daarnaast is er een verschil in type delicten door jongvolwassenen en minderjarigen, met name vaak voorkomende en lichte verkeersmisdrijven worden voornamelijk door jongvolwassenen gepleegd en tellen mee in deze ernstscore. Kortom, we moeten voorzichtig zijn met het interpreteren van de ernstscore in de vergelijking tussen leeftijdsgroepen. Afsluitend, de beschreven trends in ernst betreffen alleen de criminaliteit die door het OM of rechter is afgedaan. Zij zeggen minder over de criminaliteit die door de politie geregistreerd of afgedaan wordt. Hierdoor hoeft dit beeld niet overeen te komen met de ontwikkelingen in ernst eerder in de strafrechtketen.

3.4 Trend in de toepassing van het adolescentenstrafrecht (2014 tot 2022)

In april 2014 is het adolescentenstrafrecht (ASR, artikel 77b Sr. en 77c Sr.) van kracht geworden in Nederland. Een belangrijk doel van het ASR is de flexibele inzet van het sanctiestelsel rond de leeftijd van 18 jaar, zijnde de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen en het volwassenenstrafrecht bij minderjarigen. In deze paragraaf beschrijven wij de ontwikkelingen in de toepassing van het jeugdstrafrecht (JSR) bij jongvolwassenen in eerste aanleg (artikel 77c Sr.) en de toepassing van het volwassenenstrafrecht (VSR) bij 16- tot 18-jarigen (artikel 77b Sr.).[10]

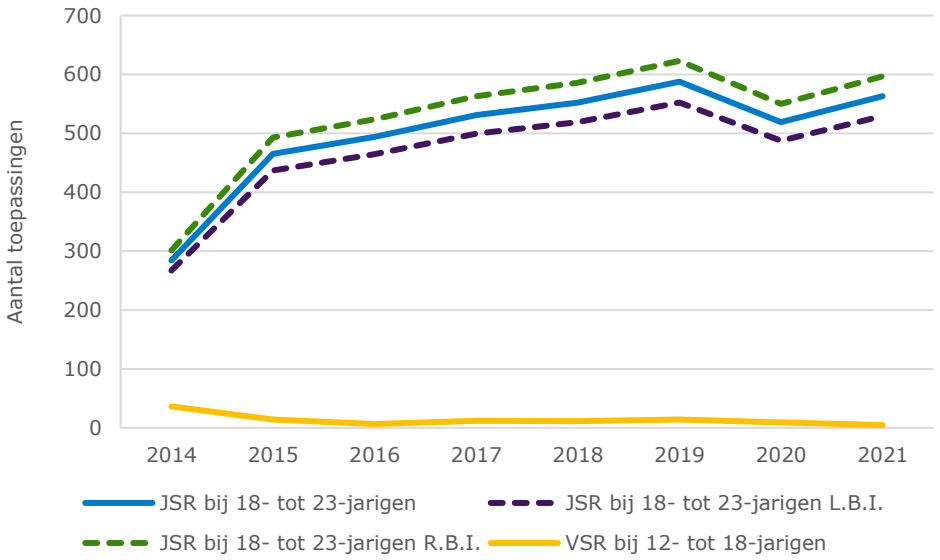
In figuur 3.5a staan de aantallen strafzaken waarbij het jeugdstrafrecht is toegepast bij jongvolwassenen en de aantallen waarbij volwassenstrafrecht is toegepast bij 16- en 17-jarigen. In figuur 3.5b staat het percentage weergegeven van het aantal strafzaken waarbij het jeugdstrafrecht is toegepast bij jongvolwassenen en percentage waarbij volwassenstrafrecht is toegepast bij 16- en 17-jarigen.

Uit de figuren 3.5a en 3.5b blijkt dat sinds de mogelijkheid om het jeugdstrafrecht op te leggen bij jongvolwassenen sinds 1 april 2014 gestaag toeneemt. In 2020 gaat het om 6% van alle strafzaken tegen 18- tot 23-jarigen (ongeveer 520 zaken). Daarna is er een scherpe stijging naar 8% van alle zaken in 2021.[11] In absolute aantallen gaat het in 2021 om naar schatting 563 zaken waarbij het jeugdstrafrecht bij een 18- tot 23-jarige is toegepast. Ondanks deze toename blijft het aantal zaken waarin het jeugdstrafrecht is toegepast bij jongvolwassenen nog steeds zeer laag. In 92% van de zaken tegen jongvolwassenen is immers nog steeds het volwassenenstrafrecht toegepast.

De toepassing van het volwassenenstrafrecht bij jeugdigen in de leeftijd van 16 of 17 jaar laat een ander beeld zien. Hier is juist een scherpe afname te zien vanaf 1 april 2014 tot een half procent in 2015 (14 strafzaken). Daarna schommelt dit percentage rond de half procent tot en met 2020. In 2021 is dit percentage nog maar 0,25% van het totale aantal strafzaken tegen 16- en 17-jarigen. In absolute aantallen gaat het in 2021 om 5 zaken tegen een 16- of 17-jarigen die met het volwassenenstrafrecht is afgedaan.

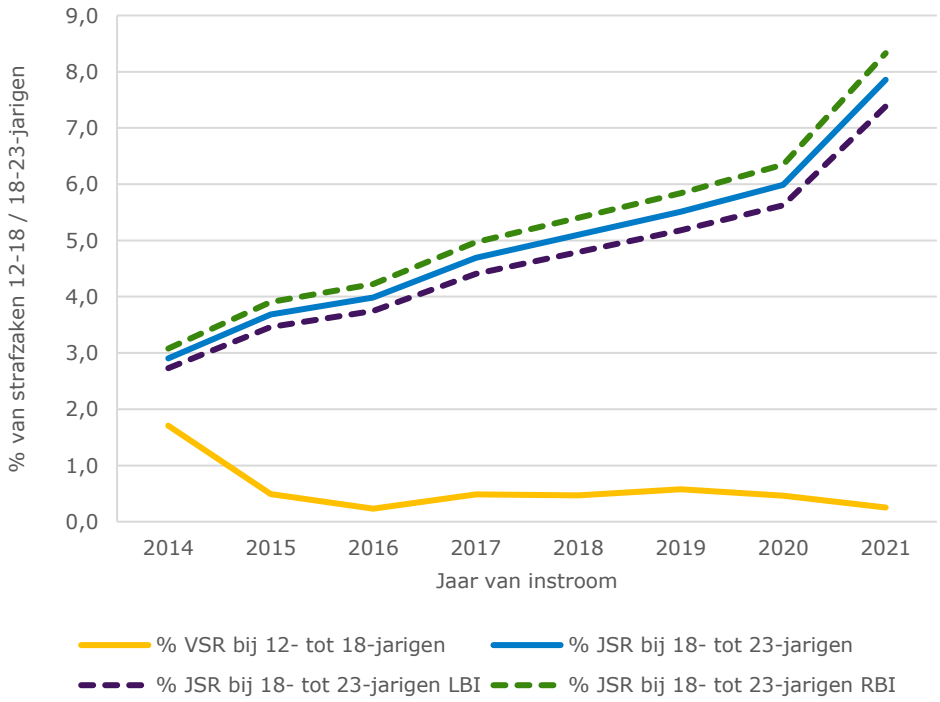
[10] Zie voor de operationalisering Barendregt et al., 2016; Prop et al., 2023.
[11] Er een zekere overschatting en onzekerheidsmarge omtrent de aantallen van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen omdat deze mogelijkheid niet direct in het systeem wordt geregistreerd, maar gebaseerd is op een indicator (zie Prop et al., 2023). Voor de details omtrent de schatting, zie bijlage 2.

Figuur 3.5a Absoluut aantal keer toepassing adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

Noot: In 2014 is pas geteld vanaf het moment van invoering van het adolescentenstrafrecht, namelijk 1 april.
Voor de onderliggende cijfers, zie tabel B3.8 in bijlage 3.
Bron: RAC-min

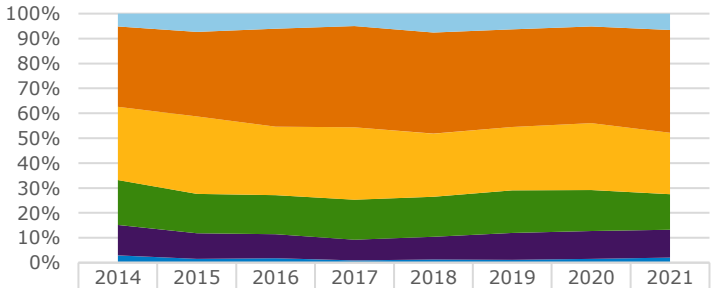
Figuur 3.5b Toepassing adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen als percentage van totale aantal zaken onder deze leeftijdsgroepen

Noot: In 2014 is pas geteld vanaf het moment van invoering van het adolescentenstrafrecht, namelijk 1 april.
Voor de onderliggende cijfers, zie tabel B3.9 in bijlage 3.
Bron: RAC-min

Om een idee te krijgen van de verdeling van sancties over de tijd bij de toepassing van het jeugdstrafrecht bij jongvolwassenen,[12] staat in figuur 3.6 de procentuele verdeling van het zwaarste sanctietype van strafzaken over de periode 2014-2021 weergegeven. De meest voorkomende sanctie is de werkstraf, gevolgd door de volledig voorwaardelijke vrijheidsstraf, de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf tot en met drie maanden en daarna de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van drie maanden of meer. Het minst voorkomend zijn de overige sancties[13] en de PIJ- en soortgelijke maatregelen.

Figuur 3.6 Verdeling sancties bij strafzaken met toepassing van JSR bij jongvolwassenen, 2014-2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Overig	28	66	56	48	78	67	51	71
Werkstraf	177	303	361	393	417	415	389	442
Voorw. vrijheidsstraf	161	278	253	281	261	270	268	264
Onvoorw. vrijheidsstraf (t/m 3 mnd.)	99	141	144	155	165	182	165	153
Onvoorw. vrijheidsstraf (meer dan 3 mnd.)	67	92	88	80	94	114	111	120
PIJ- en soortgelijke maatregelen	16	14	17	9	13	12	16	22

Noot: In 2014 zijn alleen de laatste drie kwartalen geteld, vanaf de ingang van het adolescentenstrafrecht op 1 april.

Uit de verdeling van sancties blijkt dat vooral het percentage werkstraffen is toegenomen in de opleggingen van jeugdstrafrecht bij meerderjarigen (van 34 naar 41%). De verhouding voorwaardelijke vrijheidsstraffen is juist afgenomen (van 31% naar 25%). Het percentage korte (< drie maanden) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen neemt ook af, maar minder dan de voorwaardelijke vrijheidsstraffen.
PIJ wordt in ongeveer 2,1% van de gevallen opgelegd binnen deze groep, terwijl dit in 2014 nog 1,6% was. Echter, het absolute aantal PIJ blijft over de periode min of meer gelijk.

[12] Vanwege te kleine aantallen heeft het geen nut om de toepassing van het VSR bij minderjarigen verder uit te splitsen.
[13] Overige sancties betreffen hoofdzakelijk schadevergoedingen, ontzegging van de rijbevoegdheid en schuldig zonder oplegging van straf of maatregel.

4 Geregistreerde jeugdcriminaliteit tijdens de Coronajaren 2020 en 2021

De Coronamaatregelen hebben de samenleving op gezette tijden stilgezet en gevolgen gehad voor allerhande gedragingen van mensen. In Nederland werd op 27 februari het eerste geval van een COVID-19-besmetting gemeld. Nog geen maand later werden de eerste ingrijpende maatregelen getroffen in de vorm van een lockdown. De reeks aan maatregelen die in 2020 en 2021 hebben plaatsgevonden hebben onmiskenbaar gevolgen gehad voor de gelegenheid om criminaliteit te plegen in deze jaren, zoals al bleek uit een analyse van politiecijfers (zie bijv. Moolenaar & Choenni, 2021 of Kruisbergen et al., 2022).

Omdat te verwachten valt dat de pandemie en de maatregelen ertegen ook voor vervolgde jeugdcriminaliteit gevolgen zal hebben in de meetperiode van de huidige MJC, beschrijven we de samenhang met de Coronamaatregelen om het laatste deel van de trend te duiden. Een gedetailleerde verklaring en theorie waarom dit op zou treden valt buiten de reikwijdte van dit beschrijvende rapport. Daarom geven we alleen voorzichtige interpretaties.

In deze paragraaf worden de ontwikkelingen in het door OM en ZM *vervolgde deel van de door jeugdigen gepleegde criminaliteit* in de Coronatijd beschreven. Om de bespreking van dit onderdeel niet onnodig ingewikkeld te maken en omdat de tendensen voor de criminaliteit gepleegd door de groep 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen sterk overeenkomen bespreken we hier de criminaliteit van de groep 12- tot 23-jarigen als geheel.[14] Daar waar eerder de reguliere ontwikkelingen in jeugdcriminaliteit op jaarniveau zijn beschreven, gaan we hier meer in detail in op deze jaren en vergelijken die ontwikkelingen met twee eerdere jaren voorafgaan aan de COVID-19-jaren. Daartoe zijn de aantallen strafbare feiten[15] gepleegd door 12- tot 23-jarigen uit de pleegperode[16] 2020-2021 op maandniveau afgezet tegen het gemiddelde van het aantal strafbare feiten de jaren 2018 en 2019. Door het gemiddelde te nemen van 2018 en 2019 wordt de variatie in de trends tussen deze twee jaren weggenomen. In figuur 4.1 staan de Absolute aantallen misdrijffeiten in de periode 2020-2021 van 12- tot 23-jarigen weergegeven ten opzichte van het gemiddelde van 2018-2019 (de grijze stippellijnen).[17] Met grijze vlakken zijn de perioden van lockdowns weergegeven. In de figuren B4.3a tot en met B4.3g in bijlage 4 is dit uitgesplitst naar verschillende delicttypen. Wij beperken ons tot de misdrijffeiten die schuldig zijn bevonden.

4.1 Algemene trends strafbare feiten tijdens Coronatijd

Uit figuur 4.1 is af te lezen dat in 2020 het absolute aantal geregistreerde feiten met een jeugdige strafrechtelijke dader in het eerste kwartaal afnam, daarna tot aan het derde kwartaal steeg en aan het eind van het jaar weer afnam. In 2021 continueerde

[14] Grafieken van de uitsplitsingen naar 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen zijn nog wel terug te vinden in bijlage 4.
[15] Een strafbaar feit is een juridische eenheid en staat verder af qua teleenheid van losse delicten. Zo kan een reeks inbraken worden geregistreerd als één strafbaar feit, met de vermelding meermalen gepleegd.
[16] De pleegdatum van de losse strafbare feiten is hiervoor gebruikt.
[17] Voor dezelfde grafieken afzonderlijk voor 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen en de verdere uitspliting naar delictcategorieën, zie bijlage 4, figuur B4.1a t/m B4.1h (12 tot 18 jaar) en figuur B4.2a t/m B4.2h (18 tot 23 jaar).

de daling tot in het eerste kwartaal, nam vervolgens tot het derde weer toe om tot slot aan het eind van 2021 weer af te nemen.

Als we uitsplitsen naar verschillende type delicten dan zien we het volgende beeld. Het aantal geweldsfeiten (figuur B4.3a in bijlage 4) laat eerst een scherpe daling in het eerste kwartaal zien, gevolgd door een stijging tot september, gevolgd door een afname die doorging tot maart in 2021. Daarna steeg het aantal weer tot en met mei, om na korte stijging en daling te stijgen tot oktober en vervolgens eind 2021 sterk af te nemen.
Het aantal vermogen-met-geweldfeiten (figuur B4.3b in bijlage 4) begon hoog in 2020, daalde sterk tot september met een incidentele piek in mei, en bleef tot eind 2021 sterk fluctuerend.

Het aantal vermogensfeiten (figuur B4.3c in bijlage 4) liet begin 2020 een daling zien, die vanaf oktober 2020 veel sterker werd tot aan maart 2021. Vanaf maart 2021 klom het aantal vermogensfeiten weer op, maar bleef onder het niveau van begin 2020.
Het aantal feiten vernieling, openbare orde en lichte agressie (figuur 4.3d in bijlage 4) laat een zeer grillig verloop zien in de periode 2020-2021. Wat het meest eruit springt is een sterke piek in januari 2021 gevolgd door een sterk dal in februari 2021. Ook het aantal drugsfeiten (figuur B4.3e in bijlage 4) laat een grillig verloop zien over de periode 2020-2021. Over de gehele periode lijkt er wel sprake te zijn van een algeheel dalende trend.
Het aantal verkeersfeiten (figuur 4.3f in bijlage 4) laat na een initiële daling tot april 2021 een sterke stijging zien tot en met augustus, om vervolgens weer sterk te dalen tot en met maart 2021. Daarna stijgt dit aantal weer tot in juni, om daarna weer gestaag af te nemen. Het aantal overige strafbare feiten[18] (figuur B4.3g in bijlage 4) in 2020 is min of meer constant tot september, waarna er een sterke piek plaatsvindt in december, om vervolgens in 2021 sterk te dalen tot in februari.

4.2 Duiding trends 2020-2021 in vergelijking met de periode 2018-2019

Als we deze ontwikkelingen vergelijken met de jaren ervoor en daar ook de Covid maatregelen naast leggen dan vallen enkele duidingen te geven. Uit figuur 4.1 blijkt dat er waarschijnlijk een duidelijke dempende werking op geregistreerde jeugdcriminaliteit is uitgegaan van de eerste lockdown in maart 2020. Het totale aantal door jongeren gepleegde strafbare feiten ligt direct bij deze eerste lockdown lager ten opzichte van de periode 2018-2019, terwijl dit aantal in januari-februari nog hoger lag dan in dezelfde maanden in de jaren ervoor.

Deze daling blijkt vooral voor rekening te komen van de daling in vermogensfeiten (figuur B4.3c in bijlage 4), ook al vindt de grootste daling pas plaats in 2021. Ook vernieling/ lichte agressie en openbare orde (figuur B4.3d in bijlage 4) en verkeer (figuur B4.3f in bijlage 4) laten relatief grote dalingen zien tijdens de eerste lockdown. De daling in vermogensdelicten zal deels ook te maken hebben met de beperking aan de bezoekersaantallen van de detailhandel die heeft plaatsgevonden. Bovendien was er minder gelegenheid tot inbraak omdat men meer thuis moest blijven. Ook bij geweldsdelicten was er een sterke samenhang met de lockdownperiodes. Tijdens de maanden van de lockdowns waren er minder geweldsfeiten vergeleken met de pre-

[18] Overige delicten betreffen hoofdzakelijk belediging, gevolgd door wapens en munitie en wet op de economische delicten. Ook omvatten zij smaad- en Visserijwetfeiten.

Coronaperiode dan buiten deze maanden. Dit is mogelijk het gevolg van het sluiten van de horecagelegenheden.

De daling in verkeersfeiten kan samenhangen met het toegenomen thuiswerken en het sluiten van horecagelegenheden; daardoor waren er sowieso minder vervoersbewegingen en minder gelegenheden tot het rijden onder invloed. Er kan ook een lichte vermindering van de opsporing van delicten zijn gerelateerd zijn aan veranderde activiteiten van de politie. Agenten moesten zich namelijk in deze periode ook bezighouden met het handhaven van de het afstand houden van 1,5 meter, vooral in periodes dat de tolerantie voor deze maatregel afnam.
Wat opvalt is dat het aantal vermogen-met-geweldfeiten juist is gestegen in 2020 (figuur B4.3c in bijlage 4). Tijdens de lockdown ligt dit aantal weer praktisch op het niveau van 2018/2019. Vervolgens schommelt het aantal vermogen-met-geweldfeiten rond het niveau van 2018/2019. Wij hebben geen verklaring voor de plotselinge toename van dit soort feiten voor de Coronapandemie.

Een patroon dat afwijkt van alle andere delictsoorten is te zien bij het aantal overige feiten (figuur B4.3g in bijlage 4), dat hoofdzakelijk hoger ligt in de Coronaperiode. Het aantal zaken met overige feiten is alleen in maart gedaald en daarna weer op het oude niveau of zelfs stijgend. Deze categorie omvat grotendeels misdrijven volgens de wet wapens en munitie en belediging / belediging van het openbaar gezag of ambtenaar. Het is voorstelbaar dat de laatste categorie relatief veel voorkwam door de handhaving van de 1,5-meterregel door BOA's en agenten.[19]

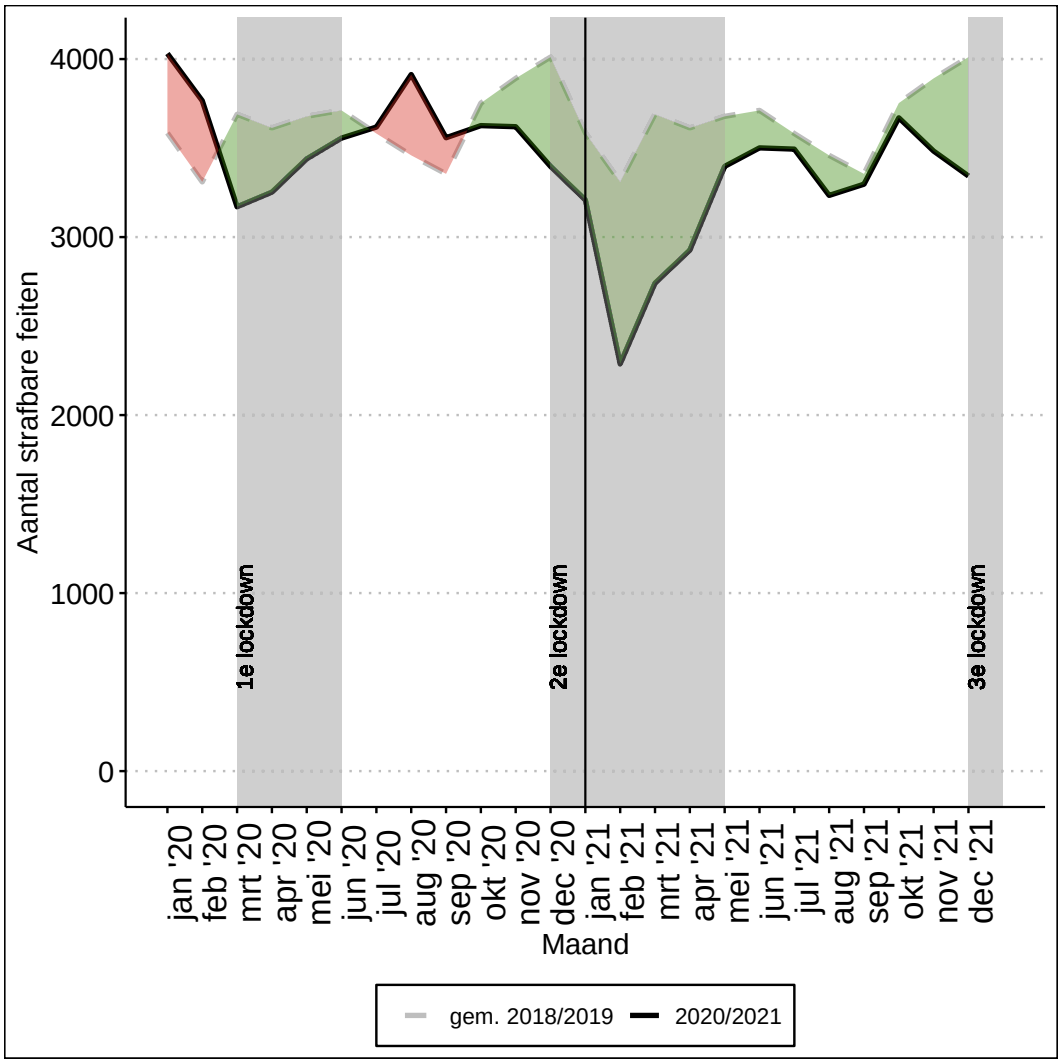
Met de 'harde' lockdown in het begin van 2021 plaatsvindt vanwege de snelle verspreiding van de alfavariant van het virus, wordt de daling van het totale aantal strafbare feiten nog groter. Nu sluiten niet-essentiële winkels helemaal. In 2021 is een veel grotere daling waarneembaar van het aantal vermogensdelicten dan in 2020. Ook vertoont zich een sterke piek aan vernieling, lichte agressie en openbare orde in januari 2021. Deze zal grotendeels toe te schrijven zijn aan de avondklokrellen die plaatsvonden op 23 januari. Pas in maart wordt winkelen op afspraak weer mogelijk voor niet-essentiële detailhandel. Versoepelingen van de beperkingen (waaronder de opheffing van de avondklok) gelden vanaf 28 april. Vanaf mei is er weer een kleiner verschil van de vermogensfeiten ten opzichte van de maanden ervoor, ook al zijn er nog veel minder vermogensfeiten ten opzichte van dezelfde periode in 2018/2019. Het aantal verkeersfeiten stijgt juist weer boven het niveau van 2018/2019 vanaf mei.

Het effect van de derde lockdown is nog niet zichtbaar eind 2021 omdat deze pas vlak voor de kerst inging op 19 december.

De verwachting is dat mogelijke effecten van de Corona-pandemie nog zichtbaar zullen blijven in de cijfers in de loop van 2022 en pas echt verdwijnen vanaf het opheffen van alle beperkende maatregelen in maart 2022.

[19] Met het vervallen van de wet tijdelijke maatregelen COVID-19 op 26 juni 2021 konden er geen boetes meer worden uitgeschreven voor het overtreden van deze regel. Na 25 september werd de 1,5-metermaatregel een advies. Op 24 november 2021 werd het vanwege de snelle stijging van het aantal besmettingen weer verplicht voor iedereen van 18 jaar of ouder.

Figuur 4.1 Absolute aantallen misdrijffeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1a. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2a.
Bron: OBJD, WODC

Kortom, de daling in de trend die we waarnemen in de periode 2020-2021 zal in grote mate samenhangen met de ingrijpende maatregelen die zijn genomen om om te gaan met de Coronapandemie. Deze ontwikkeling zal tijdelijk zijn en pas vanaf 24 februari 2022 (het beëindigen van alle beperkende Coronamaatregelen met het vervallen van de 1,5-metermaatregel) en wellicht pas vanaf 2023 zal duidelijk worden welke richting de algemene trend in geregistreerde jeugdcriminaliteit weer opgaat.

5 Tot besluit

In deze deelrapportage van de Monitor Jeugdcriminaliteit zijn de ontwikkelingen bestudeerd in het aantal minderjarige (12- tot 18-jarigen) en jongvolwassenen (18- tot 23-jarigen) die met Halt, OM of de rechter in aanraking zijn gekomen wegens een misdrijf. Naast de langere termijn ontwikkelingen over de periode 2000 tot 2022, lag de focus op de korte termijn, namelijk de jaren 2017 tot en met 2021. Het onderzoek betreft door Halt en door OM en ZM geregistreerde gegevens en heeft daarmee enkel betrekking op de geregistreerde jeugdcriminaliteit die bij deze organisaties in beeld is gekomen. Daarmee gaat het over een selectief deel van alle jongeren die een delict plegen. Omdat ontwikkelingen in criminaliteit in een populatie ook afhankelijk zijn van ontwikkelingen in het aantal personen in een leeftijdsgroep over de jaren, is rekening gehouden met het aantal leeftijdsgenoten. In dit tot besluit beschrijven we naast de algemene ontwikkelingen ook enkele opvallende ontwikkelingen.

5.1 Algemene ontwikkelingen

Over de lange termijn zien we dat de daling in de door justitie geregistreerde jeugd-criminaliteit afvlakt en dat het aantal strafrechtelijke daders onder jeugdigen in de laatste jaren zelfs wat lijkt te stabiliseren in de meest recente jaren. Het aantal strafzaken van jongeren met ernstig geweld nemen niet verder toe. Dit wordt ook bevestigd in OM-cijfers over het jaar 2022 (OM, 2023). Ook blijkt dat jeugdigen die met justitie in aanraking komen niet steeds jonger worden; integendeel, de leeftijds-verdeling laat juist meer een verschuiving richting 18 jaar of ouder zien.

Over de korte termijn blijkt dat het aantal jongeren dat in Nederland wordt vervolgd en schuldig wordt bevonden voor een misdrijf wel nog wat afneemt in de periode 2017 tot 2022 maar minder hard dan in de jaren ervoor. Dit is niet alleen te zien aan het dalende aantal minderjarige en jongvolwassen strafrechtelijke daders, maar ook aan de aantallen opgelegde sancties aan deze leeftijdsgroepen. De sterkte van deze daling is echter wel afgenomen in recentere jaren tot 2020, maar daalt dan vervolgens verder. Deze laatste daling lijkt in ieder geval deels toe te schrijven aan de landelijke Coronamaatregelen, omdat enerzijds de jeugdigen minder in staat waren om delicten te plegen en anderzijds omdat rechtbanken voor een korte periodes gesloten waren en de politie andere prioriteiten had.

Het aantal minderjarigen dat een Halt-interventie krijgt, bleef redelijk stabiel tot 2020, waarna ook in de Coronaperiode een daling werd ingezet. In 2017 zijn ongeveer 6,6 per 1.000 minderjarigen door het OM of de rechter gesanctioneerd vanwege een misdrijf, terwijl in 2021 dit er nog maar 4,5 per 1.000 zijn (ongeveer 5.300). Voor Halt-jeugdigen betreft dit aantal in 2019 ongeveer 6 per 1.000 jongeren en in 2021 nog maar 3,9 per 1.000 jongeren (ongeveer 4.500).

Ontwikkelingen naar leeftijd

De afname in door justitie geregistreerde jeugdcriminaliteit geldt ongeacht leeftijd. Een opvallende ontwikkeling is het vlakker worden van de age crime curve en het opschuiven van de piekleeftijd van de strafrechtelijk vervolgde daders. Daar waar in eerdere jaren duidelijk sprake was van een piek rond het 18e jaar, is deze in de meest recente jaren verschoven naar rond de 19 jaar. Tevens signaleren we dat het aandeel jeugdige

strafrechtelijke daders onder de jongste leeftijdsgroepen sterker is afgenomen dan onder oudere groepen. Deze constatering gaat in tegen de algemeen heersende opvatting dat jeugdige daders van een misdrijf steeds jonger worden. Dat geldt in ieder geval niet voor de jeugdigen die door justitie worden vervolgd. Voor die algemene opvatting hebben we hier geen aanwijzingen gevonden. Het is denkbaar dat zich hierin variatie voordoet naar type misdrijf, bevolkingsgroep, regio of gebruikte bron, maar dat vraagt vervolgonderzoek, evenals naar de mogelijke verklaringen voor deze verschuiving.

Ontwikkelingen in ernst van de geregistreerde jeugdcriminaliteit
De gemiddelde ernst in termen van de maximale strafdreiging in zaken van jeugdige daders die met OM en ZM in aanraking zijn gekomen is onder minderjarigen in de laatste twee jaren iets toegenomen. Dit kan wellicht verklaard worden doordat er een tijdelijke gedeeltelijke sluiting was van rechtbanken, die na heropening waarschijnlijk de zwaardere zaken als eerste opgepakt hebben. Een alternatieve verklaring kan zijn dat meer zaken tegen minderjarigen buitengerechtelijk worden afgedaan. We signaleren dat het relatieve aantal Halt-jongeren gelijk blijft, maar dat instroom van jeugdige verdachten bij de politie afneemt (Kessels 2023, aankomend) en dat aantal jongeren gesanctioneerd door OM of ZM ook verder afneemt.

Dit kan erop wijzen dat er relatief gezien meer zaken buitengerechtelijk worden afgedaan (een optie die ook mogelijk is via het aanwijzingenbesluit artikel 2 Halt). Wat overblijft bij OM/ZM zijn de zwaardere zaken. Dat duwt de gemiddelde ernst van die zaken bij OM en ZM mogelijk omhoog. Daarnaast zien we in de laatste jaren een lichte toename van zaken tegen minderjarigen wegens een ernstig geweldsmisdrijf. Ook dit doet de gemiddelde ernst van zaken die overblijven voor OM en rechter toenemen, zeker als het aantal lichtere feiten afneemt. Dit kan ook wijzen op een toename van complexiteit van zaken of daders. Dat is met de nu beschikbare data moeilijk onderzoekbaar. Dat vraagt om nader onderzoek naar mogelijke veranderingen in (criminogene) achtergrondkenmerken van jeugdige daders over de tijd, zoals inzicht in veranderingen in risicoprofielen over de tijd en mogelijke verschillen die daarin zijn tussen diverse groepen jongeren die delicten plegen.

Hierbij merken we direct op dat het maar de vraag is of de laatste trend van een stabilisering of toename van jeugdige strafrechtelijke daders van ernstig geweld zich doorzet. In het meest recente jaarverslag van het OM (2023) wordt immers alweer melding gemaakt van een afname van instroom van minderjarige verdachten van ernstige misdrijven in 2022 ten opzichte van het jaar ervoor. Die bevinding strookt wel met de algemene opvatting dat de jeugdcriminaliteit die bij het OM of de ZM terecht komt mogelijk ernstiger wordt, maar zegt niets over een verandering in ernst van de jeugdcriminaliteit in het algemeen. Voor dit laatste wordt in dit onderzoek vanwege de focus op Halt, OM of ZM vooralsnog ook geen aanwijzingen gevonden. Daarvoor is een vergelijking met ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit die blijkt uit andere bronnen waaronder politie en zelfrapportage door jeugdigen nodig.

Ontwikkelingen naar type misdrijf
Daarnaast zijn er enkele misdrijfsoorten waarvan het aantal strafrechtelijke daders niet zo sterk daalt als de algemene trend, maar zelfs stabiel blijft of licht toeneemt. Zo is bij minderjarigen het relatieve aantal jongeren dat voor een overig feit (hoofdzakelijk misdrijven volgens de wet wapens en munitie en belediging / belediging van het openbaar gezag of ambtenaar) veroordeeld wordt met 10% gedaald in vijf jaar

tijd, terwijl in totaal voor deze leeftijdsgroep het relatieve aantal strafrechtelijke daders met ruim 30% daalt.

Daar waar het aantal en aandeel strafrechtelijke daders onder jeugdigen afneemt, signaleren we daarbinnen wel een toename in het aantal daders van drugs- en cyberdelicten. Het aandeel strafrechtelijke jeugdige daders wegens een drugsmisdrijf is in vijf jaar tijd toegenomen met 5% in vijf jaar tijd tot 0,5 per 1.000 minderjarigen. In absolute zin is er geen stijging en gaat het in 2021 om 219 daders. De relatieve toename is dan ook niet verwonderlijk, omdat het totale aantal jeugdige strafrechtelijke daders wel daalt. Dit kan wijzen op een toename van betrokkenheid van jongeren bij dit type misdrijven, maar ook op een toegenomen beleids- en opsporingsfocus op dit type delicten en de betrokkenheid van jongeren daarbij in de afgelopen jaren (bijv. door de focus op ondermijnende criminaliteit en het actieplan wapens en geweld).

Daarnaast is bij minderjarigen een toename van meer dan 30% te zien voor cybercriminaliteit, terwijl gedigitaliseerde criminaliteit 15% gedaald is. Het gaat hierbij wel om kleine aantallen wat ook vertekenend werkt in de procentuele stijging (bij kleine aantallen is een kleine absolute toename immers procentueel groter dan bij grotere aantallen). Ook onder jongvolwassen neemt het aandeel strafrechtelijk vervolgde daders wegens cybercriminaliteit toe (meer dan een verdriedubbeling). Maar ook hier gaat het om slechts kleine absolute aantallen. Het aantal strafrechtelijk vervolgde jongvolwassenen per 1.000 leeftijdgenoten van gedigitaliseerde criminaliteit daalt met 31%. Wel gaat het in dit onderzoek alleen om die gedigitaliseerde delicten die als zodanig herkenbaar zijn in de wetteksten[20] en dus in de registraties. Veel gedigitaliseerde strafbare feiten zullen namelijk vallen onder een algemeen wetsartikel, zoals bijvoorbeeld "online bedreiging" onder "bedreiging", waardoor deze geregistreerde aantallen gedigitaliseerde criminaliteit mogelijk lager uitvallen.

Cybercriminaliteit komt dus nog steeds weinig voor in de justitiële statistieken, terwijl uit zelfrapportagestatistieken blijkt dat de prevalentie hiervan zelfs even hoog is als van een vandalismedelict (zie Van der Laan & Beerthuizen, 2021, p. 47 e.v.). Dit laat zien dat het aantal jongeren dat voor cybercriminaliteit voor de rechter verschijnt zeer beperkt is en dat er nog ruimte is voor verbetering in de opsporing en vervolging van dit type delicten.

Ontwikkelingen naar type sancties

Andere toenamen zijn te zien in de aantallen opgelegde voorwaardelijke vrijheidsstraffen, vrijheidsstraffen met een lengte van meer dan drie maanden en vrijheidsbenemende maatregelen voor minderjarigen in de periode 2017 tot 2022. Het aantal opgelegde leerstraffen en GBM's en kortere vrijheidsstraffen is zelfs toegenomen met respectievelijk 43% en 42%. Voor deze leeftijdsgroep is het relatieve aantal totaal opgelegde sancties door de rechter met 16% afgenomen in dezelfde periode. Dergelijke ontwikkelingen van relatief zware sancties zou overeenkomen met het beeld dat steeds zwaardere jeugdcriminaliteit voor de rechter verschijnt. Bij de GBM en vrijheidsbenemende maatregelen gaat het wel om zeer lage absolute aantallen, waardoor een dergelijke sterke procentuele stijging voorzichtig geïnterpreteerd moet worden.

[20] Het gaat specifiek om identiteitsfraude, vervalsen digitale betaalmiddelen, kinderpornografie, grooming, bekendmaking/heling bedrijfsgeheimen, schending telecommunicatiegeheim, afpersing middels bedreiging gegevens middel een geautomatiseerd werk op te slaan, onbruikbaar of ontoegankelijk te maken en misbruik publicatie telecommunicatiedienst.

Lokale verschillen in trends
Lokaal zijn er sterke verschillen in trends, vooral in de sterkte van de daling, maar in enkele gevallen ook in de richting. De 25 grootste gemeenten van Nederland laten variatie zien in termen van aantallen jeugdige strafrechtelijke daders. Zo is het aantal minderjarige actieve jeugdige daders in de G4-gemeenten vooral in Rotterdam en Amsterdam zeer sterk gedaald, met respectievelijk 40 en 43% in de periode 2017 tot 2022. De grootste daling vond plaats in Apeldoorn, namelijk 66%, terwijl er in Zwolle een stijging van 6% waargenomen is. Ook bij jongvolwassenen is een sterke variatie te zien, van een daling van 50% in Zaanstad tot een stijging van 18% in Den Bosch. Een deel van de dalingen vonden specifiek plaats in de periode 2020-2021, waardoor een deel van de verklaring gezocht kan worden in de Coronamaatregelen die zijn getroffen, waardoor jongeren minder in gelegenheid waren om delicten te plegen.

Er zijn grote verschillen in de trend van relatieve aantallen vervolgde jongeren naar gemeentegrootte. De grootste dalingen hebben plaatsgevonden in de kleinere gemeenten (minder dan 20.000 inwoners) terwijl juist de middelgrote gemeenten (20.000 tot 100.000 inwoners) de minste daling lieten zien, met uitzondering van de gemeenten met 150.000 tot 250.000 inwoners.

Op provinciaal niveau blijkt dat alleen in de provincie Zeeland geen daling is geweest van het relatieve aantal minderjarige strafrechtelijke daders. Ook laat Zeeland de kleinste daling zien in het aantal 18-22-jarige daders. Het hoogste niveau van daders per 1.000 jeugdige inwoners in 2021 is ook te vinden in de provincie Zeeland.

Ontwikkelingen tijdens de Covid-19-periode
Tijdens de Covid-19-periode 2020-2021 zijn er opvallende dalingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit te zien tijdens de maanden dat er lockdowns zijn geweest. Wat betreft alle soorten strafbare feiten blijkt dat er uit de vergelijking met de pre-Covid-19-periode tijdelijke dalingen van de geregistreerde jeugdcriminaliteit plaatsvonden tijdens de lockdowns in 2020 en 2021. Deze tijdelijke dalingen blijkt vooral voor rekening te komen van de daling in vermogensfeiten, vernieling/ lichte agressie en openbare orde en verkeer. Wel waren er tijdens de Covid-19-periode ook overschotten aan delicten, zoals openbare-ordedelicten in specifieke maanden, zoals in januari 2021 wanneer de avondklokrellen plaatsvonden.

5.2 Concluderend

Het aantal minderjarige en jongvolwassen strafrechtelijke daders is in de periode 2017 tot 2022 afgenomen in Nederland. Ook zijn ook de aantallen sancties tegen deze jongeren gedaald. De scherpe daling aan begin van de jaren tien lijkt er echter uit te zijn en de trend lijkt in de meest recente jaren iets meer te stabiliseren. Niet alle vormen van strafrechtelijk daderschap en sancties zijn echter even sterk afgenomen— er is veel variatie. Zo is sprake van een toename van jeugdige strafrechtelijke daders van cyberdelicten, hoewel het absoluut om kleine aantallen gaat. De aantallen strafrechtelijke jeugdige daders van enkele ernstige geweldsdelicten als vermogen met geweld, zware mishandeling en (poging) tot doodslag zijn vanaf 2017/2018 onder minderjarigen licht toegenomen en onder jongvolwassenen stabiel gebleven. Hierbij is het de vraag of dit zo blijft gegeven de meest recente signalering van het OM dat in 2022 hierin sprake is van een afname (OM, 2022). Voor een mogelijke verjonging van de groep jeugdige strafrechtelijke daders zijn geen aanwijzingen gevonden, het omgekeerde lijkt eerder het geval. Daarnaast lijken de zaken van jongeren in

aanraking met OM en de rechter tot aan 2020 afgaande op de strafdreiging iets ernstiger te worden en in het laatste jaar juist minder ernstiger. Het is onduidelijk hoe deze trend zich in de jaren erna ontwikkeld. Mogelijke verklaringen voor deze beide signaleringen vragen verdiepend vervolgonderzoek. Tot slot hebben de Covid-19-maatregelen in 2020 en 2021 een demping gehad op de aantallen jongeren in aanraking met OM of ZM. In hoeverre daar nog een verwacht na-ijleffect van is in 2022 is nog niet bekend en moet verder worden bezien.

Summary

Juvenile crime monitor 2023

An interim report on the developments in criminally prosecuted juveniles and their sanctions imposed up to and including 2021.

This sub-report of the Juvenile Crime Monitor focuses on analyzing the trends concerning juveniles who have undergone Halt interventions (an alternative program aimed at addressing criminal offenses committed by juveniles, outside the formal legal system), as well as juvenile offenders who have been found guilty by the Public Prosecution Service (PPS) and the judiciary. The report also discusses the corresponding resolutions for their criminal cases throughout 2021. The developments are examined separately for two age groups: minors (12 to 18 years old) and young adults (18 to 23 years old). Furthermore, the report includes an overview of the developments in traditional crime, as well as in cyber and digitized crime. A specific examination is conducted on the registered juvenile crime's progression during the years impacted by the Corona pandemic (2020-2021).

Registered juvenile crime is lower among all age groups in the years 2017-2021 than in the previous period, especially in the period 2020-2021

The figures show that the number and share of Dutch juveniles prosecuted for crime in the period 2017 to 2022 is lower than in the previous fifteen years. In 2020 and 2021, most forms of juvenile crime will show a further decrease after a stagnation in 2018/2019. This decrease is strongest among 18-22 year olds. This may be partly an effect of the COVID-19 pandemic and the measures taken to prevent the spread of the COVID-19 virus. It is therefore too early to conclude that this decline is permanent. It is possible that registered juvenile crime will partly bounce back in the coming years. Furthermore, no indications have been found that registered juvenile crime is becoming more serious or that juvenile offenders are increasingly younger on average.

Not all types of juvenile criminal cases are decreasing

In the short term (since 2017), there has been an overall decrease in juvenile crime handled by both the Public Prosecution Service (PPS) and the judiciary. However, it is important to note that not all types of settlements exhibit this decline. Specifically, among minor offenders aged 12-17, there has been an increase in the utilization of the training order, behavior-influencing measures, suspended prison sentences, unconditional prison sentences of up to 3 months, and custodial measures. It is worth mentioning that, except for custodial prison sentences, these increases are observed in relatively small numbers. As for young adult offenders (18-22 years old), the imposition of training sentences has seen an increase, while the dismissal rate for policy reasons has remained relatively stable.

Most offense types decreased in registered juvenile crime

The majority of crime types are experiencing a decline among both minors and young adult offenders, with property crimes showing the most significant decrease. However, there is a notable increase in cybercrime observed in both groups, although the absolute numbers remain relatively low, amounting to several dozen cases. Additionally, there is a relative increase in drug-related criminal cases among minors, yet the overall figures remain relatively small, approximately around 200 cases.

Decrease in application of adult criminal law for minors, increase in application of juvenile criminal law for young adults

Since April 1, 2014, the application of adolescent criminal law has provided flexibility in the sanctions system, allowing for the use of juvenile criminal law for young adults and adult criminal law for minors.

Starting from 2015, there has been a limited application of adult criminal law to minors. Following a slight increase until 2019, this trend has reversed, resulting in a decrease during the period of 2019-2021. By 2021, it is only applied in a small number of cases. On the other hand, the use of juvenile justice for young adults has shown an increase in absolute numbers until 2019, followed by a decline in 2020, and then an increase again in 2021.

The proportion of juvenile criminal justice cases in relation to the total number of young adult criminal cases has experienced a significant rise from 2020 to 2021, reaching 8% in 2021.

The decrease in registered juvenile crime during the Covid-19 years related to periods of stricter measures implemented to control the spread of the Coronavirus.

Notably, there have been significant declines in recorded juvenile delinquency, particularly during the months aligned with lockdowns. Across all categories of criminal offenses, there were temporary decreases in recorded juvenile crime compared to the pre-Covid-19 period, specifically observed during the lockdowns in 2020 and 2021. Noteworthy contributions to these temporary declines were seen in property crimes, vandalism/minor assault, and public order and traffic offenses. However, it is important to acknowledge that certain offenses surpassed the pre-Covid-19 period, such as public order offenses in specific months, including the curfew riots taking place in January 2021.

Conclusion

In 2021, the number of juvenile offenders at the national level has once again decreased, both in absolute numbers and per 1,000 peers, regardless of the type of offense, except for cybercrime offenders, which have shown a larger increase. This decline aligns with a long-standing downward trend that was already in progress. It is possible that the Covid-19 measures have contributed to this further decrease, and

these may also have a delayed effect in 2022, meaning we will only know in the subsequent years if this long-term downward trend truly continues.

Literatuur

Barendregt, C. S., Beerthuizen, M. G. C. J., Vink, M., Leertouwer, E., & Van der Laan, A. M. (2016). *Identificeren 18- tot 23-jarigen die volgens het jeugdstrafrecht zijn berecht: Een pilot*. WODC. Cahier 2016-10.

Beerthuizen & van der Laan (2018[A]). Jeugdige strafrechtelijke daders. In: Van der Laan, A. M., & Beerthuizen, M. G. C. J. (2018). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017. Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017*. WODC. Cahier 2018-1.

Beerthuizen & van der Laan (2018[B]). Sancties opgelegd aan jeugdigen. In: Van der Laan, A. M., & Beerthuizen, M. G. C. J. (2018). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017. Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot 2017*. WODC. Cahier 2018-1.

Beerthuizen, M. G. C. J., Van der Laan, A. M., (2021). Strafrechtelijke daders en sancties. In A. M. van der Laan, M. G. C. J. Beerthuizen & N. C. Boot (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020*. WODC. Cahier 2021-9.

Broere, J., Sipma, T., Beerthuizen, M. G. C. J., & Van der Laan, A. M. (2021). Geografische ontwikkelingen. In *Monitor jeugdcriminaliteit 2020* (pp. 130-143). WODC/CBS.

Farrington, D. P. (1986). Age and crime. *Crime and justice, 7*, 189-250.

Kruisbergen, E., Haas, M., van Es, L., & Snijders, J. (2021). De pandemie als criminologisch experiment. *Justitiële verkenningen*, *47*(3).

Moolenaar, D., & Choenni, S. (2021). Effect van COVID-19 op de strafrechtketen. Den Haag: WODC. Cahier 2021-3.

Meijer, R. F., Moolenaar, D. E. G., Choenni, R., Van den Braak, S. W., de Jongste, W. M., Akkermans, M. M. P., & Diephuis, B. J. (2022). *Criminaliteit en rechtshand-having 2021*. WODC. Cahier 2022-12.

OM (2019). www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/richtlijnen-voor-strafvordering-resultaten/aanwijzing-kader-voor-strafvordering. Geraadpleegd op 17 april 2023.

OM (2023). www.om.nl/documenten/jaarverslagen/om/map/2019-en-verder/om-jaarbericht-2022. Geraadpleegd op 26 mei-2023.

Prop, L.J.C., Zeijlmans, K., Van der Laan, A.M. (2023). *De toepassing van het adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen: Een validatiestudie*. WODC. Memorandum 2023-1.

Staatscourant (25 maart 2014). Nr. 8284. *Richtlijn en kader strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt*. Staatsuitgeverij.

Tollenaar, N., Broere, J., & Van der Laan, A. M. (2022). *Woon-en pleegbuurten van geregistreerde jeugdcriminaliteit*. WODC. Cahier 2022-10.

Van der Laan, A.M., Beerthuizen, M.G.C.J. (2021). Zelfgerapporteerd daderschap. In A. M. van der Laan, M. G. C. J.Beerthuizen & N. C. Boot (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020*. WODC. Cahier 2021-9.

Wartna, B. S. J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2011). *De WODC-Recidivemonitor (4e herziene versie).* WODC.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Mw. dr. M. Slotboom	Vrije Universiteit

Leden

Dhr. drs. T. Eijken	Ministerie van Justitie en Veiligheid, Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen (DGSenB)
Dhr. em. prof. dr. H. Elffers	Vrije Universiteit / NSCR
Dhr. dr. H. Ferwerda	Bureau Beke
Dhr. dr. R. Roks	Erasmus Universiteit Rotterdam
Dhr. dr. W. Steenbeek	NSCR
Mw. dr. M. Weulen Kranenbarg	Vrije Universiteit

Bijlage 2 Gebruikte data en methoden

De in dit rapport gehanteerde methoden zijn grotendeels hetzelfde als die van de hoofdstukken over daders en sancties in eerdere edities van de MJC (Beerthuizen & van der Laan, 2018[A]; Beerthuizen & van der Laan, 2018[B]; Beerthuizen en van der Laan, 2021).

Bronnen

JOIN/AuraH

Voor de aantallen Halt-jeugdigen wordt gebruikgemaakt van het JOIN (april 2020) /AuraH (voor april 2020) registratiesysteem van Halt, beschikbaar gesteld door het CBS. Gegevens over Halt-jeugdigen zijn gekoppeld aan het Stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden (SSB) van het CBS. Halt-interventies zijn voorwaardelijke politiesepots, met als bijzondere voorwaarde een taakstraf, waardoor deze buiten het strafrechtelijk justitieel systeem vallen. Als een jongere zich echter niet aan de voorwaarden houdt, dan kan deze alsnog strafrechtelijk vervolgd worden.

OBJD

De bron die gebruikt wordt om de aantallen jeugdige strafrechtelijke daders te bepalen, evenals de sancties tegen deze groep, is de Onderzoeks-en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD; Wartna, Blom & Tollenaar, 2011). De OBJD is een gepseudonimiseerde variant van het Justitiële Documentatie Systeem (JDS) en bevat alle strafzaken van daders die sinds 1997 zijn vervolgd in Nederland en de daarbij horende informatie (bijvoorbeeld daderkenmerken, de gepleegde strafbare feiten en opgelegde sancties).

AuraH en de OBJD bieden geen zicht op misdrijven en daders die buiten het zicht van politie en justitie blijven. Het OBJD biedt wel zicht op hoger beroepzaken maar geen zicht op zaken die nog in cassatie zijn gegaan. Jeugdigen die wel vervolgd zijn, maar zijn vrijgesproken door de ZM of door andere overwegingen van het OM en de ZM niet schuldig zijn verklaard (bijvoorbeeld, door gebrek aan bewijs, in een zogeheten technisch sepot door het OM of een technische uitspraak door ZM), worden niet meegeteld in deze monitor. De OBJD en het JDS worden beheerd door de Justitiële Informatiedienst (JustID) en de OBJD, zoals deze beschikbaar is bij het WODC, wordt ieder kwartaal ververst. Omdat er nog sprake kan zijn van registratieachterstanden in het JDS (en dus de OBJD), is een wachtperiode van drie maanden tot een half jaar nodig om een volledig beeld te krijgen van afgedane zaken in een bepaald jaar. Voor de huidige meting is 2021 het meest complete recente jaar.

Observatie

De tijdseenheid van de monitoring is een kalenderjaar en wordt voor Halt-jeugdigen geijkt op het moment dat zij naar Halt worden verwezen. Voor strafrechtelijke daders en sancties gaat het om het beslisjaar van de uitspraak door de rechter of afdoening

door het OM. Daarnaast is de teleenheid personen bij Halt-jeugdigen en strafrechtelijke daders. Wanneer iemand binnen één jaar meerdere Halt-verwijzingen of beslissingen tegen zich heeft, telt deze persoon maar eenmaal mee in het desbetreffende jaar. Verschillende sanctiesoorten binnen een strafzaak worden wel apart geteld (bijvoorbeeld een voorwaardelijke en onvoorwaardelijke vrijheidsstraf binnen dezelfde strafzaak tellen als twee sancties). De aantallen personen en sancties worden ook afgezet tegen de Nederlandse populatie van relevante jeugdigen (d.w.z., het aantal strafrechtelijke daders per 1.000 leeftijdsgenoten).

Leeftijdsbepaling

Voor Halt-jeugdigen en strafrechtelijke daders wordt gekeken naar de leeftijd tijdens het plegen van het misdrijf waarvoor zij een sanctie hebben opgelegd gekregen (dit kan afwijken van de leeftijd tijdens de beslissing). De leeftijd wordt bepaald door de tijd te berekenen tussen de geboortedatum van de dader en de minimum pleegdatum van de strafbare feiten in de strafzaak. Wanneer geen geboortedatum bekend is, dan wordt een dader per definitie niet meegenomen in deze monitor. Wanneer er geen pleegdatum bekend is, dan wordt de inschrijfdatum van de strafzaak gebruikt binnen de OBJD.[21] Indien een persoon binnen één jaar met meerdere strafzaken of misdrijven voorkomt, dan wordt de jongste pleegleeftijd gehanteerd voor deze persoon binnen dat jaar. Voor sancties wordt gekeken naar de pleegleeftijd die geregistreerd is binnen de strafzaak waarbinnen de sancties zijn opgelegd door het OM of de rechter.

Strafbare feiten

Er wordt onderscheid gemaakt tussen een aantal groepen misdrijven voor strafrechtelijke daders: geweldsmisdrijven (inclusief zeden en vermogensmisdrijven met geweld), vermogensmisdrijven (bijvoorbeeld diefstal en heling), vandalisme en misdrijven tegen de openbare orde en gezag (bijvoorbeeld vernieling en schennis der eerbaarheid), drugs (bijvoorbeeld soft- en harddrugs misdrijven), verkeersdelicten (bijvoorbeeld rijden onder invloed) en overige misdrijven (waaronder misdrijven waarvan het type onbekend is). Daarnaast wordt gekeken naar cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit. Deze laatste twee worden bepaald aan de hand van wetsartikelen zoals deze in tabel B2.1 uiteen zijn gezet.

[21] Voor zaken vanaf 2000 is dat echter minder dan 1%.

Tabel B2.1 Wetsartikelen cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit

Wetsartikel	Beschrijving
Cybercriminaliteit	
SR 138a(b)*	Computervredebreuk
SR 138b	Opzettelijk en wederrechtelijk de toegang tot of het gebruik van een geautomatiseerd werk belemmeren door daaraan gegevens aan te bieden of toe te zenden
SR 138c	Overnemen van niet openbare gegevens
SR 139c	Met technisch hulpmiddel gegevens afluisteren
SR 139d	Plaatsen en voorhanden hebben van opname of aftapapparatuur
SR 139e	Hebben van of ter beschikking stellen van opname of aftapapparatuur of de wederrechtelijk verkregen gegevens aan een ander bekend maken
SR 161sexies	Opzettelijke vernieling van enig geautomatiseerd werk of werk voor telecommunicatie
SR 161septies	Culpose (d.w.z., door schuld) vernieling van enig geautomatiseerd werk of werk voor telecommunicatie
SR 317/2†	Afpersing middels bedreiging gegevens middel een geautomatiseerd werk op te slaan, onbruikbaar of ontoegankelijk te maken
SR 350a	Opzettelijke aantasting/manipulatie computergegevens
SR 350b	Culpose aantasting/manipulatie computergegevens
SR 350c	Computerverstoring
SR 350d	Vervaardigen en voorhanden hebben van malware

Wetsartikel	Beschrijving
Gedigitaliseerde criminaliteit**	
SR 231a	Identiteitsfraude
SR 232	Vervalsen digitale betaalmiddelen
SR 240b	Kinderpornografie
SR 248e	Grooming
SR 273/1/2	Bekendmaking/heling bedrijfsgeheimen
SR 273d	Schending telecommunicatiegeheim
SR 317/2	Afpersing middels bedreiging gegevens middel een geautomatiseerd werk op te slaan, onbruikbaar of ontoegankelijk te maken
SR 326c	Misbruik publicatie telecommunicatiedienst

* Artikel SR 138a betreft voor juli 2010 computervredebreuk, sindsdien hernummerd naar SR 138ab.

** Dit zijn enkel vormen van gedigitaliseerde criminaliteit die als zodanig herkenbaar zijn in wetsartikelen en het betreft dus slechts een beperkte set. Veel gedigitaliseerde delicten zullen vallen onder het wetsartikel van het 'traditionele' delict, zoals bijvoorbeeld 'online belediging' onder het algemene wetsartikel 266 'belediging'.

Per persoon wordt gekeken of deze in één jaar veroordeeld is voor deze misdrijven. Wanneer meerdere type feiten voorkomen, dan telt een persoon per feit mee. Bijvoorbeeld, wanneer iemand voor een gewelds-en vermogensmisdrijf veroordeeld is, dan zal hij of zij in beide categorieën worden meegeteld. Omdat cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit ook in andere categorieën voorkomen (zoals vernieling, lichte agressie en openbare orde) betreft deze uitsplitsingen meer een verduidelijk dan een geheel uitsluitende categorie.

Straffen en maatregelen

De in dit rapport gehanteerde indeling van OM-afdoeningen onderscheidt beleidssepot, financieel (d.w.z., financiële transactie of strafbeschikking), werkstraf (zowel de variant als transactie of strafbeschikking), leerproject en overige afdoeningen (zoals ontzegging van de rijbevoegdheid.)[22] Dit zijn afdoeningen die het OM kan opleggen of aanbieden aan een verdachte, zonder dat er een rechter aan te pas komt. Bij het beleidssepot wordt door de Officier van Justitie bepaald dat er wel sprake is van een strafrechtelijk feit, maar wordt de strafzaak niet meer met een verdere transactie of straf afgedaan. Een reden hiervoor kan zijn, bijvoorbeeld, dat de dader al op een andere manier gestraft is voor het gepleegde delict (bijvoorbeeld ontslagen door zijn werkgever als gevolg van het misdrijf) of al een recente bestraffing is ondergaan. Wanneer voor een technisch sepot wordt gekozen, bijvoorbeeld bij gebrek aan bewijs, dan is er geen sprake van strafrechtelijke schuld en zal de strafzaak ook niet meegeteld worden. Sinds februari 2008 is de strafbeschikking gefaseerd ingevoerd in Nederland, waarmee het OM nu zelf straffen kan opleggen aan volwassenen (transacties zijn namelijk geen straffen). In 2011 is deze manier van strafoplegging ook ingevoerd voor minderjarigen.

[22] Deze straf kan zowel door het OM als de ZM worden opgelegd.

De hier gebruikte indeling van verschillende ZM-afdoeningen zijn: plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-) en soortgelijke maatregelen (zoals tbs of ISD; genoemd de vrijheidsbenemende maatregelen), voorwaardelijke en onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen, gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM), leer- en werkstraf, boete en overige afdoeningen. Deze afdoeningen kunnen alleen door de rechter opgelegd worden en, met uitzondering van maatregelen, zijn het allemaal wel straffen. Het verschil tussen een straf en een maatregel is, kortgezegd, dat bij een straf deze in verhouding staat tot het gepleegde delict en dat bij een maatregel dit niet het geval hoeft te zijn. Hier kunnen ook andere overwegingen meespelen. Bijvoorbeeld, bij PIJ of tbs wordt langdurige insluiting en behandeling noodzakelijk geacht vanwege ook toekomstig gevaar van een dader. Technische uitspraken, zoals wanneer het OM of rechter niet ontvankelijk is, en vrijspraken, waar de dader onschuldig wordt bevonden, leiden niet tot vaststelling van schuld en worden daarom niet meegenomen.

Schatting aantallen toepassing ASR

De aantallen van de toepassing van het ASR zijn gebaseerd op een query die wordt uitgevoerd op RAC-min. Deze query is echter niet perfect en maakt een overschatting van het werkelijke aantal (Barendregt et al, 2016; Prop et al, 2023). In dit rapport is op basis van gegevens van Prop et al (2023) is een nauwkeuriger inschatting gemaakt van het foutpercentage in de aantallen strafzaken waarbij het ASR is toegepast.

Hierbij wordt rekening gehouden met de aanbeveling in Prop et al (2023) om strafopleggingen zonder straf of maatregel (SZOSM) uit te sluiten, omdat er dan geen volwassen of jeugdstrafrecht is toegepast. Daarnaast is er een betrouwbaarheidsinterval nodig rond het foutpercentage van de toepassing van het jeugdstrafrecht bij meerderjarigen (Sr 77c), omdat dit percentage in het rapport van Prop en collega's was berekend over een steekproef van vonnissen.

Bepaling toepassing volwassen strafrecht bij jeugdigen

Bij de jeugdigen is de gehele populatie aan zaken bestudeerd, dus voor het berekenen van het foutpercentage hoeven alleen de SZOSM verwijderd te worden en het foutpercentage opnieuw berekend te worden. Dit percentage blijkt 6,9% te zijn. De trend op basis van de query VSR bij jeugdigen kan met dit percentage naar beneden gecorrigeerd worden. Het rapport van Prop et al (2023) heeft alleen betrekking op vonnissen uit de periode 2017-2020. Omdat er verder geen schattingen buiten deze periode voorhanden zijn, gaan we ervan uit dat dit foutpercentage geldt voor de gehele periode 2014-2021.

Bepaling toepassing jeugdstrafrecht bij volwassenen

Bij het foutpercentage voor de query JSR bij volwassenen in het rapport van Prop et al (2023) is er sprake van een steekproef uit een populatie. Ook moesten uit de populatie vonnissen die door de query zijn aangewezen SZOSM-zaken nog verwijderd worden. Uit de data van Prop bleken na verwijdering hiervan het nog te gaan om N=2.425 strafopleggingen. De steekproefgrootte is 136 vonnissen, waarvan er 120 correct bleken te zijn en waarin er geen SZOSM-zaken aanwezig bleken te zijn.

Het foutpercentage geschat op de steekproef is 11,1%. Echter, omdat het om een steekproef gaat, is er sprake van statistische onzekerheid over dit getal. Daarom moet er een (95%-)betrouwbaarheidsinterval berekend worden. De standaardfout van een proportie is gedefinieerd als

$$\hat{p} \pm t_{\alpha/2} \sqrt{\frac{\hat{p}(1-\hat{p})}{n}}$$

Waarbij $\hat{p}$ de geschatte proportie is, n de steekproefgroote en $t_{\alpha/2}$ de waarde van de t-statistiek is bij een overschrijdingskans $\alpha/2$ is (bij het 95% B.I. is α 0.05). Echter, omdat de steekproeffractie groter dan 5% is, moet er rekening worden gehouden met het feit dat er met het samplen observaties niet worden teruggelegd, waardoor de schatting (en dus ook de schatting van het betrouwbaarheidsinterval) vertekend wordt. Dit is te verhelpen door te vermenigvuldigen met de eindige populatiecorrectie (*finite population correction, fpc*). Deze is gedefinieerd als:

$$fpc = \sqrt{\frac{(N-n)}{N-1}}$$

Het uiteindelijke 95% B.I. van het foutpercentage is dan [6,5%; 17,1%]. De trend die wordt gevonden met cijfers van de query JSR bij meerderjarigen wordt verminderd met 11,8% en ook verminderd 6,5% en 17,1% voor respectievelijk de boven- en de ondergrens. Ook hier gaan we ervan uit dat deze percentages gelden over de gehele periode 2014-2021.

Ernst

De ernst van een strafzaak is in dit rapport op twee manieren gedefinieerd, namelijk via de maximale strafdreiging.

De maximale strafdreiging is het aantal dagen dat volgens het wetboek van strafrecht of andere wetsteksten (zoals de Opiumwet of de Wegenverkeerswet) maximaal mag worden opgelegd. Deze maximale straf kan in de wetteksten wijzigen en deze wijzigingen worden in deze ernstberekening meegenomen door de laatst bekende maximale strafdreiging te hanteren voor alle feiten, dus ook voor feiten die gepleegd zijn voor de wettekstwijziging. In de wetsteksten wordt geen onderscheid gemaakt tussen feiten gepleegd door minderjarigen of door meerderjarigen.

Bijlage 3 Overige tabellen

Tabel B3.1 Aantal Halt-jeugdigen en strafrechtelijke jeugdige daders, per 1.000 leeftijdsgenoten

	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10
Halt-jeugdigen											
12- tot 16-jarigen						11,3	11,2	11,4	10,9	9,7	7,2
16- tot 18-jarigen						8,7	9,0	8,6	7,8	7,4	5,7
12- tot 18-jarigen						10,5	10,5	10,5	9,8	8,9	6,7
Strafrechtelijke daders											
12- tot 16-jarigen	10,2	10,6	11,7	12,0	13,1	14,0	14,2	14,7	14,4	12,2	9,9
16- tot 18-jarigen	24,1	24,4	26,5	27,7	29,4	30,3	30,7	30,8	30,1	27,3	24,3
12- tot 18-jarigen	14,7	15,1	16,6	17,2	18,4	19,3	19,6	20,1	19,7	17,4	14,8
18- tot 23-jarigen	27,3	28,0	30,2	34,0	35,1	35,0	35,9	35,4	34,3	34,6	29,1
	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21
Halt-jeugdigen											
12- tot 16-jarigen	6,3	5,5	5,8	5,7	5,4	5,6	5,1	5,2	4,1	3,5	6,3
16- tot 18-jarigen	5,9	5,9	6,3	6,5	5,6	6,8	6,7	7,7	6,2	4,6	5,9
12- tot 18-jarigen	6,1	5,6	6,0	6,0	5,4	6,0	5,7	6,1	4,8	3,9	6,1
Strafrechtelijke daders											
12- tot 16-jarigen	8,6	8,1	5,5	4,9	4,4	4,1	4,0	3,1	2,8	2,6	2,7
16- tot 18-jarigen	22,3	20,5	15,3	13,4	12,3	11,6	11,4	9,1	9,0	7,8	7,9
12- tot 18-jarigen	13,2	12,3	8,7	7,7	7,0	6,6	6,6	5,2	4,9	4,4	4,5
18- tot 23-jarigen	28,5	28,8	26,5	24,8	22,0	20,1	18,7	17,6	16,4	13,9	13,5

Bron: AuraH/OBJD/SSB

Tabel B3.2 Kortetermijnontwikkelingen Halt-jeugdigen en strafrechtelijke daders naar leeftijdscategorie 12- tot 16-jarigen en 16- tot 18-jarigen

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
12- tot 16-jarigen								
Halt-jeugdigen	4,5	2,7	5,6	5,1	5,2	4,1	3,5	62
Strafrechtelijke daders								
Totaal	3,3	2,1	4,0	3,1	2,8	2,6	2,7	68
Naar geslacht								
Mannen	2,7	1,8	6,4	5,0	4,5	4,5	4,6	72
Vrouwen	0,6	0,3	1,5	1,1	1,0	0,7	0,7	48
Naar delict								
Geweld	1,3	1,0	1,6	1,3	1,2	1,2	1,3	83
Vermogen	1,4	0,6	1,7	1,2	1,2	0,9	0,8	49
VLAOO[a]	1,0	0,8	1,2	1,0	0,8	0,8	1,0	82
Drugs	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	111
Verkeer	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	0,1	0,1	124
Cybercriminaliteit	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	106
Gedigitaliseerde crim. [b]	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	75
Overig	0,5	0,4	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	85
Naar daderschap								
First offender	2,6	1,7	3,2	2,4	2,2	2,1	2,2	69
Meerpleger	0,7	0,4	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	64
16- tot 18-jarigen								
Halt-jeugdigen	2,8	1,9	6,8	6,7	7,7	6,2	4,6	68
Strafrechtelijke daders								
Totaal	4,8	3,2	11,4	9,1	9,0	7,8	7,9	69
Naar geslacht								
Mannen	4,0	2,9	18,8	15,2	15,3	13,6	13,8	73
Vrouwen	0,7	0,4	3,7	2,7	2,4	1,8	1,8	49

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	’17	’21	’17	’18	’19	’20	’21	’21
Naar delict								
Geweld	1,6	1,2	3,8	3,3	3,2	3,1	3,0	79
Vermogen	1,8	1,0	4,3	3,4	3,5	2,5	2,4	56
VLAOO[a]	1,2	1,0	2,9	2,3	2,2	2,0	2,4	83
Drugs	0,2	0,2	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	105
Verkeer	0,4	0,3	1,0	0,7	0,9	0,6	0,7	63
Cybercriminaliteit	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	154
Gedigitaliseerde crim. [b]	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	88
Overig	0,8	0,7	1,9	1,5	1,4	1,6	1,7	92
Naar daderschap								
First offender	3,1	2,2	7,5	5,8	5,9	5,1	5,5	74
Meerpleger	1,7	1,0	4,0	3,3	3,1	2,7	2,4	61

a Vernieling, lichte agressie en openbare orde.

b Gedigitaliseerde criminaliteit in beperkte zin, oftewel alleen voor zover losse wetsartikelen identificeerbaar zijn in het Wetboek van Strafrecht (zie bijlage 2 tabel B2.1). Gedigitaliseerde criminaliteit zijn traditionele delicten die met ICT-middelen gepleegd worden.

Bron: AuraH/SSB, CBS; OBJD, WODC

Tabel B3.3 Absoluut aantal jeugdige daders naar stedelijkheid pleeggemeente, 2017-2021

	Absoluut					Index Rel.
	Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					(2017 = 100)
	’17	’18	’19	’20	’21	’21
12- tot 18-jarigen						
tot 10.000 inwoners	39	28	22	16	14	35,9
10.000 tot 20.000 inwoners	360	256	170	141	154	42,8
20.000 tot 50.000 inwoners	2.017	1.588	1.366	1.267	1.355	67,2
50.000 tot 100.000 inwoners	1.618	1.312	1.230	1.144	1.141	70,5
100.000 tot 150.000 inwoners	899	657	612	531	573	63,7
150.000 tot 250.000 inwoners	1.302	1.011	1.050	976	905	69,5
250.000 inwoners of meer	1.723	1.366	1.346	1.125	1.095	63,6

	Absoluut					Index Rel.
	Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					(2017 = 100)
	’17	’18	’19	’20	’21	’21
18- tot 23-jarigen						
tot 10.000 inwoners	89	84	56	52	49	55,1
10.000 tot 20.000 inwoners	919	775	538	534	465	50,6
20.000 tot 50.000 inwoners	4.268	4.067	3.897	3.513	3.653	85,6
50.000 tot 100.000 inwoners	3.457	3.262	3.165	2.881	2.865	82,9
100.000 tot 150.000 inwoners	2.356	2.248	1.692	1.660	1.631	69,2
150.000 tot 250.000 inwoners	3.526	3.351	3.585	2.944	2.862	81,2
250.000 inwoners of meer	4.731	4.573	4.385	3.475	3.244	68,6

Bron: OBJD, WODC; CBS/Statline

Tabel B3.4 Aantal OM- en ZM-sancties tegen jeugdigen, per 1.000 leeftijdsgenoten

	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10
OM-sancties											
12- tot 16-jarigen	6,9	7,6	8,6	8,8	9,9	11,0	11,0	11,1	10,4	8,8	7,0
16- tot 18-jarigen	15,0	15,9	17,2	18,4	19,4	20,2	20,5	20,3	19,3	16,7	15,2
12- tot 18-jarigen	9,6	10,2	11,4	12,0	13,0	14,0	14,1	14,2	13,4	11,5	9,8
18- tot 23-jarigen	13,6	14,1	15,8	17,7	19,1	18,6	19,1	19,2	17,8	18,5	15,4
ZM-sancties											
12- tot 16-jarigen	7,5	7,7	8,7	8,8	9,8	10,1	10,2	10,3	10,1	8,1	6,2
16- tot 18-jarigen	21,6	20,9	24,7	26,6	28,5	29,3	28,5	27,1	26,0	23,7	20,7
12- tot 18-jarigen	12,1	11,9	13,9	14,7	16,0	16,4	16,2	15,9	15,5	13,4	11,1
18- tot 23-jarigen	25,8	26,2	27,8	31,8	32,5	32,4	32,4	30,3	29,8	29,1	24,9
	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21
OM-sancties											
12- tot 16-jarigen	6,1	5,8	3,6	3,2	3,0	2,7	2,7	1,9	1,6	1,6	1,5
16- tot 18-jarigen	0,7	1,5	0,9	1,4	1,4	1,2	1,3	0,9	0,7	0,8	0,9
12- tot 18-jarigen	1,1	0,6	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2
18- tot 23-jarigen	3,2	2,8	1,7	1,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,4	0,3	0,3
ZM-sancties											
12- tot 16-jarigen	5,5	5,4	4,0	3,5	3,0	2,8	2,8	2,5	2,5	2,9	2,5
16- tot 18-jarigen	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,4	0,3
12- tot 18-jarigen	3,0	2,9	2,2	1,8	1,6	1,5	1,6	1,3	1,3	1,6	1,2
18- tot 23-jarigen	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4

Bron: OBJD, WODC

Tabel B3.5 Aantal OM- en ZM-sancties, absoluut, per 1.000 leeftijdsgenoten en index

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
12- tot 16-jarigen								
Totale aantal OM-sancties	2.221	1.126	2,7	1,9	1,6	1,6	1,5	53
Beleidssepot	1.069	671	1,3	0,9	0,7	0,8	0,9	66
Financieel	275	169	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	65
Werkstraf	672	193	0,8	0,6	0,4	0,3	0,3	30
Leerstraf	83	50	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	64
Overig	122	43	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	37
Totale aantal ZM-sancties	2.249	1.934	2,8	2,5	2,5	2,2	2,5	91
Boete	288	203	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	74
Werkstraf	1.260	914	1,6	1,3	1,3	1,0	1,2	77
Leerstraf	205	309	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	159
Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM)	2	4	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	211
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	180	211	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	124
Onvw. vrijheidsstraf (t/m 3 mnd.)	118	157	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	140
Onvw. vrijheidsstraf (3+ mnd.)	28	30	<0,05	<0,05	<0,05	0,1	<0,05	113
Vrijheidsbenemende maatregel	16	12	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	<0,05	79
Overig	152	94	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	65
16- tot 18-jarigen								
Totale aantal OM-sancties	2.684	1.713	6,4	4,8	4,7	4,4	4,2	66
Beleidssepot	1.299	1.030	3,1	2,3	2,2	2,3	2,5	81
Financieel	385	329	0,9	0,8	0,9	1,0	0,8	88
Werkstraf	764	248	1,8	1,3	1,2	0,8	0,6	33
Leerstraf	61	36	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	61
Overig	175	70	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	41

	Absoluut (x1.000)		Relatief (per 1.000 Leeftijdsgenoten)					Index Rel. (2017 = 100)
	'17	'21	'17	'18	'19	'20	'21	'21
Totale aantal ZM-sancties	4.228	3.268	10,1	9,1	8,8	7,8	8,1	79
Boete	656	404	1,6	1,4	1,1	0,9	1,0	63
Werkstraf	2.135	1.460	5,1	4,4	4,1	3,3	3,6	70
Leerstraf	288	367	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9	131
Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM)	12	15	<0,05	<0,05	<0,05	0,1	<0,05	128
Voorwaardelijke vrijheidsstraf	468	426	1,1	1,1	1,2	1,2	1,0	93
Onvw. vrijheidsstraf (t/m 3 mnd.)	298	299	0,7	0,8	0,9	0,9	0,7	103
Onvw. vrijheidsstraf (3+ mnd.)	116	101	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	89
Vrijheidsbenemende maatregel	24	42	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	180
Overig	231	154	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	68

Bron: OBJD, WODC

Tabel B3.6 Opgelegde vrijheidsstraffen aan jeugdigen

	'17	'18	'19	'20	'21
12- tot 18-jarigen					
% aandeel voorwaardelijke vrijheidsstraf	32,8	30,3	29,4	27,8	29,5
% aandeel gemengde vrijheidsstraf	45,0	45,4	41,6	43,9	46,9
% aandeel onvoorwaardelijke vrijheidsstraf	22,2	24,3	29,0	28,3	23,5
Gemiddeld aantal opgelegde onvw. dagen	74	71	64	79	70
Gemiddeld aantal opgelegde vw. dagen	69	65	63	67	66
18- tot 23-jarigen					
% aandeel voorwaardelijke vrijheidsstraf	34,5	34,7	32,9	31,0	34,9
% aandeel gemengde vrijheidsstraf	29,1	29,4	30,3	32,8	32,1
% aandeel onvoorwaardelijke vrijheidsstraf	36,4	35,9	36,8	36,3	33,0
Gemiddeld aantal opgelegde onvw. dagen	133	140	145	213	171
Gemiddeld aantal opgelegde vw. dagen	59	58	60	68	64

Bron: OBJD, WODC

Tabel B3.7 Langetermijnontwikkelingen gemiddelde maximale strafdreiging (in jaren vrijheidsstraf) bij 12- tot 18-jarigen en 18- tot 23-jarigen

	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10
12- tot 18-jarigen	4,9	4,9	4,9	4,7	4,6	4,6	4,5	4,4	4,3	4,2	4,2
18- tot 23-jarigen	3,7	3,7	3,8	3,8	3,7	3,6	3,4	3,3	3,3	3,2	3,3
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	
12- tot 18-jarigen	4,3	4,3	4,5	4,4	4,3	4,3	4,3	4,5	4,6	4,9	4,8
18- tot 23-jarigen	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,6

Bron: OBJD, WODC

Tabel B3.8 Absoluut aantal keer toepassing adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
JSR bij 18- tot 23-jarigen	284,1	465,0	494,1	531,2	552,4	587,6	518,8	562,9
JSR bij 18- tot 23-jarigen L.B.I.	267,0	437,0	464,4	499,2	519,1	552,3	487,6	529,1
JSR bij 18- tot 23-jarigen R.B.I.	301,2	493,0	523,9	563,1	585,6	623,0	550,0	596,8
VSR bij 12- tot 18-jarigen	36	14	7	12	11	14	9	5

Noot: In 2014 is pas geteld vanaf het moment van invoering van het adolescentenstrafrecht, namelijk 1 april.
Bron: RAC-min

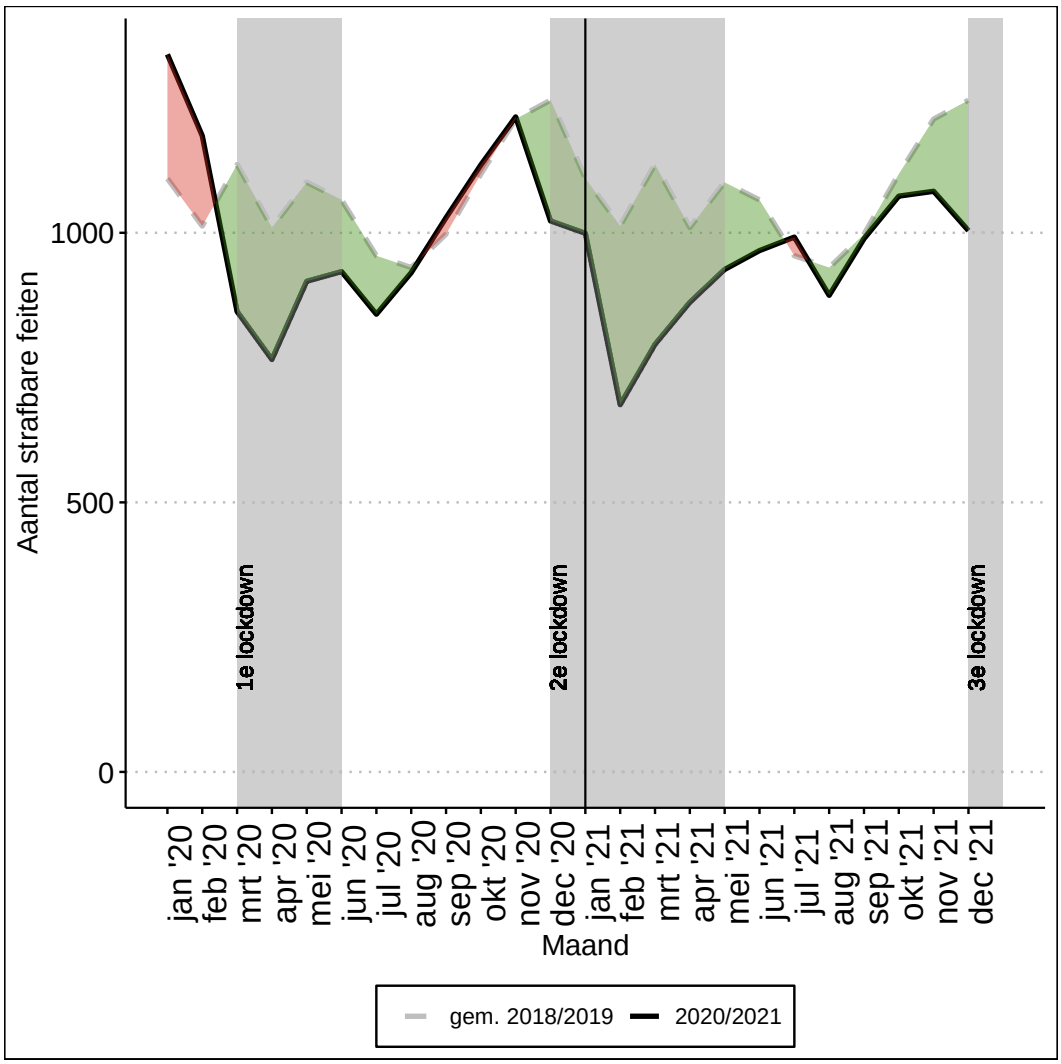
Tabel B3.9 Toepassing adolescentenstrafrecht bij 16- tot 23-jarigen als percentage van totale aantal zaken onder deze leeftijdsgroep

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
% JSR bij 18-23-jarigen	2,9	3,7	4,0	4,7	5,1	5,5	6,0	7,9
% JSR bij 18-23-jarigen L.B.I.	2,7	3,5	3,7	4,4	4,8	5,2	5,6	7,4
% JSR bij 18-23-jarigen R.B.I.	3,1	3,9	4,2	5,0	5,4	5,8	6,3	8,3
% VSR bij 12-18-jarigen	1,7	0,5	0,2	0,5	0,5	0,6	0,5	0,3

Noot: In 2014 is pas geteld vanaf het moment van invoering van het adolescentenstrafrecht, namelijk 1 april.
Bron: RAC-min

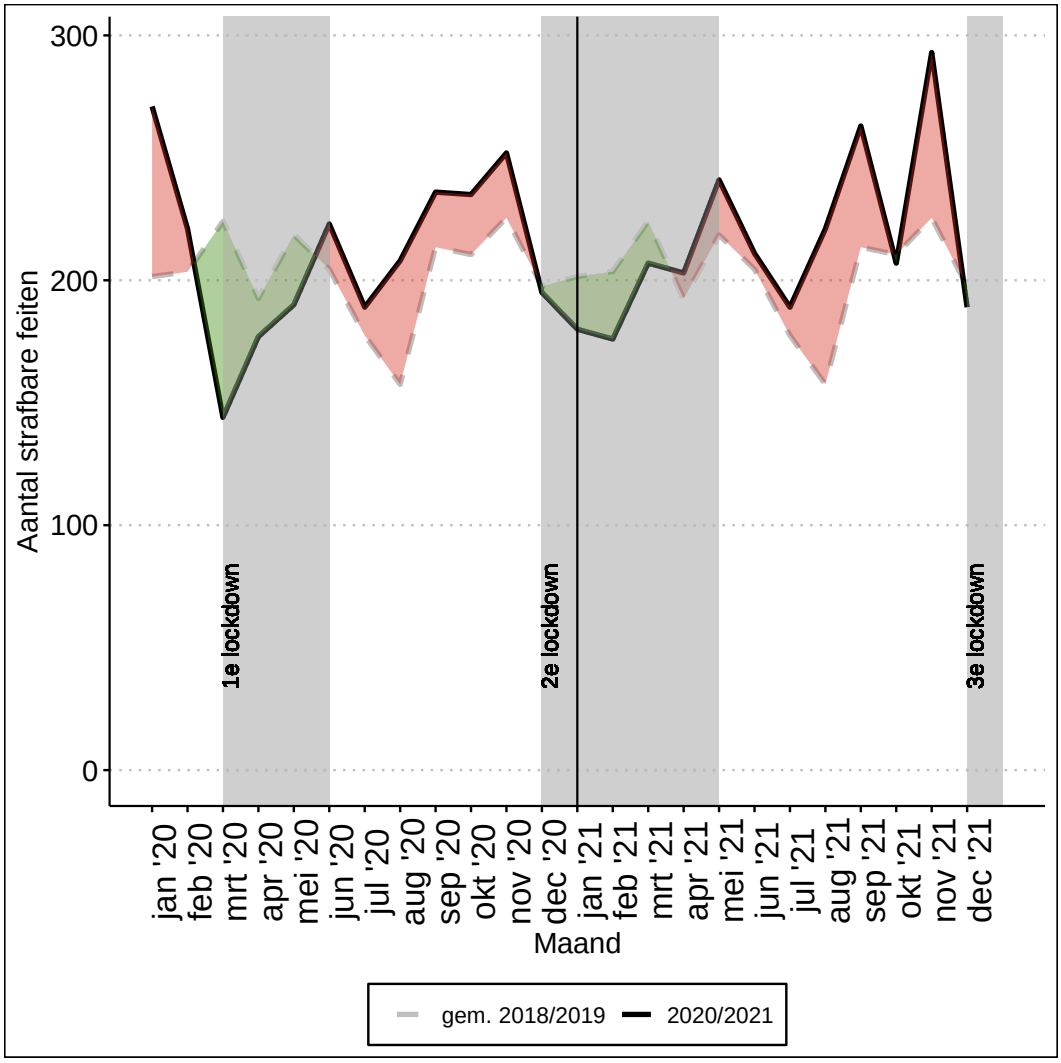
Bijlage 4 Grafieken feiten in Coronatijd per leeftijdscategorie

Figuur B4.1a Absolute aantallen misdrijffeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

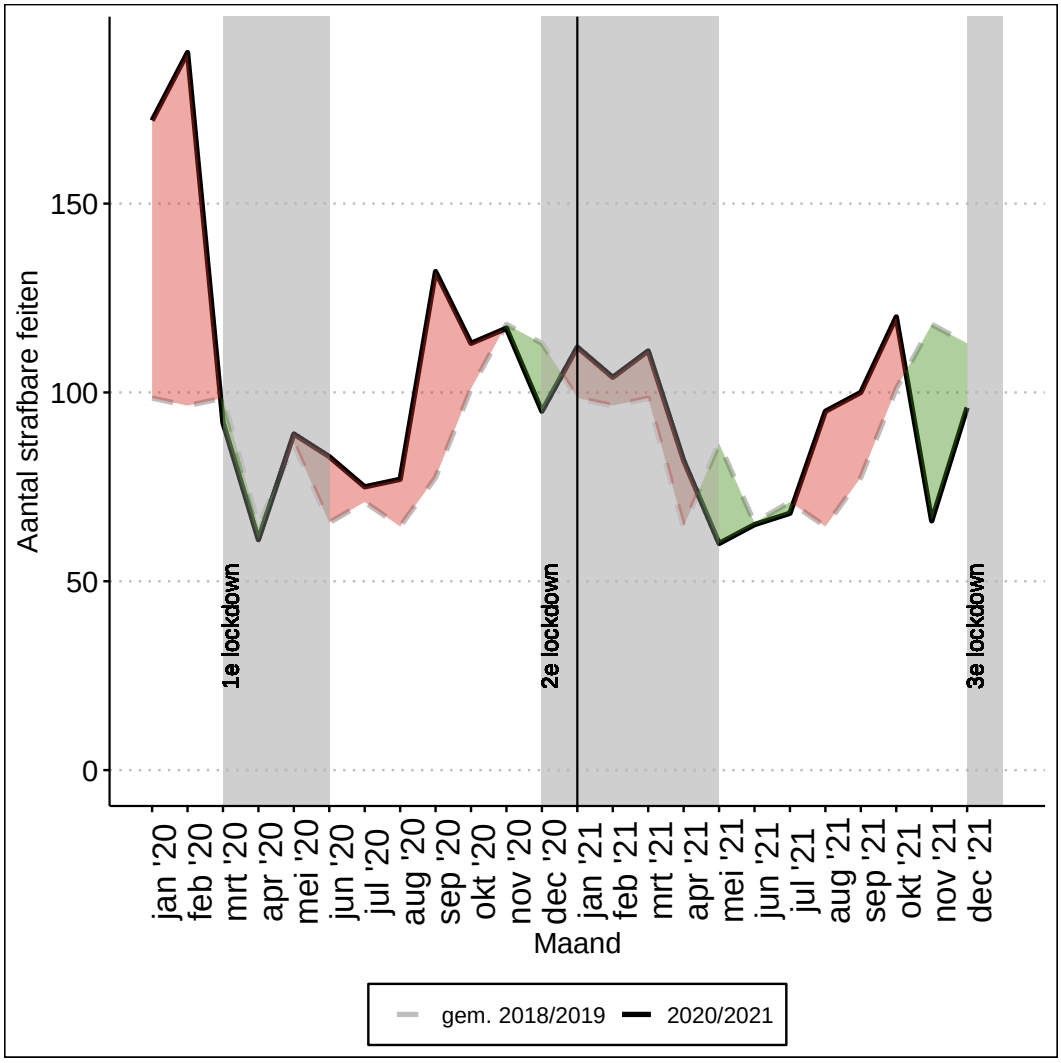
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.12- tot 23-jarigen.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1b Absolute aantallen geweldsfeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

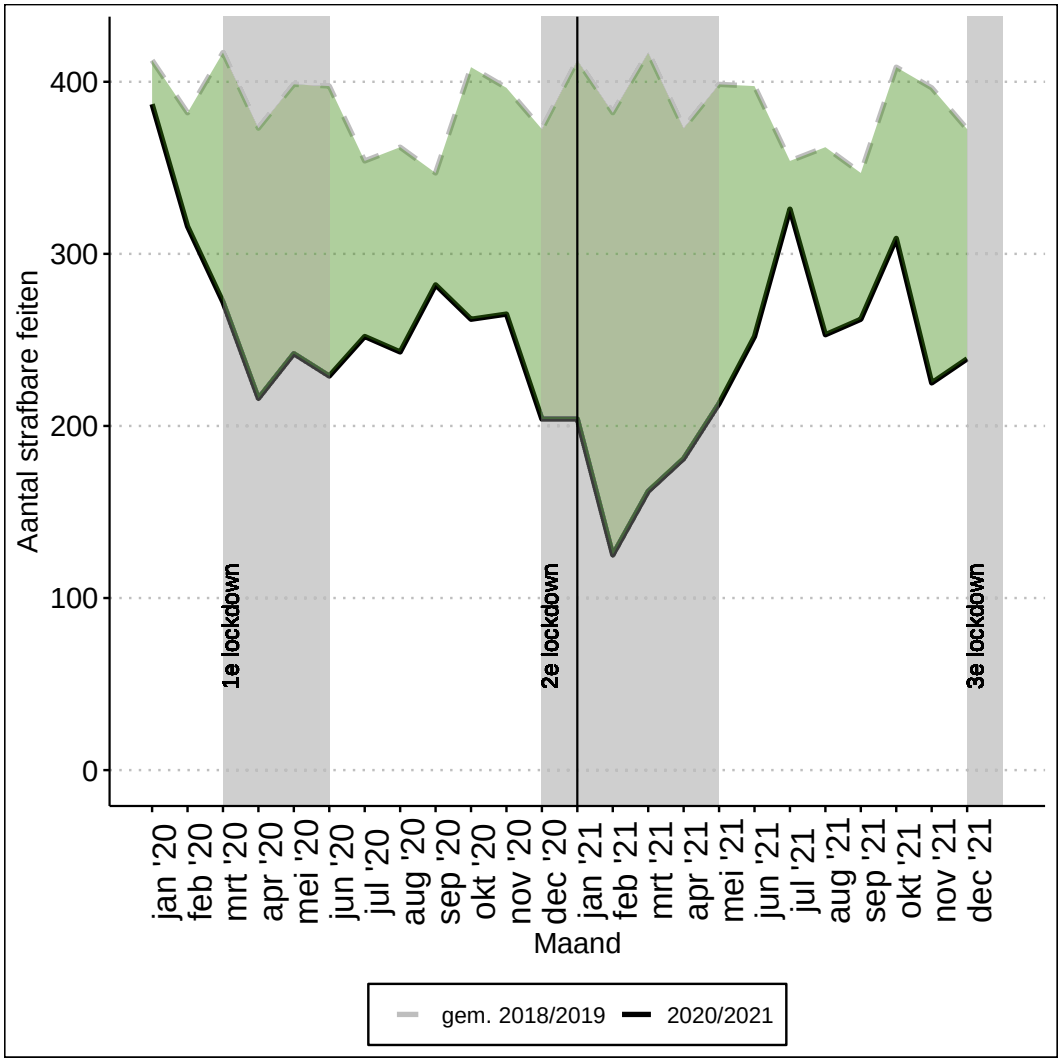
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1c Absolute aantallen vermogen-met-geweldfeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

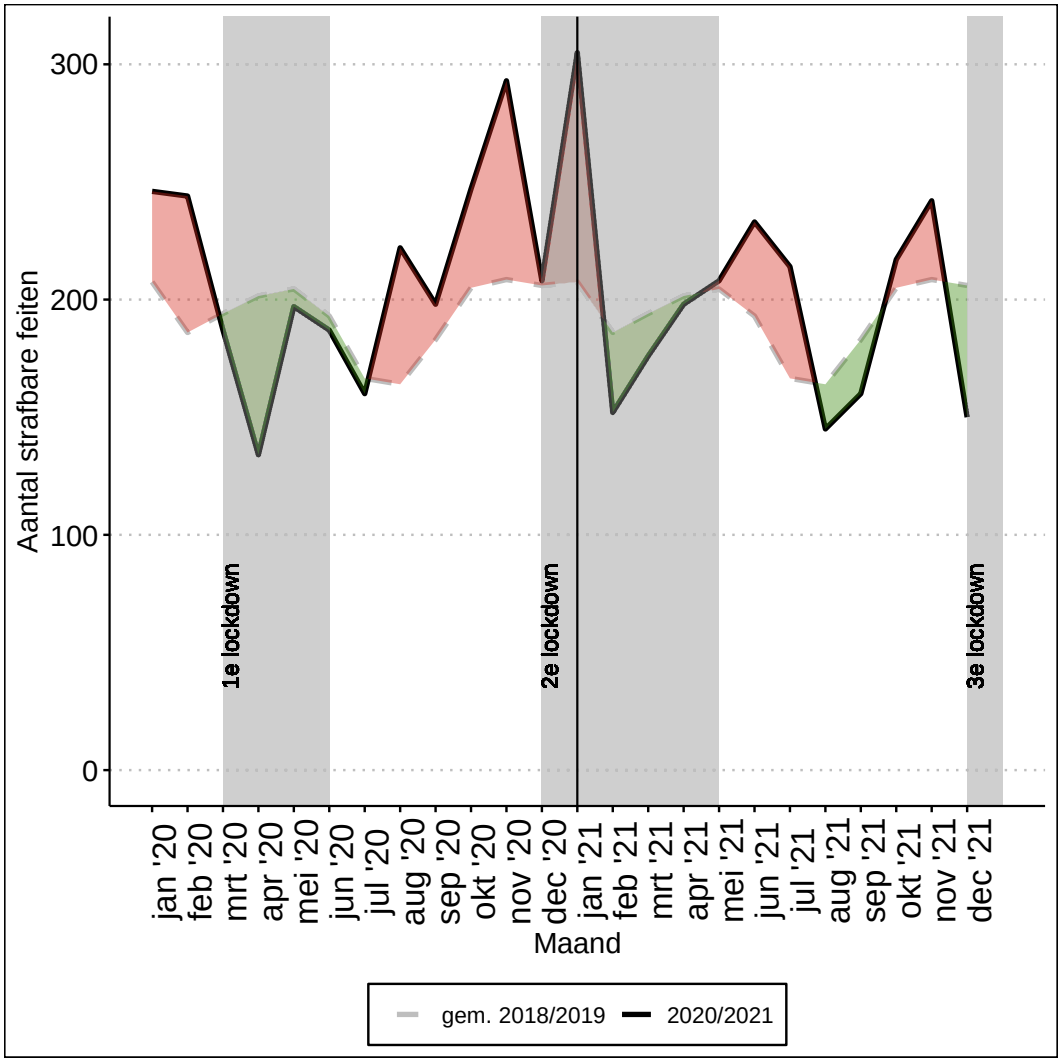
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1d Absolute aantallen vermogensfeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

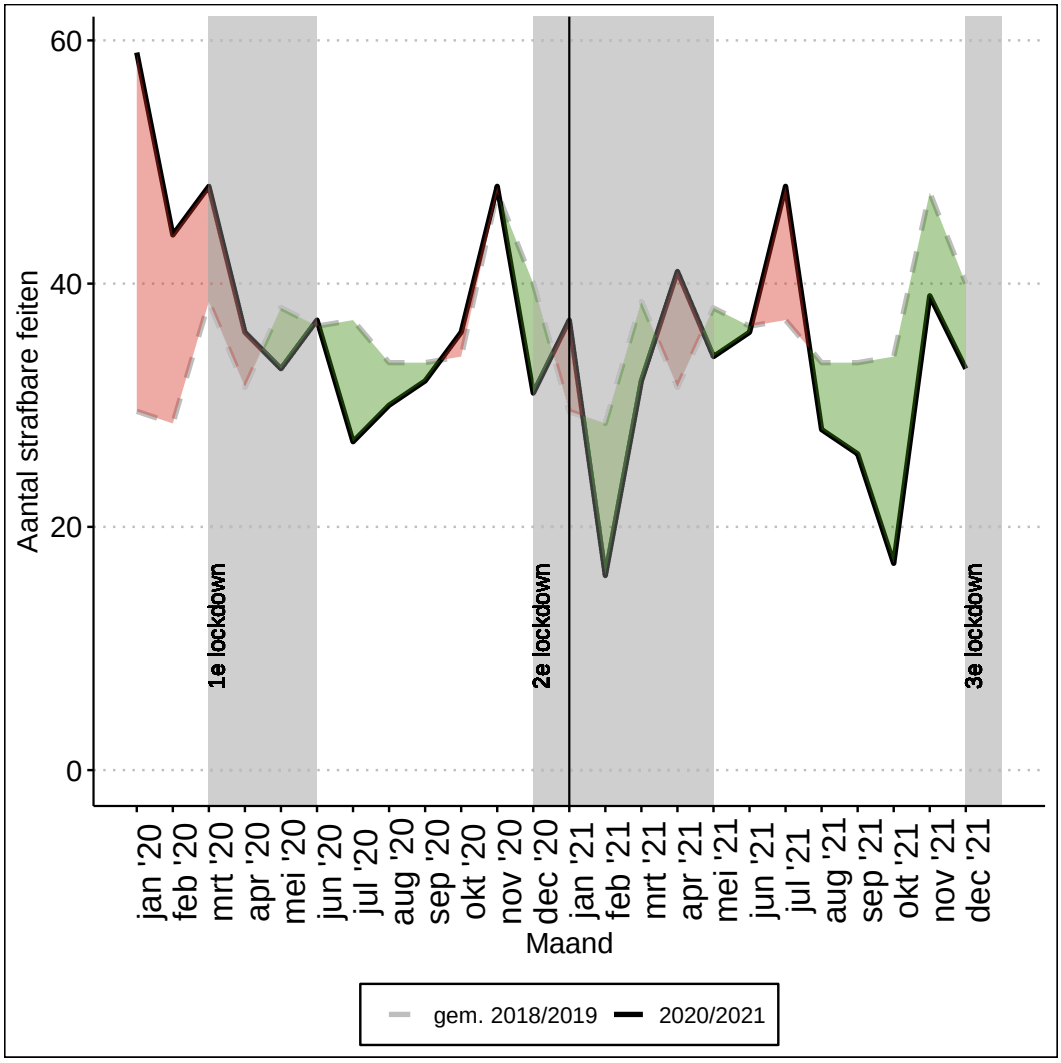
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1e Absolute aantallen misdrijffeiten vernieling, lichte agressie en openbare orde van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

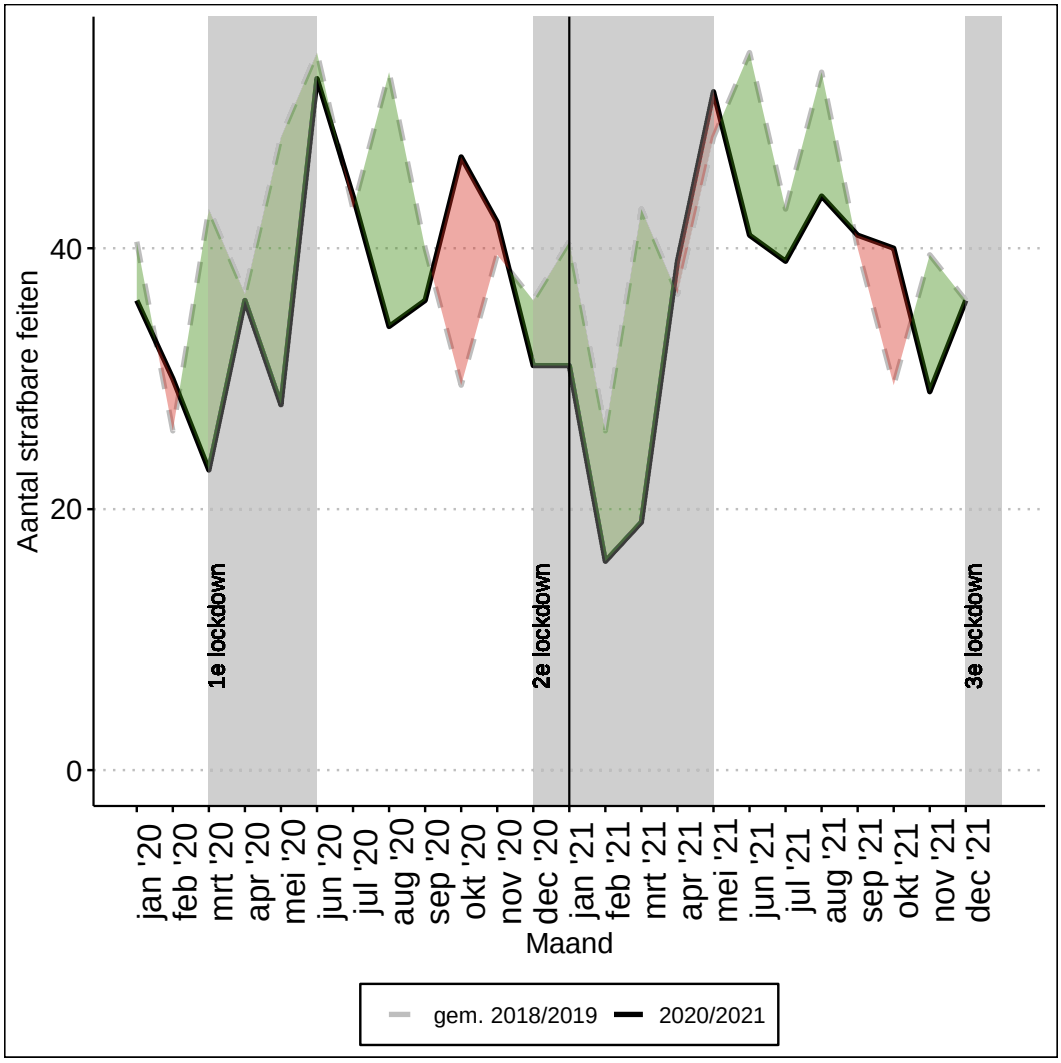
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1f Absolute aantallen drugsfeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

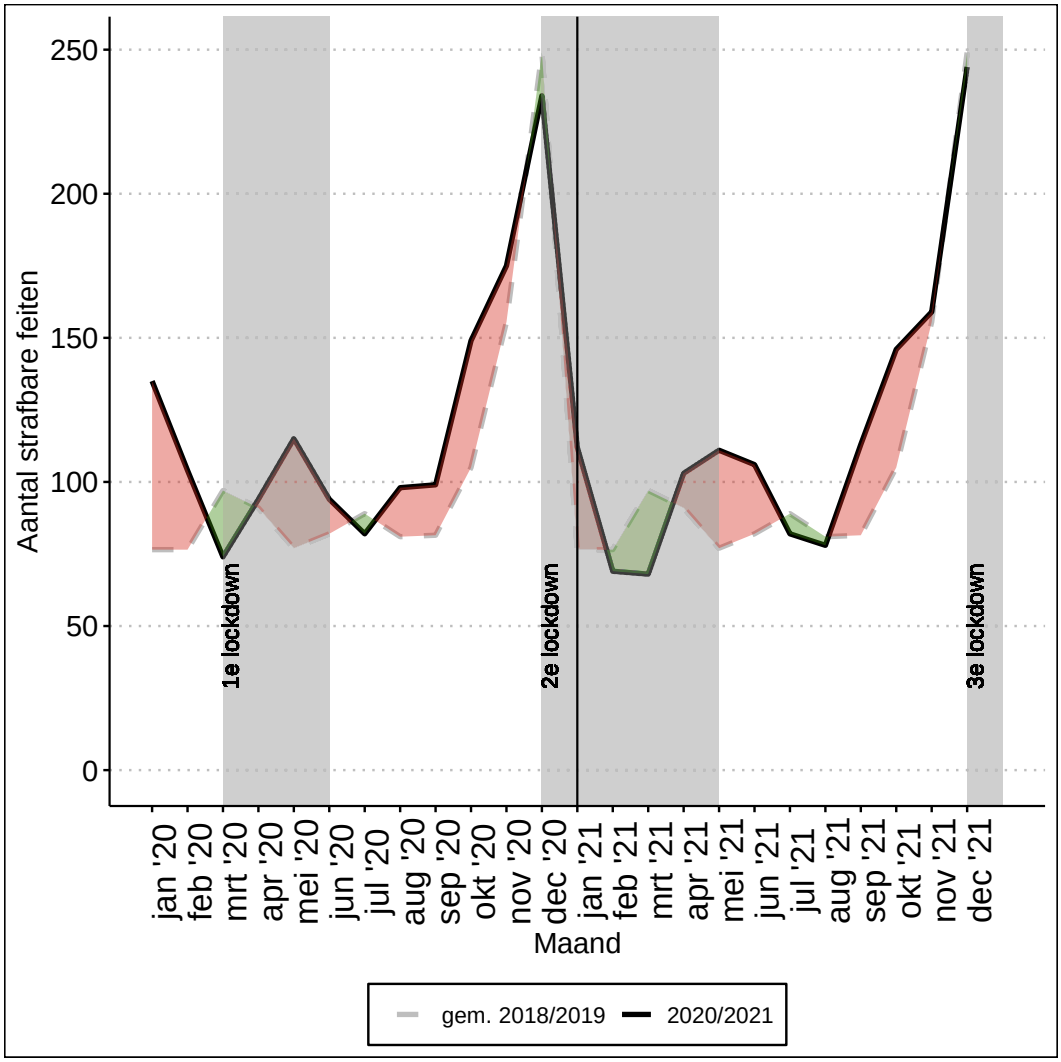
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1g Absolute aantallen verkeersfeiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

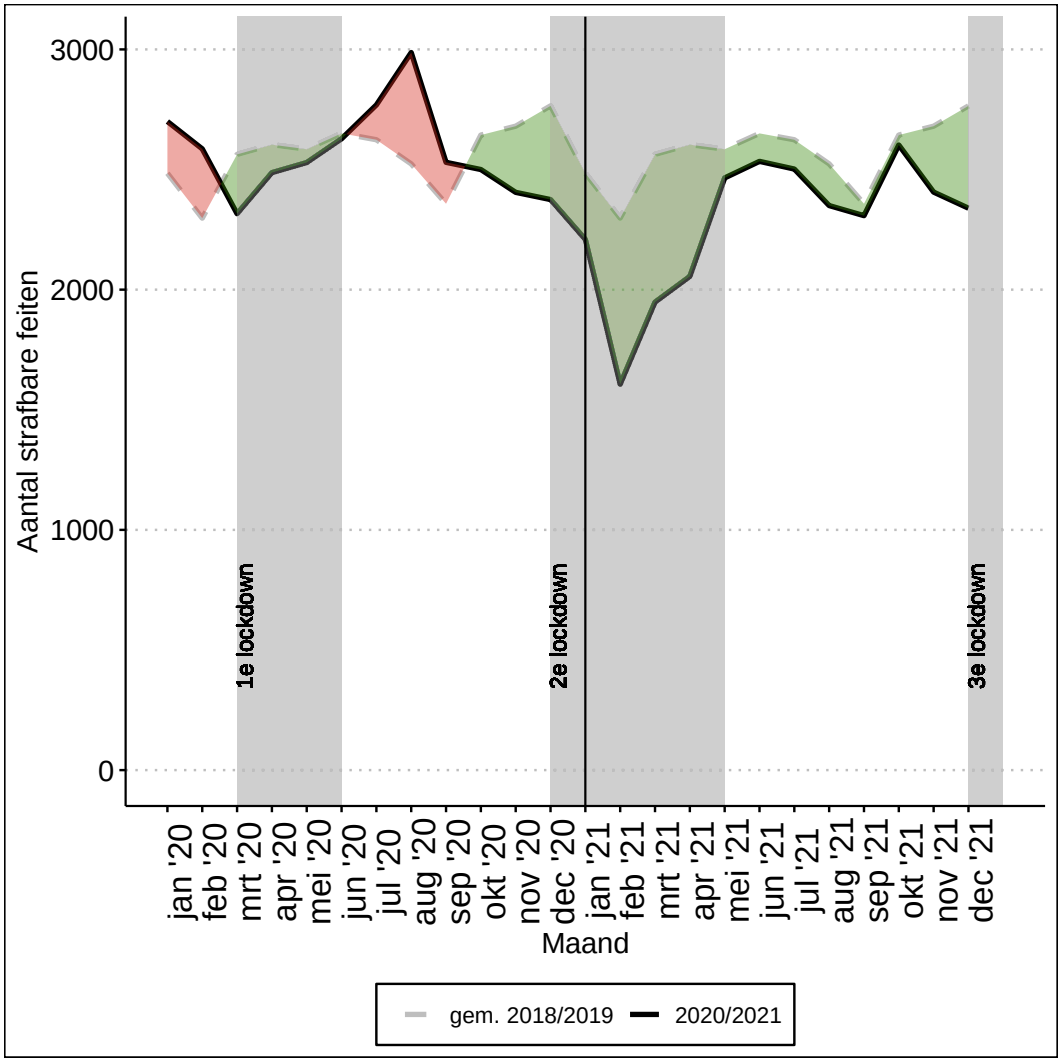
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.1h Absolute aantallen overige feiten van 12- tot 18-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

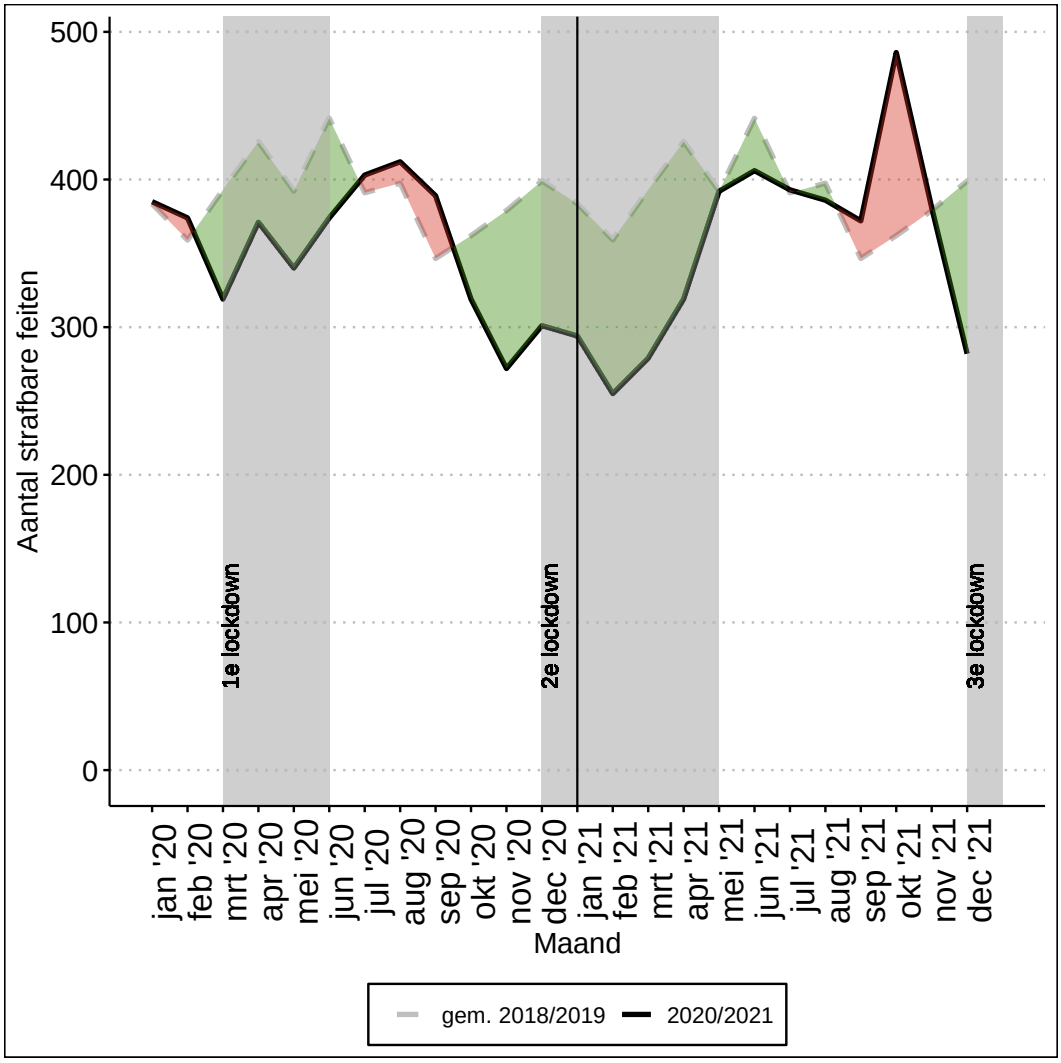
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2a Absolute aantallen misdrijffeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

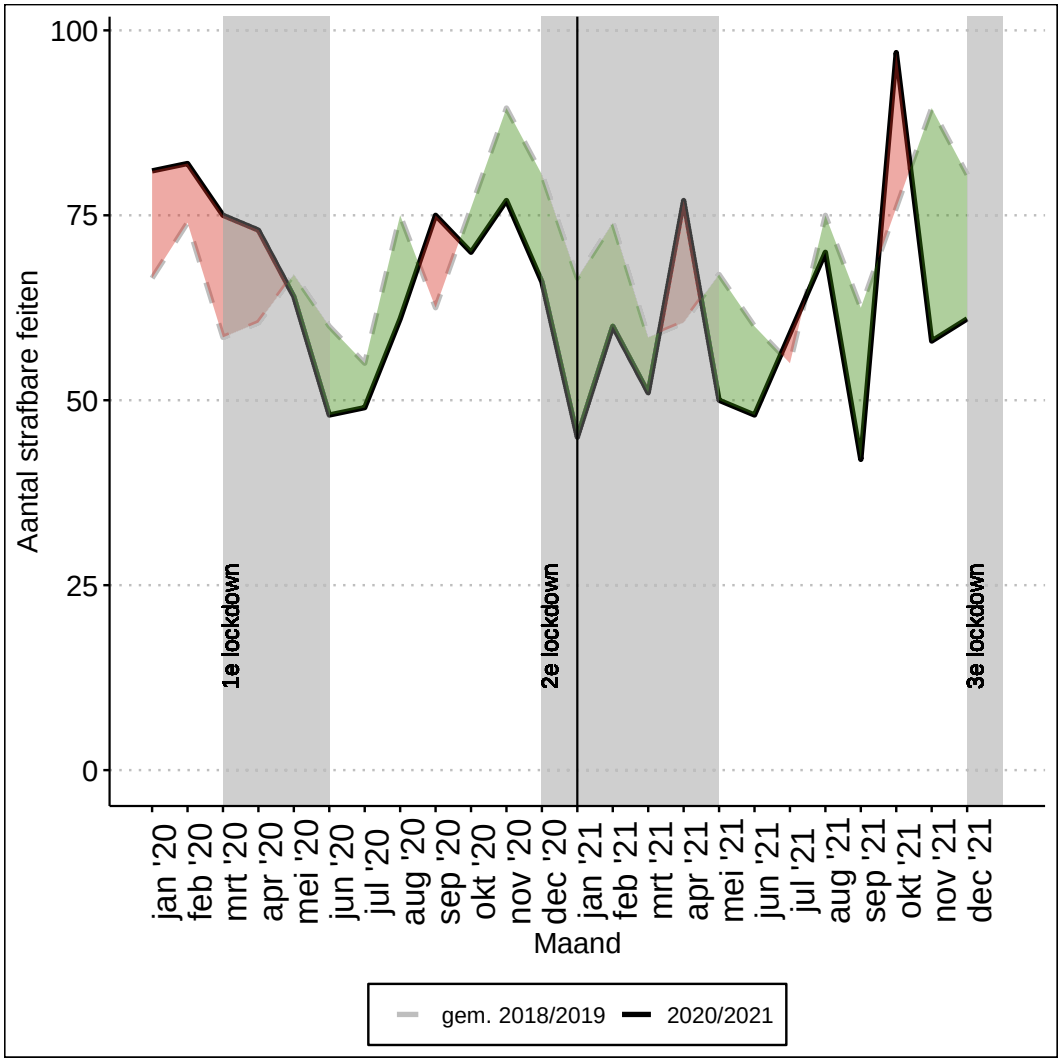
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2b Absolute aantallen geweldsfeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

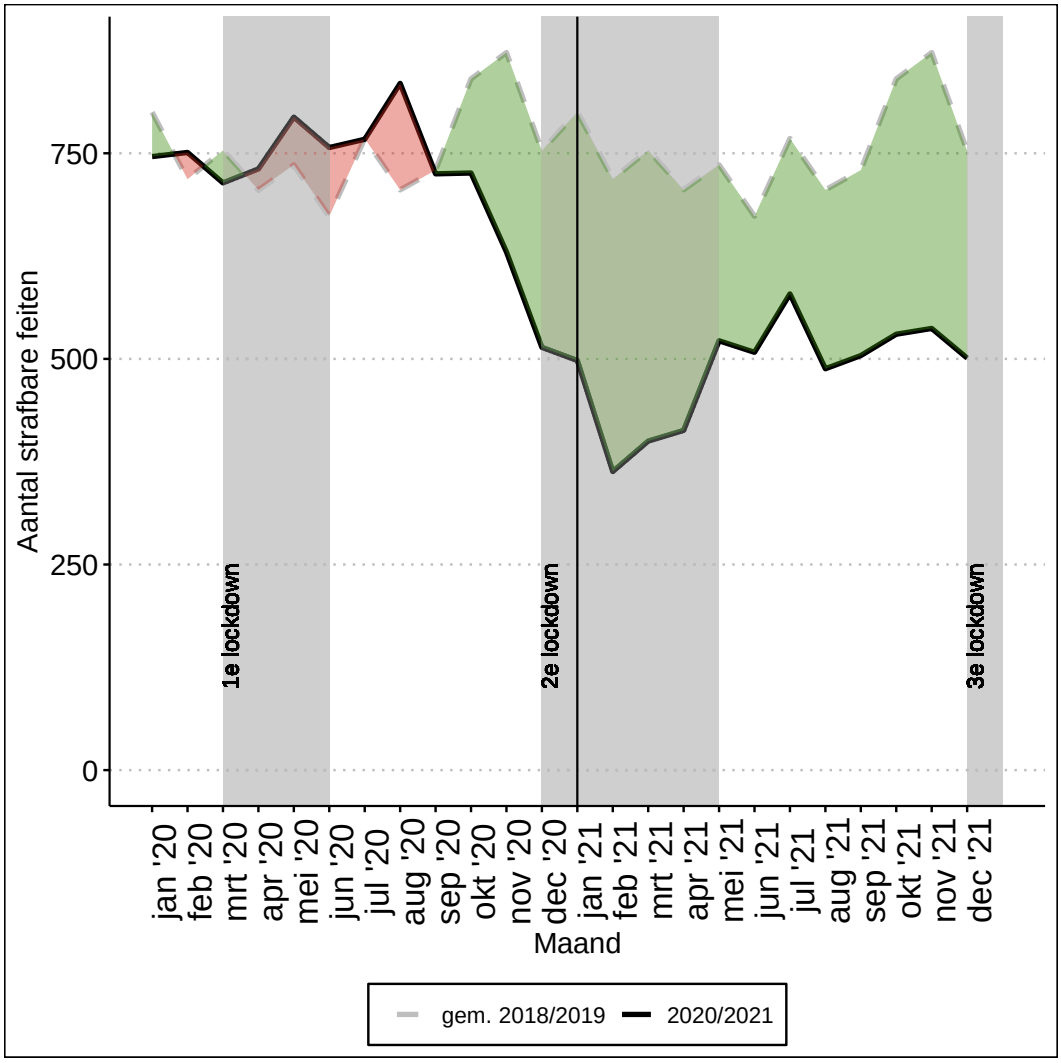
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2c Absolute aantallen vermogen-met-geweldfeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

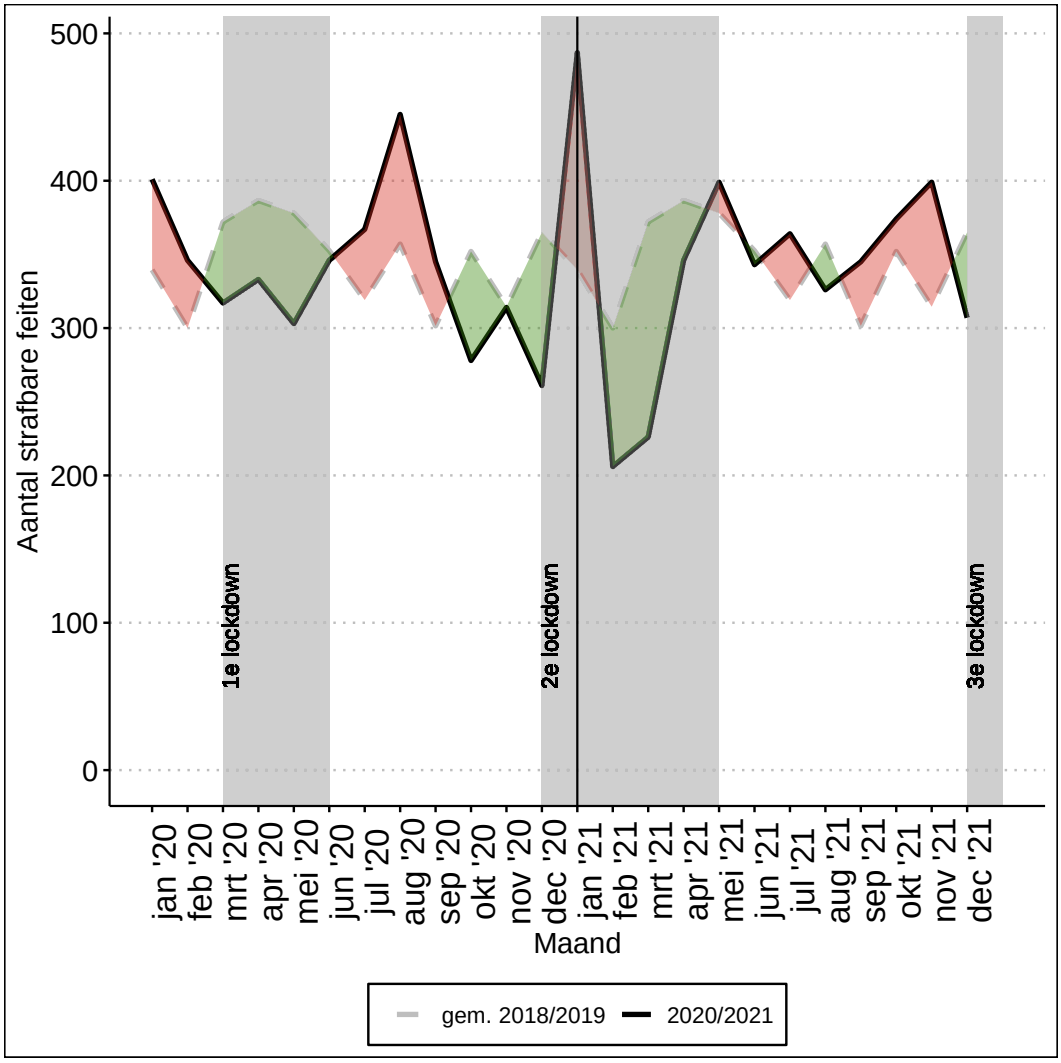
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2d Absolute aantallen vermogensfeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

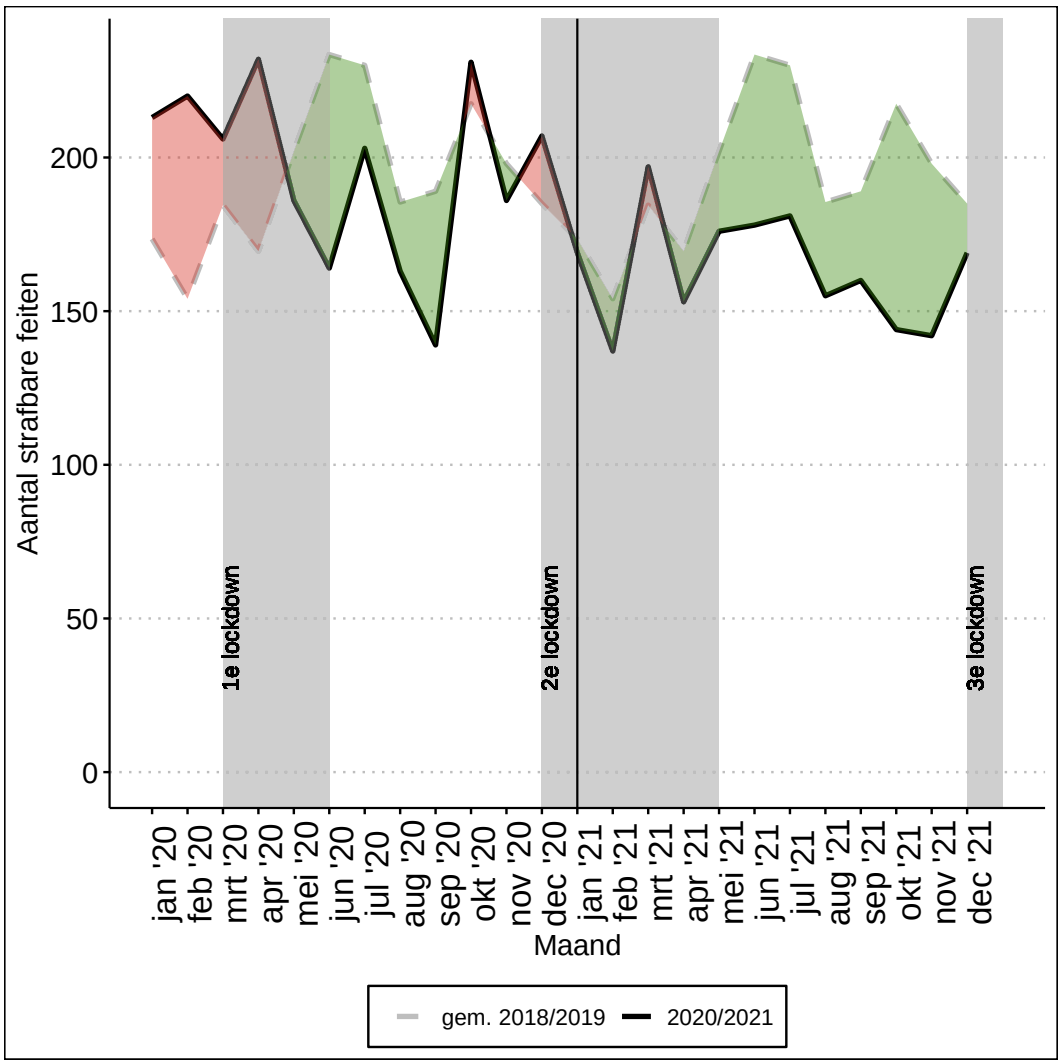
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2e Absolute aantallen misdrijffeiten vernieling, lichte agressie en openbare orde van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

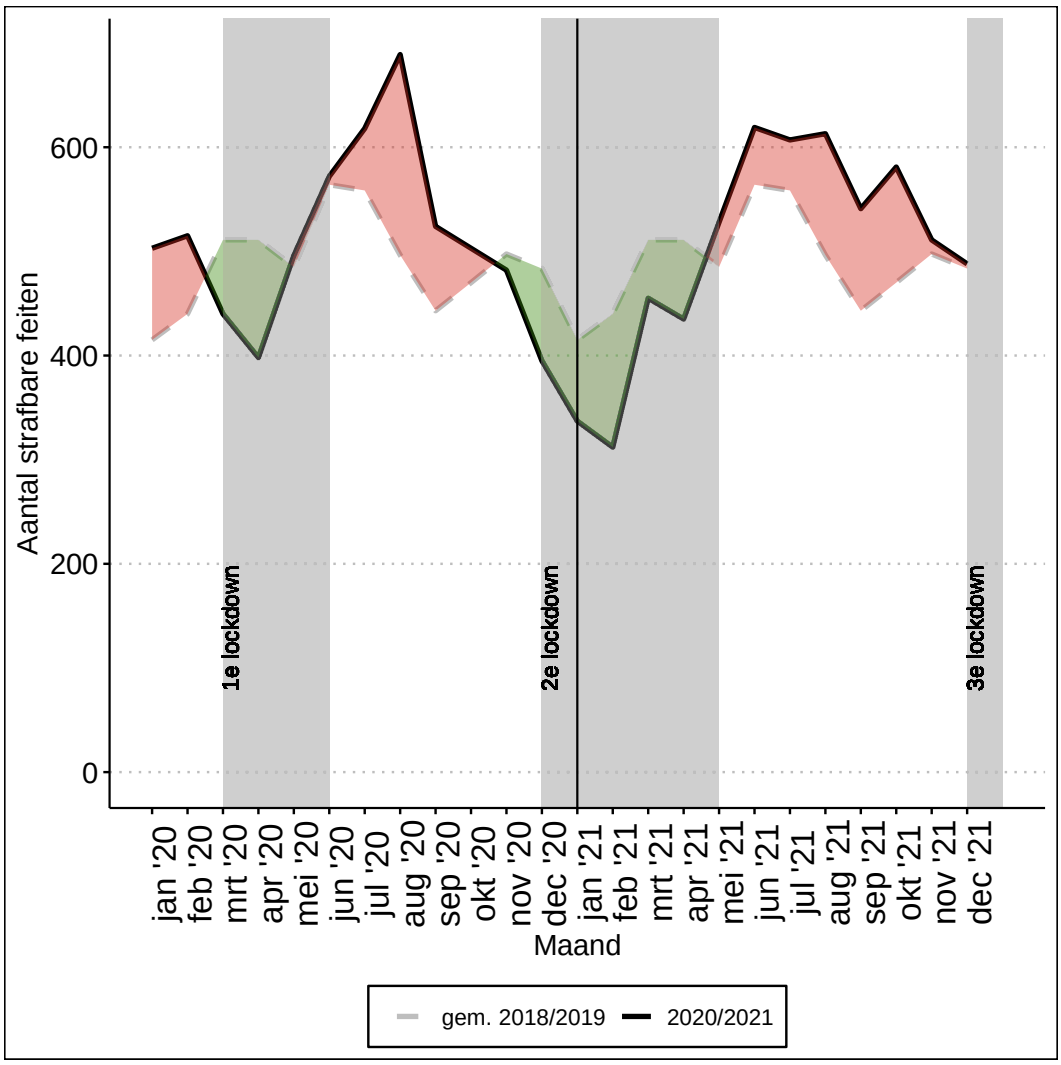
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2f Absolute aantallen drugsfeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

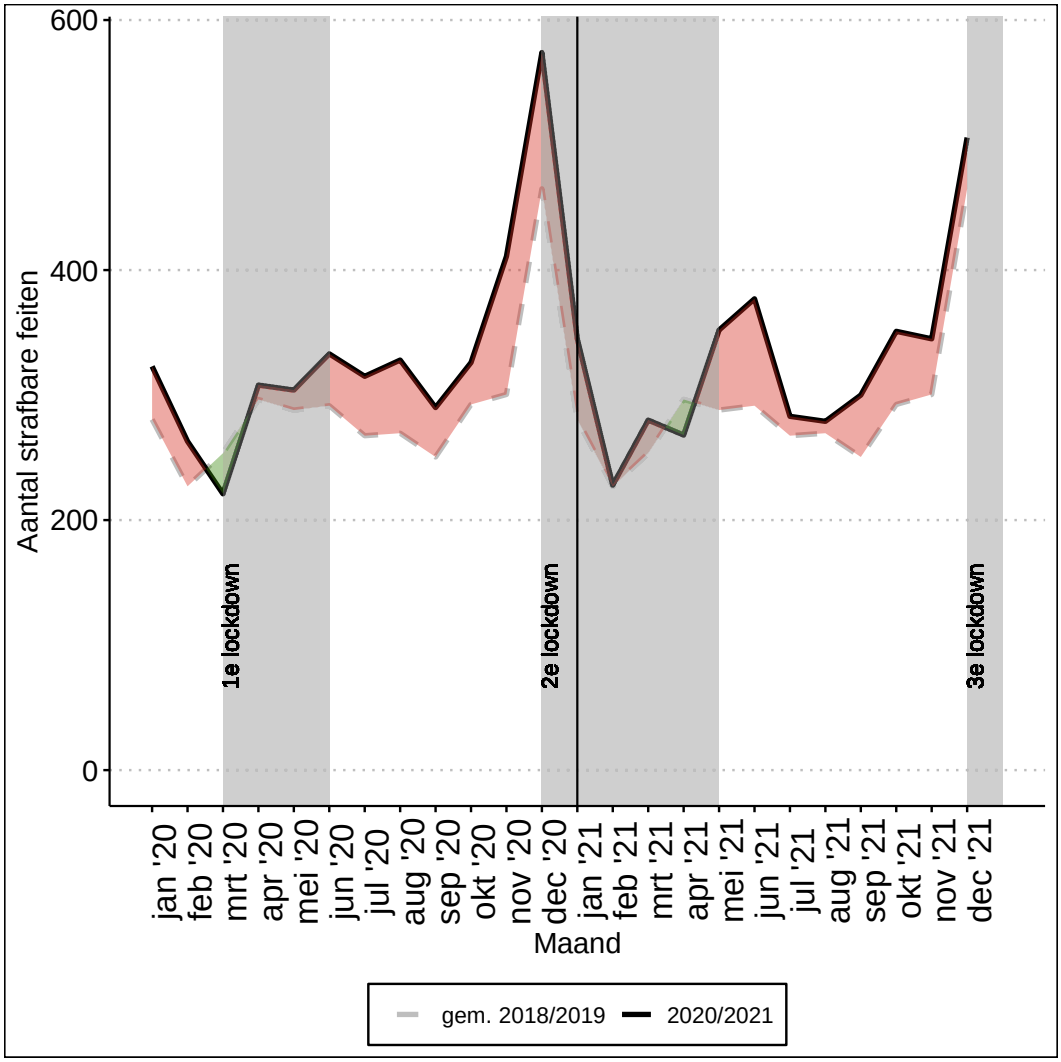
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2g Absolute aantallen verkeersfeiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

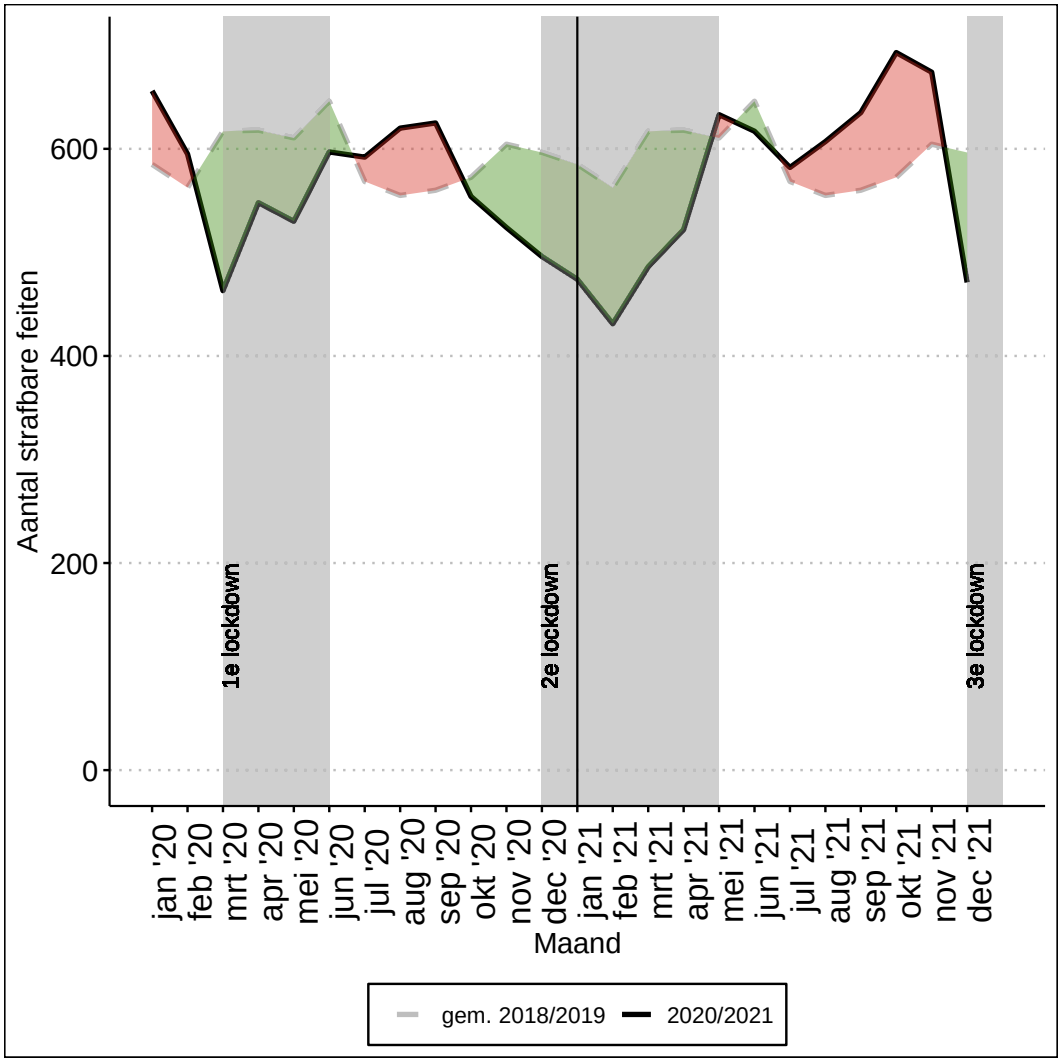
Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.2h Absolute aantallen overige feiten van 18- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019.
Bron: OBJD, WODC

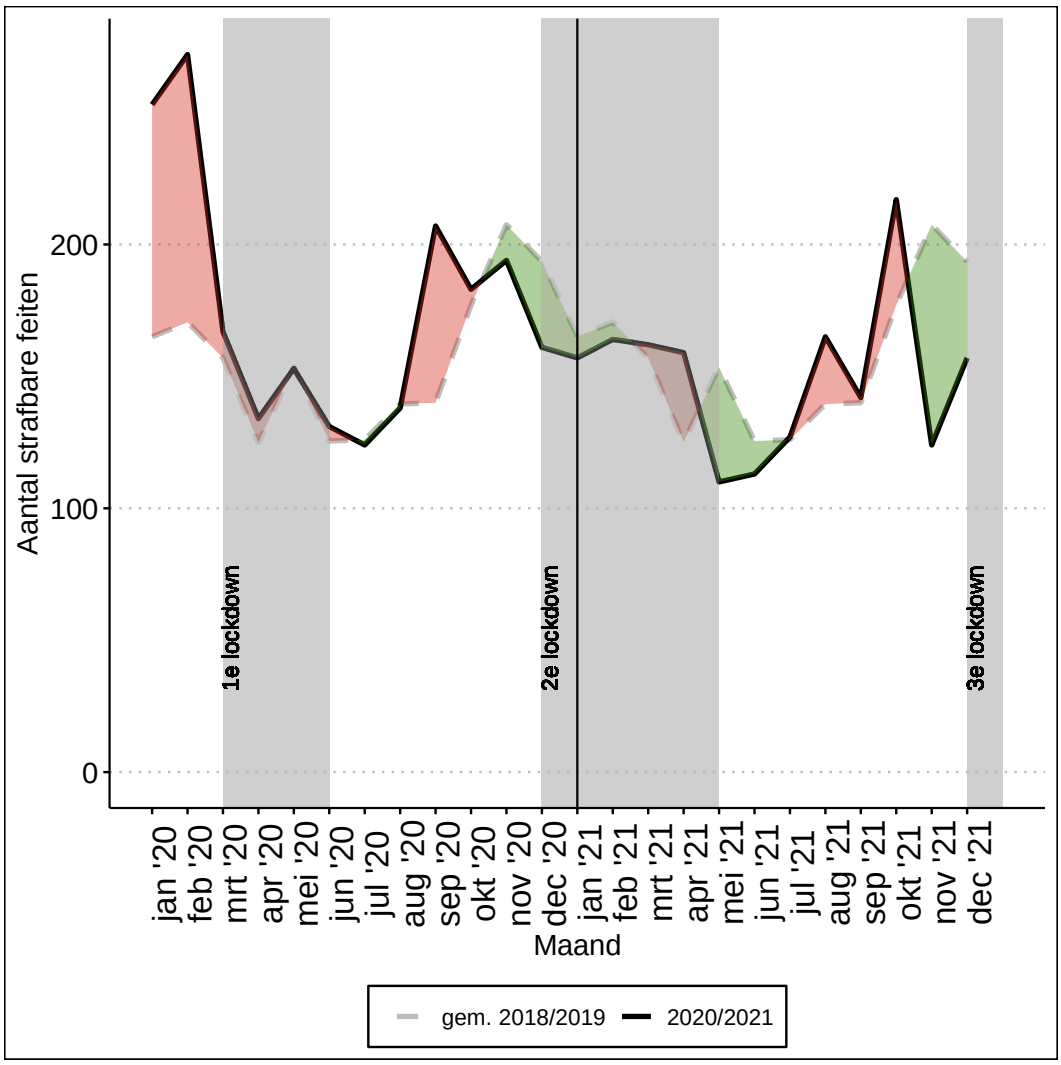
Figuur B4.3a Absolute aantallen geweldsfeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1b. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2b.

Bron: OBJD, WODC

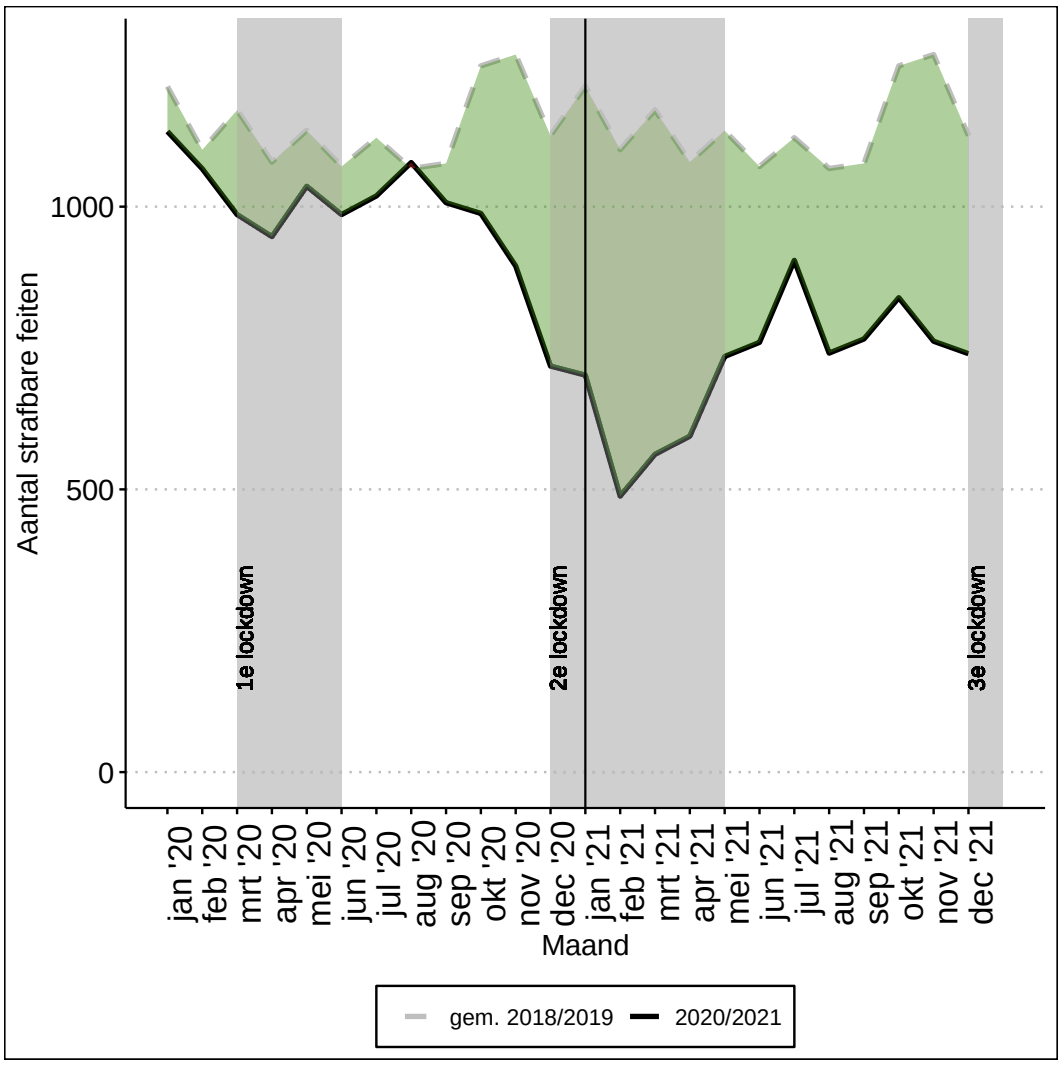
Figuur B4.3b Absolute aantallen vermogen-met-geweldfeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1c. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2c.

Bron: OBJD, WODC

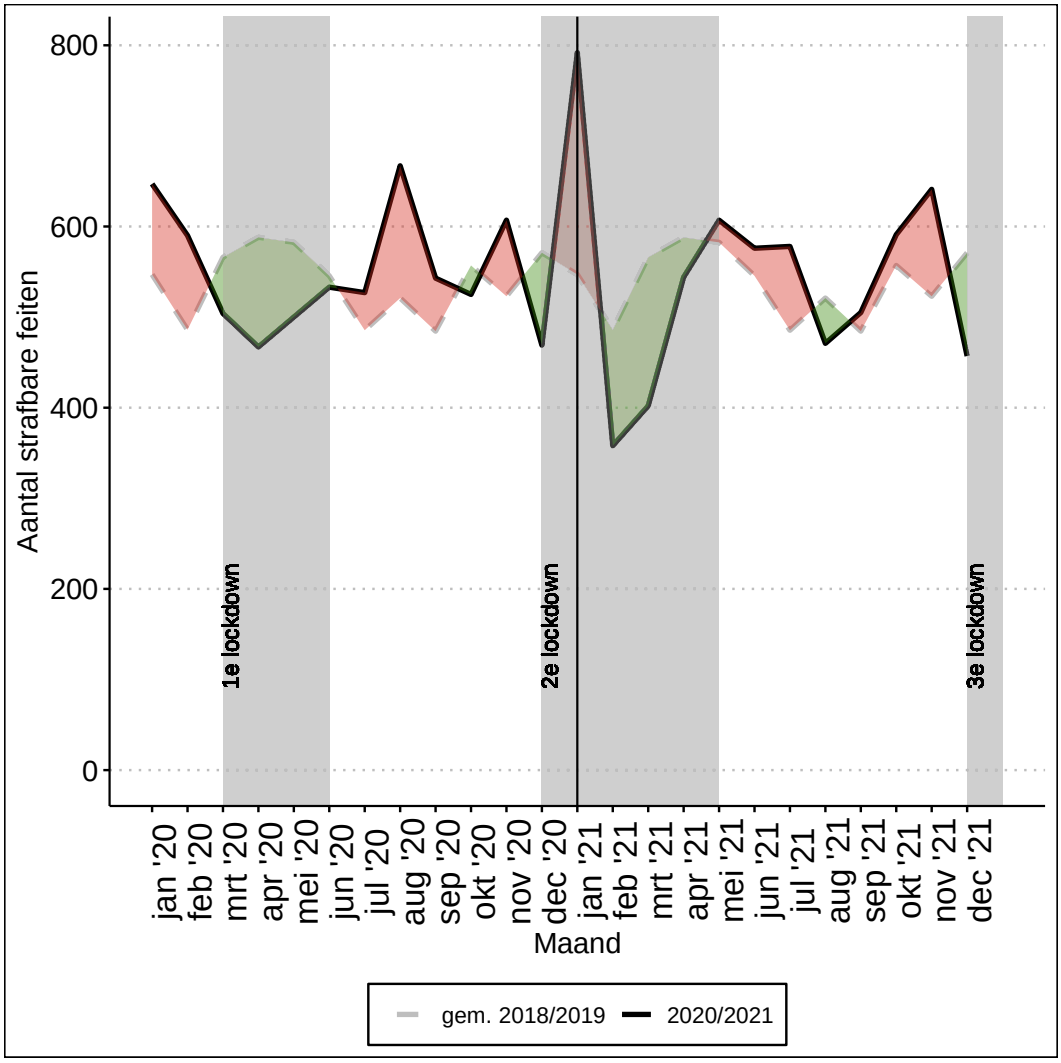
Figuur B4.3c Absolute aantallen vermogensfeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1d. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2d.

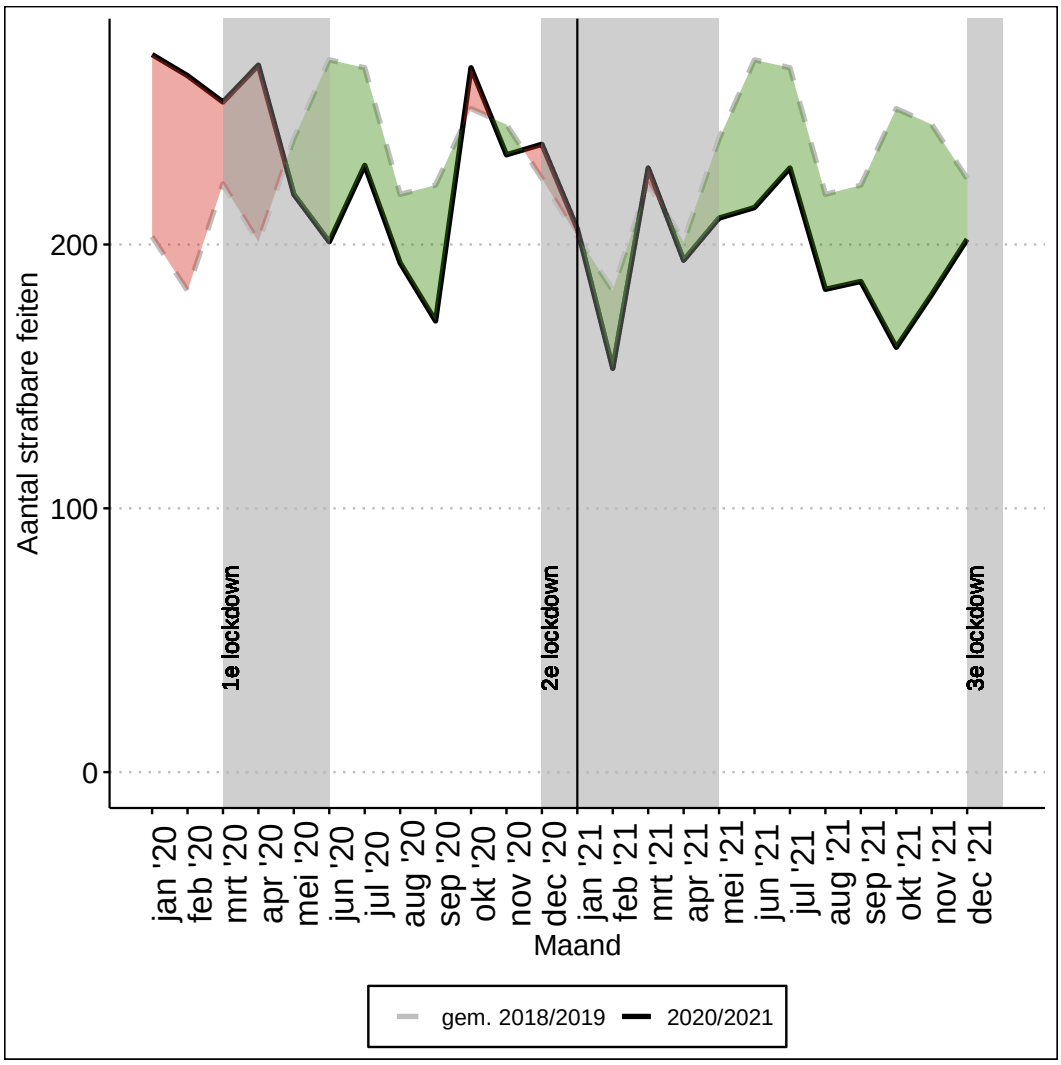
Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.3d Absolute aantallen misdrijffeiten vernieling, lichte agressie en openbare orde van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1f. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2f.
Bron: OBJD, WODC

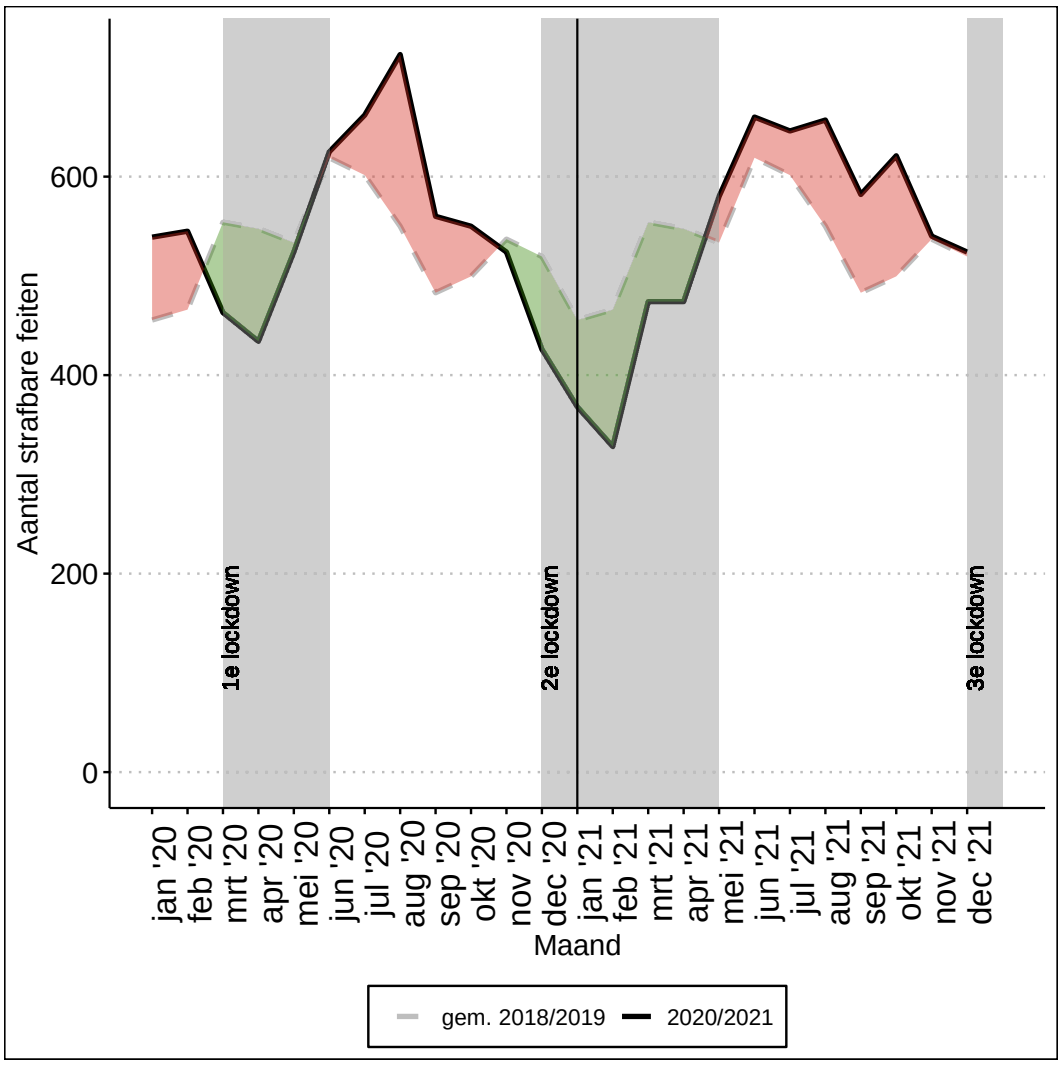
Figuur B4.3e Absolute aantallen drugsfeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1f. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2f.

Bron: OBJD, WODC

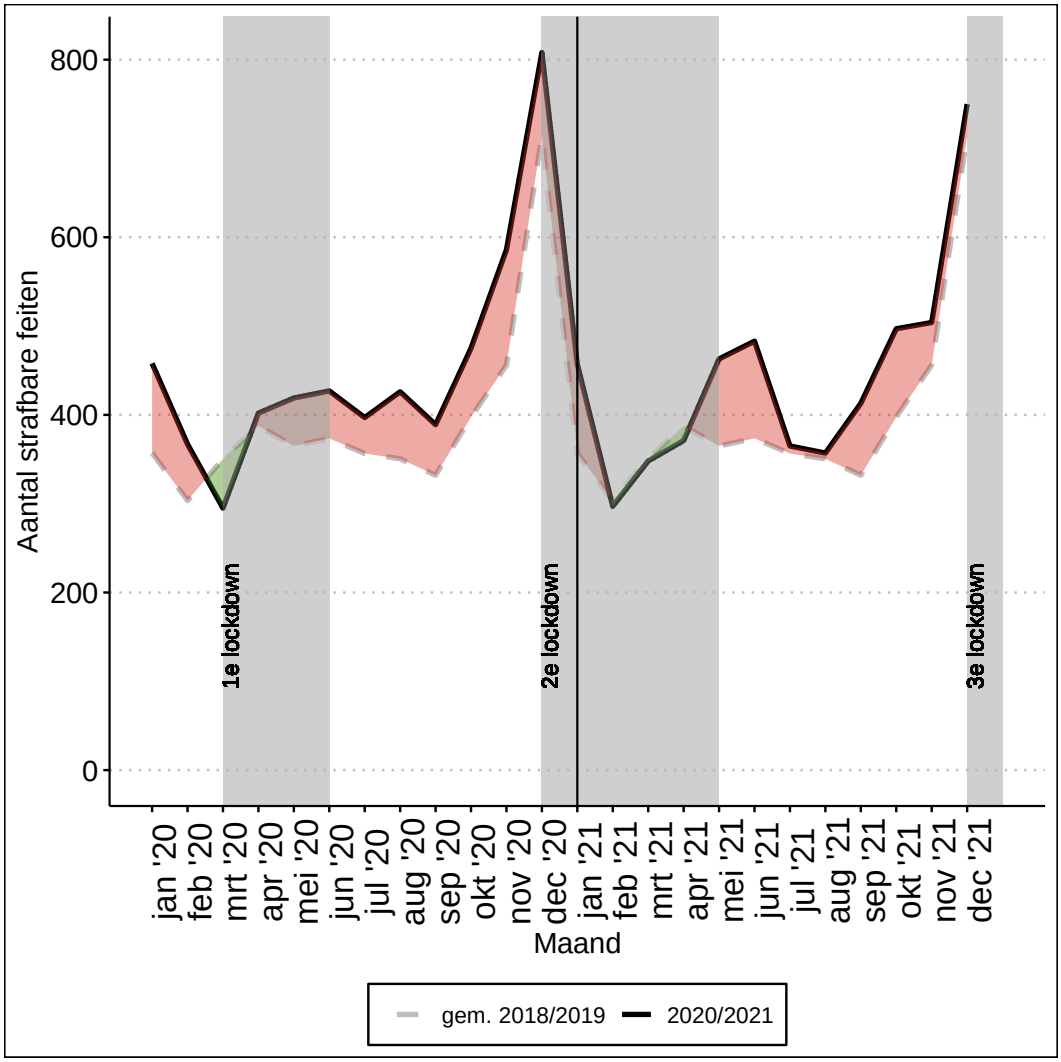
Figuur B4.3f Absolute aantallen verkeersfeiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1g. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2g.

Bron: OBJD, WODC

Figuur B4.3g Absolute aantallen overige feiten van 12- tot 23-jarigen in Coronatijd 2020-2021 ten opzichte van het gemiddelde 2018-2019

Noot: De grijze vlakken zijn de maanden dat er sprake was van een lockdown. De trend van 2018/2019 (stippellijn) is verkregen door het gemiddelde te nemen van de maanden in die jaren. Bijvoorbeeld: de waarden in januari 2018 en januari 2019 zijn beiden het gemiddelde van januari 2018 en januari 2019. Voor de grafiek van de 12- tot 18-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.1h. Voor de grafiek van de 18- tot 23-jarigen, zie bijlage 4 figuur B4.2h.

Bron: OBJD, WODC

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl